NARODNI FRONT: “IZBOR” DIREKTORA | LAMPEDUZA: SMRT SA LJUDSKIM LICEM

BiH 3.50 BAM; Hrvatska 19 HRK; Makedonija 150 MKD; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF cena 200 RSD

VREME

broj 1188
10. oktobar 2013.

NOVE EKONOMSKE MERE

ŠMINKANJE MRTVACA

NEDELJNA PREPORUKA

Knjige o kojima se priča

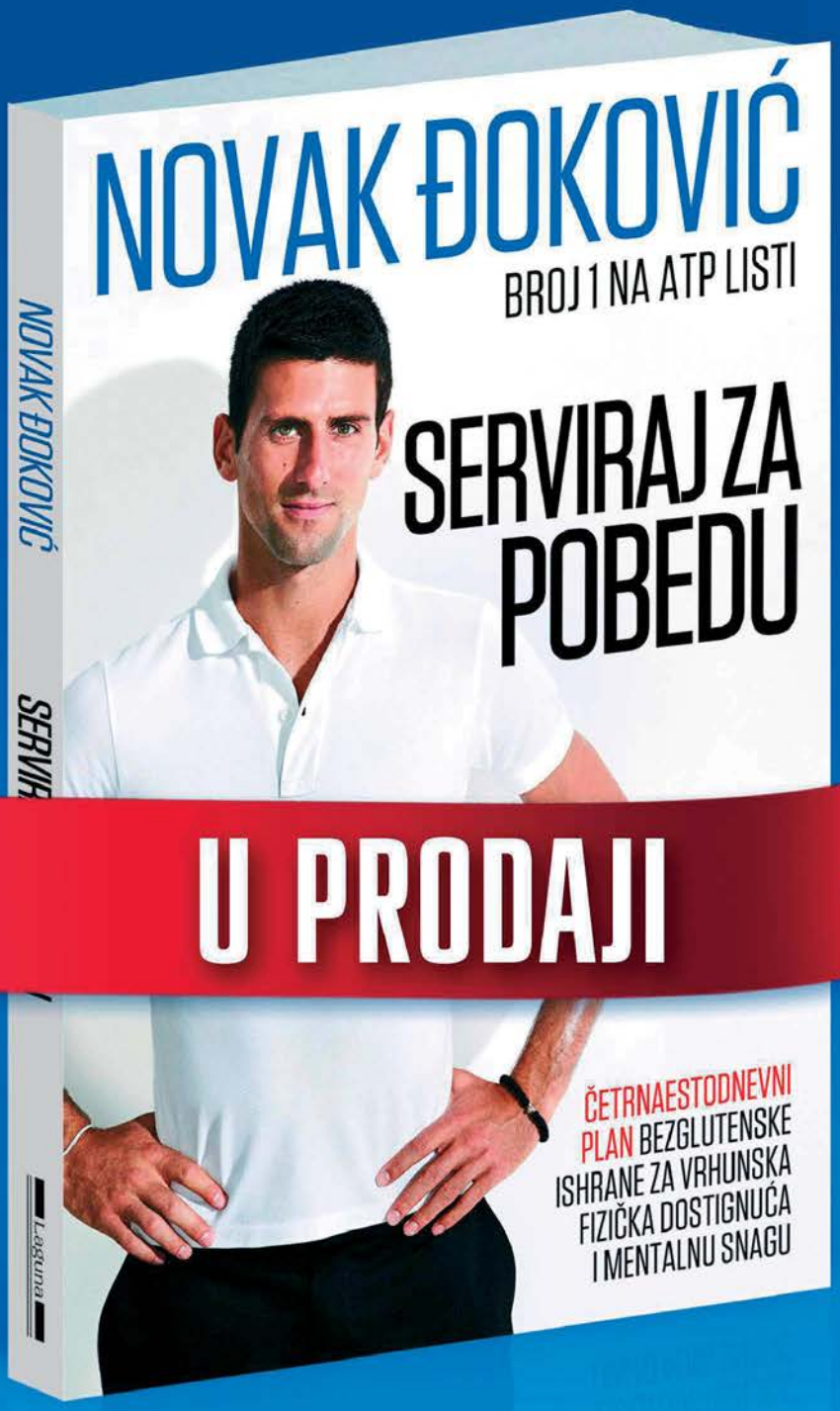

U PRODAJI

КОМПАНИЈА НОВОСТИ

Laguna

Laguna PREPORUČUJE

Paulo Koeljo
RUKOPIS OTKRIVEN U AKRI
Autor *Alhemičara* donosi svojim čitaocima novi dar.

Džilijen Flin
IŠČEZLA
Triler godine.

Aleksandar Miletić
DŽEZ BASKET
Kako je nastajala slavna škola jugoslovenske košarke.

Robert K. Mesi
KATARINA VELIKA
Priča o moći, istrajnosti i strasti.

Stefani dez Or
PANTERKA
Roman o Žani Tusen, juvelirki kraljeva.

Ivan Ivanji
KONSTANTIN
Životopis prvog hrišćanskog cara.

Haled Hoseini
A PLANINE ODJEKNUŠE
Novi roman autora besteselara *Lovac na zmajeve* i *Hiljadu čudesnih sunaca.*

Grupa autora
ŽIVOT JE UVEK U PRAVU
O umeću i lepoti življenja govori 39 svetskih pripovedača.

Toni Morison
SOLOMONOVA PESMA
Od dobitnice Nobelove nagrade za književnost.

Pol Taf
TAJNA USPEŠNE DECE
Zbog čega pojedina deca postižu uspeh, a druga doživljavaju neuspeh?

www.laguna.rs

VREME

BROJ 1188
10. oktobar 2013.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnik glavnog urednika
Aleksandar Ćirić

sekretarijat
Mirjana Kalezić

redakcija
Dejan Anastasijević, Aleksandar Anđić (foto), Muharem Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Zora Drčelić, Jovan Dulović, Slobodan Georgijev, Jovana Gligorijević, Nebojša Grujičić (kultura), Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov, Tatjana Jovanović, Slobodan Kostić, Jasmina Lazić (međuvreme), Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković, Milan Milošević, Tamara Nikčević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Momir Turudić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Vesna Srbinović, Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
korektori: Ana Ćuk, Marija Halupka, Stanica Milošević;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
daktilograf: Zorica Nikolić

internet izdanje
www.vreme.com
Marija Vidić (urednica)
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično.

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

04 Međuvreme

06 Zoom: Mnogo buke oko malo toga

08 Paket za finansijsku stabilizaciju: Šminkanje mrtvaca

16 Intervju: Nikola Jurišić

18 Nelegalna gradnja: Legalizacija po Velimiru, drugi put

20 Imovinska pitanja: Čiji je stadion Partizana

22 Struka i politika: Izbor direktora u porodilištu „Narodni front"

25 Policijska tragedija u Novom Sadu: Od bezakonja do nebrige

26 GIZ: Upravljanje otpadom i otpadnim vodama u opštinama u Srbiji

30 Nus pojave: Gde je taj kondukter?

31 Obrazovanje za XXI vek: Inkluzija – između zakona i primene

39 Novinarske knjige: Brankica Stanković, njom samom

40 Ljudi i vreme

43 Lisica i ždral: Carske mrvice

KULTURA

44 Arapska književnost: Beogradski Druzi

46 Knjige: „Plitko" – Nikolas Kar

48 Reč o delu: Koncert Petera Gabriela

49 TV manijak: Lampeduza

SVET

50 Brodolom u Italiji: Smrt sa ljudskim licem

55 Blokada administracije u SAD: Fras u kasi

MOZAIK

60 Milanski edikt i Prvi vaseljenski sabor: Restitucija imanja i Simvol vere

66 Nobelova nagrada za fiziku 2013: Božji laureat

68 Strip: Golub

70 Vreme uživanja: Guvernanta

Ranije načeta priča o privatizaciji najvećih srpskih klubova dobila je novu dimenziju pričom o vlasništvu nad stadionom koji jedni nazivaju hramom a drugi pašnjakom

PIŠE: SLOBODAN GEORGIJEV

ربيع جابر

دروز بلغراد
حكاية حنا يعقوب

رواية

Izdavačka kuća Geopoetika objaviće uskoro roman libanskog književnika Rebija Džabara Beogradski Druzi, koji je nedavno ovenčan Međunarodnom nagradom za arapski roman, poznatom i kao arapski Buker

PIŠE: DRAGANA ĐORĐEVIĆ

Milanski edikt, koji su pre tačno sedamnaest vekova potpisali carevi Konstantin i Licinije, današnjim rečnikom mogao bi da se nazove zakonom o restituciji hrišćanske imovine. Događaj značajan, ali ne i presudan. Jer, progon hrišćana prestao je dve godine ranije, 30. juna 311, takozvanim Galerijevim ediktom

PIŠU: IVAN IVANJI

Na naslovnoj strani: Lazar Kostić
foto: Dragan Antonić/ FoNet

Novak Đoković na otvaranju Masters turnira u Šangaju: drugi na Svetskoj rang listi, ali bolje igra.
foto: Judžin Hošiko/ AP Photo

PROGNOZA VREMENA ZA PERIOD 10. 10. 2013 — 16. 10. 2013.

09/10/13 *www.meteos.rs*

min°C max°C	ČETVRTAK	PETAK	SUBOTA	NEDELJA	PONEDELJAK	UTORAK	SREDA
Beograd	11 21	12 23	14 25	14 25	15 23	14 23	14 20
Vojvodina	10 20	9 23	11 24	11 24	12 22	12 22	12 19
centralna i južna Srbija	10 23	10 24	11 25	12 26	12 26	12 25	14 24

U većini dana povoljna biometeorološka situacija usloviće izostanak tegoba kod većine meteoropata. Blaže tegobe se mogu javiti početkom i krajem perioda.

Famoso
café pizzeria
Braće Ribnikar 65, Novi Sad

Igre bez granica

Ponekada je čoveku teško da se odluči. Da li biste radije živeli u zemlji u kojoj vam nisu dostupni neki sadržaji na internetu, jer vlasti smatraju da su nedolični, ili u zemlji u kojoj vam je sve dostupno, ali država kontroliše šta čitate i pišete? Treće opcije, očigledno više nema. U prvoj grupi su zemlje poput Kine, Irana, Kube, koje se iz vizure zapadnih demokratija ne smatraju demokratskim. U drugoj grupi su baš te zapadne demokratije, koje kontrolisanje vaših aktivnosti na internetu pravdaju opštom bezbednošću. Tvrdnje da ekstremisti skloni terorizmu koriste internet i mobilnu telefoniju za komunikaciju, tako da vas kontrolišu za vaše dobro. Inače ste slobodni da na internetu radite šta god vam je volja.

Sa zapadne strane Rusija nikada nije prihvaćena kao istinski i potpuno demokratska. Zato otkriće dvoje ruskih novinara da će sve elektronske komunikacije na Zimskim olimpijskim igrama biti strogo kontrolisane nije izazvalo preveliku buru. Ali, nije prošlo ni nezapaženo.

Rusija već petnaestak godina koristi SORM, odnosno sistem za praćenje i analizu elektronskih komunikacija. Isprva je sistem kontrolisao samo telefone, ali je ubrzo proširen i na internet. Provajder o svom trošku mora da ga postavi i omogući FSB (Federalnoj službi bezbednosti) pristup u svakom trenutku. S tim da je 2000. uvedena obaveza da FSB obavesti provajdera kada koristi SORM, ali bez obaveze da obrazlaže šta je i ko je meta kontrole.

Pregledajući sajt *zakupki.gov.ru* gde se po ruskom zakonu moraju objaviti svi tenderski postupci i njihovi rezultati, novinari su otkrili da država kupuje opremu koja bi se mogla (čitaj "će se") upotrebiti za unapređenje SORM-a, tako da bi ovaj sistem mogao značajno da prevaziđe sličan američki sistem Prizmu, koju je u svetu proslavio Edvard Snouden kada je ovoga leta otkrio razmere kontrole koje nad svojim građanima i svima koji koriste američke sajtove primenjuju SAD.

Ruski novinari tvrde da će unapređeni sistem biti toliko moćan da mu nijedna elektronska razmena informacija bilo koje vrste tokom Olimpijskih igara neće izmaći. U vreme kada većina ljudi koristi pametne telefone i tablete taj problem postaje dramatičan, jer bi FSB mogao da dođe do svih podataka koji se nalaze u njima. Posebno se ugroženima osećaju LGBT osobe (promovisanje polnih različitosti neprihvatljivo je u Rusiji), ali i brojni biznismeni koji dolaze na igre, kao i sami timovi koji svoje tajne i taktike drže u kompjuterima i telefonima. Sve to će biti otvoreno ruskim bezbednjacima, a kome bi oni mogli da proslede ta znanja može samo da se pretpostavlja. Zato je savet svima da u Soči idu sa "čistim" aparatima i da vode računa o tome kako ih koriste.

Ruski bezbednjaci poručuju da su tvrdnje o kontroli preterane i da su na igrama u Londonu sigurnosne kamere postavljane i u toalete, što u Sočiju neće biti slučaj. Klozet će biti skrovito mesto, osim ako tamo ponesete i mobilni.

ZORAN STANOJEVIĆ

Reputacija

„Ugled, ugled, ugled! Izgubio sam ugled svoj! Izgubio besmrtni deo svoj, a ono što je ostalo, to je životinjsko. Moj ugled, Jago, ugled moj!"

A Jago na to Kasiju odgovara:

„Tako mi poštenja, mislio sam da si zadobio neku telesnu ranu, ona je bitnija od gubitka ugleda. Dobar glas je tašta i prazna obmana; često se dobija bez zasluge i gubi nezasluženo. Ti uopšte nisi izgubio svoj dobar glas, ako taj gubitak ne razglasiš."

„Ako se sam ne proglasiš gubitnikom", mogao bi da glasi novogovorski prevod poslednje citirane Jagove rečenice. Pa tako ono što je jedna od zadivljujućih Šekspirovih igara rečima – u *Otelu*, a u prevodu Živojina Simića i Sime Pandurovića, koji su to umeli da prenesu – postaje, prosto, pravilo ponašanja.

U onom što se sada politički korektno naziva *prirodno društvo* – umesto primitivno, plemensko, zaostalo, nerazvijenio itd. itsl. – od svih priznati ugled svakog njegovog člana je osnova na kojoj počiva zajednica. Što se modernog društva, ako se tom o društvu kao društvu uopšte može govoriti, ugled je – na pojedincu kao i na *kolektivnom telu* – neka vrsta izrasline ega, nešto kao tumor od čije veličine zavisi i društvena vidljivost uglednika.

Zato što je u novogovoru *reputation management*, upravaljanje ugledom, ćitava jedna nazovinauka, kao i sve drugo u tom vrlom novom svetu. Ugled je, ukratko, stvar koja se pravi, neguje, održava, jača i, ako kljokne, spasava – po svaku cenu. Otud nema čuda ni u „postojanju" digitalnog ugleda, vidljivosti imidža – ili *face*, što je čak i sociološki koncept, ugledu upravljanja (naročito uprave), časti, pojave društenog ugleda ili, češće, ugleda društvene pozicije, umeća, komunikacije...

Zato nema mesta čuđenju što se ono oko čega su se pod Trojom *prirodno* na smrt krvili Hektor i Ahil u svojoj kulturi stida sada, u naizgled pobedničkom nastupu kulture krivice, postalo – *reputacioni kapital*. Drugim rečima, kvantitativna a ne pesnička mera nečije *stvarne* vrednosti u nekoj zajednici ili na nekoj pijaci, saradljivost s drugima i doprinos zajednici, nešto što se ne može direktno odmeriti novcem ali se iz ugla pomenutih cenjenih vrednosti može isplatiti.

Pa, jebiga.

ALEKSANDAR ĆIRIĆ

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Mnogo buke oko malo toga: Ovo što je vlada obelodanila liči na očajnički pokušaj vozača kome je auto stao, a on diže haubu i produvava svećice sve verujući da je samo to razlog što je motor prestao da radi

Srbija će posle Brisela dobiti i drugog tutora – MMF. Ovi prvi već se uspešno staraju da ne skrenemo s "evropskog puta", a ovi drugi će se potruditi da živimo što lošije u granicama otplativosti državnog duga

MERE: TO JE MOGLA I MOJA BABA

Za ono što je pripalo Lazaru Krstiću da saopšti kao reformske mere vlade nije mu trebao Jejl. Megatrend bi bio dovoljan. Ali, ovi na vlasti zadovoljno trljaju ruke. Počelo je, počelo... A u suštini nije počelo ni grebanje po pokorici suštinskih srpskih ekonomskih problema. Ne bih da budem zlurad, ali kakve su bile najave, čovek bi očekivao više od onoga što je vlada obelodanila u utorak, na takozvanoj javnoj sednici.

Više o tome čitalac će pronaći na stranicama koje slede, ali obuhvat tih mera i njihovo dejstvo daleko su od toga da uklone ekonomske "noćne more" Aleksandra Vučića, a kamoli da Srbiju spasu od bankrota kojim ovi na vlasti prete svaki čas. Što bi rekla deca: "To je mogla i moja baba!"

Ali, nemojte potceniti ono što je saopšteno. Srbija će, po svemu sudeći, sklopiti novi aranžman sa MMF-om, a onda će oni izdiktirati recept: biće to gorka pilula, ali će, verujući u sopstvenu moć da opsene javnost, ovi što su sada na vlasti reći da sila boga ne moli i da oni to ne bi nikad uradili da nisu morali.

Tako treba shvatiti i ovo što je saopštio mlađani ministar finansija. To je uvodno poglavlje u MMF-ov akcioni plan koji je verovatno već napisan. Odnosno, oni ga imaju u svakoj fioci radnih stolova službenika kojima zapadne dužnost disciplinovanja gubitnika kao što je Srbija. I to je jednostavan recept: tuci magare dok je u blatu.

Koliko do juče deo vladine koalicije protivio se MMF-ovom rigoroznom tretmanu i to je tačka na kojoj će, kako sam predvideo u prošlom broju "Vremena" u ovoj istoj rubrici, biti testirana čvrstina koalicione armature s velikim šansama da pukne i da vanredni parlamentarni izbori budu jedino rešenje.

Tako će, bilo izbora odmah ili malo posle, Srbija posle Brisela dobiti i drugog tutora – MMF. Ovi prvi već se uspešno staraju da ne skrenemo s "evropskog puta", a ovi drugi će se potruditi da živimo što lošije u granicama otplativosti državnog duga. Ne, nisu Vučić i njegova vlada glavni krivac za ta tutorstva i nije korektno okriviti ih za sve što nas je snašlo. Ali, onda barem bi bio red da iznuđene poteze ne predstavljaju kao njihovih ruku delo, nego lepo da priznaju da su i politički i ekonomski suverenitet zemlje predali drugima u ruke, pa šta bude. A gore od ovoga teško da može biti.

Konsolidovani bilans, nakon decenijske pospanosti u vreme rušenja Berlinskog zida, knjigovodstveno beleži manjak i u političkom i ekonomskom potencijalu Srbije. Ovaj ekonomski izmeren je kreditnim statusom "BB minus" što poskupljuje dalje zaduživanje radi očuvanja bilo kog bilansa i jedini spas biće u prihvatanju MMF-ove recepture. Bez tog svetskog žiranta bankrot Srbije bi zbilja nastupio već dogodine.

Ovo što je vlada sada obelodanila liči na očajnički pokušaj vozača kome je auto stao nasred puta, a on diže haubu i produvava svećice sve verujući da je samo to razlog što je motor prestao da radi.

ROVOVI: ĐILAS JE KRIV ZA SVE

Ono što dodatno zabrinjava jeste dalje produbljivanje rovova na unutrašnjoj političkoj sceni. Beograd je doveden na ivicu bezvlašća, a udarnički se radi i na potkopavanju vojvođanske vlade. Potpredsednica SNS-a Zorana Mihajlović izjavila je pre neki dan da gradska javna preduzeća u Beogradu bolje rade od kada je smenjen Dragan Đilas. Mogla je da kaže i da je kiša prestala da pada od kada je Đilas smenjen. To je barem dokazivo.

Đilas nije ostao dužan i, reagujući na mere vlade i agresivne nastupe pomenute ministarke energetike, saopštio je:

foto: FoNet

"Ako u današnjem danu i postoji nešto od čega sve nas koji vršimo vlast treba da bude sramota, onda je to svakako odluka da cenu vaše nesposobnosti naplatimo lekarima, profesorima, sudijama, medicinskim sestrama, vaspitačicama i policajcima koji niti su krivi, niti treba da ispaštaju što Srbija ima ministre koji ruše mostove, zidaju kanale Vardar-Morava ili nisu u stanju da pošalju ispravan račun za struju iako sede na najodgovornijim mestima u Vladi. Molim vas da ubuduće sebe i gospodina Krstića u isti koš ne stavljate, on je samo neiskusan, a vi ste provereno loš ministar", naveo je Đilas.

Ovakva vrsta prepucavanja još će da se pojača i bitka za vlast u zemlji ograničenog političkog i ekonomskog suvereniteta biće sve žešća. Daleko sam od ideje o bilo kakvoj sabornosti kao modela za rešavanje nagomilanih problema. Kad smo glumili to stanje "duha nacije" najviše smo nadrljali. Ali, politička borba pred sve izvesnijim parlamentarnim izborima ne bi smela da se pretvori u prljavu kampanju posredovanu televizijskim duelima gde bi jedni drugima "lomili zube."

ZANOS: ŠTA JE PORUČIO TOMISLAV NIKOLIĆ

Uzaludan je, verovatno, svaki apel da političari budu dostojanstveni, ali u situaciji kad je postalo belodano da smo političke i ekonomske golje, možda je to dobitna kombinacija. Samo još to nisu probali. A izgleda i da neće. Evo, nestranački predsednik svih Srba jasno je identifikovao razdoblje naše propasti – od 2003. pa sve do rekonstrukcije aktuelne vlade.

Tomislav Nikolić je, naime, rekao da je sektor finansija i privrede pred krahom zahvaljujući neodgovornom i bahatom načinu upravljanja od 2003. godine pa do nedavne rekonstrukcije vlade i da je vreme da se na to stavi tačka.

"Može se reći da je upravljanje tim sektorom ličilo na okupaciju. Bogaćenje pojedinaca i nedomaćinsko upravljanje javnim finansijama bili su decenijska konstanta. Nemoral i nedostatak empatije odslikavao je tu političku kvazielitu, koja je iz svojih luksuznih automobila, odevena u garderobu koja košta koliko nečija godišnja plata, sa prezirom gledala one koji su za taj luksuz grcali i radili", rekao je predsednik Nikolić.

Prema njegovim rečima, kako je većina medija bila u službi te kvazielite, narod, koji je sa teškom mukom prehranjivao svoje porodice, neprestano je informisan o tome da nema drugog načina, nego da zadužuje sebe i svoje potomke.

Nikolić je istakao da drugog načina ima, a to je paket mera vlade Republike Srbije, kao jedino moguće rešenje kako bi građani Srbije imali mogućnost da rade, pošteno zarade i obezbede pristojan život za sebe i svoje porodice.

On je zatražio od vlade Srbije da se vinovnici dosadašnjeg katastrofalnog stanja u Srbiji procesuiraju, da se istraži poreklo njihove imovine i da se privedu pravdi oni za koje se ustanovi da su prekršili zakon, saopštila je pres služba predsednika Srbije.

"Razlog za to nije samo u zadovoljavanju pravde, već i davanju primera i stvaranju osnova za izgradnju sistema koji će moći da odgovori na pitanje: da li smo u stanju da stvorimo državu u kojoj više nije važno ko je na vlasti, već da se izgradi sistem takav da obezbedi da onaj ko je na vlasti vlada u interesu građana, a ne u svom sopstvenom", rekao je predsednik Nikolić.

Ako je već taj period od 2003. pa do rekonstruisanja vlade uporedio sa okupacijom, onda predsedničko slovo naciji liči na govor oslobodioca koji uzima u ruke mač revolucionarne, ili je bolje reći radikalne pravde. Rekonstruisana vlada samo treba da napravi spiskove. ¶

Paket za finansijsku stabilizaciju

ŠMINKANJE

VELIKE NAJAVE, VELIKA OČEKIVANJA: Ivica Dačić, Aleksandar Vučić, Lazar Kostić
foto: FoNet

MRTVACA

Pokrenuta najnovija finansijska konsolidacija odvija u veoma složenom političkom trenutku, kada narod sve nestrpljivije očekuje neki boljitak od prošlogodišnje smene ranije vladajuće koalicije i "zaokreta" u "nacionalnoj politici" prema Kosovu, to jest približavanja Evropskoj uniji. To je generalni okvir jedne maglovite unutrašnjopolitičke situacije, a unutar njega dominira slabo prikriven sukob oko prvenstva unutar same te koalicije, u trouglu vodećih "gospodara Srbije" – Nikolića, Dačića i Vučića – koji bi se navodno razrešio prevremenim parlamentarnim izborima »

JAVNA SEDNICA: Vlada i ministri

foto: FoNet

foto: FoNet

foto: Vesna Anđić

Telegrafski rečeno, 8. oktobra, u televizijskom prenosu "javne sednice" Vlade Srbije novi ministar finansija Lazar Krstić veoma otvoreno je izneo dramatičnu finansijsku situaciju u kojoj se nalazi Srbija, ali i plan smanjivanja plata u javnom sektoru sa godišnjim efektom između 100 i 150 miliona evra i povećanja donje stope PDV poreza sa 8 na 10 odsto, sa očekivanih 200 miliona evra novog priliva, kao i nekih širih reformi sistema, koji će biti realizovan 2014. i narednih godina. Ključnu najavu ipak je izrekao potpredsednik Aleksandar Vučić – ističući da će taj plan sigurno "dobiti najširu međunarodnu podršku", a tu najavu je izneo u kontekstu navodno neprijatnih razgovora sa Misijom MMF-a, koja je u Beogradu boravila između 1. i 7. oktobra.

Zanimljivo, iako je bilo najavljeno da će istom prilikom deo reformi najaviti novi ministar privrede Aleksandar Radulović, on je sa ove sednice bio "opravdano odsutan". Pri tome, o Radulovićevom planu rasterećenja privrede na poziciji poreza i doprinosa na rad za trećinu, uopšte nije bilo reči na javnoj sednici Vlade Srbije.

Takođe je zanimljivo da je promocija novog finansijskog plana "rigorozne državne štednje", u kome je na prvo mesto stavljen "solidarni porez na plate", bila najavljena za ponedeljak, ali je naprasno, u noći između nedelje i ponedeljka, odložena za utorak, navodno zbog toga što je premijer Ivica Dačić putovao za Brisel, a želelo se da "cela vlada" stane iza svog programa. Pošto se za taj Dačićev put znalo mnogo ranije, pre će biti da je nešto u spomenutom planu ostalo problematično unutar vladajuće koalicije, pa je hrvanje oko pojedinih proporcija štednje verovatno trajalo do poslednjeg minuta uoči predstavljanja plana javnosti. Kako je rekao sam potpredsednik Vučić, ministar Krstić je hteo novim porezom da zahvati plate veće od 40.000–50.000 dinara, ali i penzije sličnog nivoa. Međutim, penzioneri su zasad izuzeti iz restrikcija.

INTERVENTNI PAKET

Možda je zbog toga i ovaj "antikrizni program", kao i desetine prethodnih koji nisu ostvarivani ranijih godina, zasad ostao na nivou "interventnog paketa

mera" – da se spase državna kasa od pretećeg kolapsa iduće godine, a neki veliki preokret u ekonomskoj politici, uz reformu sistema, ostavljen je ne samo za iduću godinu nego i za niz narednih. Na primer, reforma penzijskog sistema će biti rastegnuta do 2020. godine, sa sporom indeksacijom od dva puta po 0,5 odsto godišnje i samo uz povišenje radnog staža za žene na 63 godine radnog staža.

Inače, još 5. jula ove godine, kada je usvajan zakon o rebalansu budžeta Srbije za 2013. godinu, sa korekcijom budžetskog deficita sa oko 121 milijardom dinara – na oko 178 milijardi dinara, bilo je stručnjaka koji su smatrali da ni taj mnogo veći "manjak" u državnoj kasi nije realno projektovan i da će rupa u javnim finansijama biti znatno dublja ukoliko se ne pristupi ozbiljnijim reformama u ekonomskoj politici. Uprkos tome, Vlada Srbije je nastavila da se bavi svojom "rekonstrukcijom", umesto da hitno "rekonstruiše" svoju ekonomsku i finansijsku politiku, dok su se makaze između sve manjih priliva u budžet i nedirnutog tempa državnog trošenja – sve brže širile. To je dovelo do toga da je tri meseca pre kraja godine budžetski deficit već preskočio 200 milijardi dinara, sa tendencijom još bržeg porasta u mesecima koji dolaze.

Malaksavanje budžetskih priliva upućuje na zaključak da narod i preduzeća sve manje kupuju na legalnim tržištima, da se izvrdava uplata akciza (kod duvana i derivata), da nestaju prihodi od carina, da nema kontinuiranog priliva stranih investicija niti krupnijih domaćih ulaganja, da sve manje ljudi plaća poreze na imovinu, grejanje, struju, RTV pretplatu – što zbog siromaštva, što zbog osećaja da se sve to ne mora plaćati kada u državi vladaju "narodne stranke" i kada u javnoj sferi dominira politički populizam. Na drugoj strani troši se gotovo bezumno, i na državnom, ali i na privatnom nivou kod onih koji imaju nešto para, kao uoči neke velike kolektivizacije ili nacionalizacije sa hapšenjima – "dok traje, nek laje" – to jest kao da mnogi ljudi osećaju da je pred njima decenija sunovrata, pa treba proživeti lepo još koji dan.

Tako smo došli u situaciju da se već posle tri meseca od julskog "Dinkićevog rebalansa" Srbija ponovo našla »

foto: A. Anđić

Prof. dr Miroslav Prokopijević, profesor ekonomije

Katastrofa

Ovaj skup mera je promašaj. Mere su morale da budu fokusirane na dve stvari: drastično rezanje troškova države i popravljanje privrednog ambijenta, a doneseno je nešto sasvim suprotno – mere koje ispumpavaju sredstva iz privatnog sektora, koji je efikasniji, i upućuju ga ka državi.

Tu ima nekoliko načina na koje se to radi, što otvoreno, što prikriveno. Otvoreno je, recimo, da će se probati da se naplati više akciza. To na neki način stvara regularniju tržišnu utakmicu, ali će za posledicu imati to da će se sredstva preko akciza ispumpavati iz privatnog sektora. Ili to što će privatnici morati da kupe nove fiskalne kase. Stare su koštale u proseku 400 evra, što znači da će nove biti još skuplje.

Drugo, ako pogledate listu gde će sve biti povećan PDV, to je ogromna lista proizvoda, tako da nije tačna izjava jednog od zvaničnika sa današnje promocije da ove mere neće pogoditi penzionere. Pogodiće svakoga. Samo pogledajte spisak tih proizvoda. Tu su proizvodi neophodni za svakodnevni život ljudi.

Na kraju, mere su pogrešne jer je država vodila računa da se ona namiri. Posledica će biti odlaganje bankrotstva države, ali će privredna situacija biti lošija. To će izvršiti pritisak na kreaciju nacionalnog dohotka nadole i samo je pitanje koliko će on pasti u odnosu na ono što je bio.

Drugim rečima – prava katastrofa.

foto: FoNet

Prof. Dr Milojko Arsić, profesor Ekonomskog fakulteta

Ekonomski i politički maksimum

Što se tiče štednje, izabrane su dobre oblasti na kojima se štedi. Izabrane su one oblasti gde je državna potrošnja preterano visoka u odnosu na druge zemlje i u odnosu na nivo razvijenosti Srbije. Štedi se na platama zaposlenih u državnom sektoru, štedi se na penzijama kroz indeksaciju i štedi se na subvencijama.

Takođe, povećanje PDV-a je bilo neophodno jer ove mere, zbirno posmatrano, daju dosta skroman efekat i njima se ne pruža relativno veliko smanjenje fiskalnog deficita. Ja procenjujem da će sve ove mere koje su ugovorene dovesti do smanjenja fiskalnog deficita za možda jedan i po posto BDP-a. To je malo i biće gotovo nužno da se u prvoj polovini sledeće godine sprovode jedan dodatni rebalans kojim bi se deficit smanjio za još jedan posto.

U ovako heterogenoj vladi, sa ovakvom političkom strukturom, mislim da nije bilo moguće uraditi ništa bolje. Ovo nije ekonomski maksimum, ali verovatno jeste maksimum u odnosu na politička ograničenja. Jednostavno – deo stranaka koči deo ušteda u svojim resorima. To su, pre svih, SPS i PUPS.

Mislim da će dodatna ušteda ovih jedan posto koji je potreban da bi se smanjio fiskalni deficit i usporio rast javnog duga verovatno biti moguća tek nakon što se bude formirala neka jedinstvenija, homogenija vlada posle nekih izbora.

Sada je problem što nije usvojeno ništa u vezi s penzijskom reformom. Postoji neka deklaracija da će se raditi na tome, ali izostale su mere kojima bi se recimo brže povećavala starosna granica za penzionisanje žena i standardna kojom bi se brže povećavala minimalna starosna granica i za muškarce i za žene.

Aleksandar Vučić o antikriznim merama

BANKROT PRED SRBIJOM

"Država je pred bankrotom u pravom smislu reči. Mere za ekonomski oporavak moraju biti teške, a ne populističke, i one će pogoditi između 300.000 i 500.000 ljudi. Moramo da smanjimo nivo plata u javnom sektoru i prvo ćemo krenuti od političara."

U emisiji "Stav Srbije" na TV Prva, 6. oktobar 2013.

NEMA SVAĐA

"Kada sprovodite teške mere, ništa nije lako. Nije to pitanje svađa i sukoba, to je pitanje želje kako da Srbija ide napred, a da ne prođete kroz baš sve najteže moguće mere."

Tanjug, 4. oktobar 2013.

BALKANSKO ČUDO

Prvi potpredsednik Vlade Srbije Aleksandar Vučić rekao je da će Srbija postati "malo balkansko čudo" ako u saradnji sa Ujedinjenim Arapskim Emiratima do kraja sprovede planove o izgradnji fabrike čipova i delova za avione.

Beta, 3. oktobar 2013.

ZA SPAS

"Niko nas neće spasiti, ni Nemačka, ni Rusija, ni Amerika, ni šeik, ako sami sebe ne počnemo da spasavamo", rekao je Vučić i dodao da nije država ta koja treba da nađe posao bilo kome, već da stvori uslove za zapošljavanje."

Vučić na otvaranju međunarodnog skupa Kvantni kod

Tanjug, 3. oktobar 2013.

OPAKA BOLEST

"Spreman sam da narednih dana napravimo dogovor da zamrznemo mogućnost zapošljavanja u javnoj administraciji i da to svedemo na 50 tokom godine, dakle, na minimum, da to budu izuzeci, onda kad su u pitanju najstručnija lica."

"Srbija mora de se izleči od opake bolesti, nisam optimista, ali uveren sam da imamo veliku šansu da zemlju pomerimo napred."

U emisiji "Teška reč" Televizije Pink, 29. septembar 2013.

PROBLEM SVESTI

"Staviće se tačka na praksu da se u Srbiji uvek nađe razlog da se protežira državno u odnosu na privatno i to ne zato što se voli država, nego da bi se stavljao novac u džep.

To su naši problemi, problem onoga što sam i ranije govorio, problem naše svesti i ako to ne promenimo nemamo nikakvu šansu. Za mene je ovo danas velika tema, najvažnija tema u Srbiji... Ovo je za nas pitanje života, pitanje opstanka i napretka Srbije."

Tanjug, 27. septembar 2013.

TAKMIČENJE SA NAJBOLJIMA

"Srbija će u procesu modernizacije da se takmiči sa najboljima, a ne sa najgorima, takmičićemo se sa najboljim zapadnoevropskim zemljama, ali i sa svim naprednim zemljama, državama sa istoka, i sa razvijenim zemljama sa svih strana sveta."

Tanjug, 18. septembar 2013.

MI SMO U POODMAKLOJ FAZI RAKA

"Moramo stvarno i suštinski da smanjimo fiskalni deficit, u suprotnom ćemo pojesti sami sebe. Do sada za to imamo dogovorenih sedam mera, a moramo da ih imamo devet. To nisu lake mere."

"Provodim po 14 sati u kabinetu radeći na merama. Merimo svaki detalj. Za dve nedelje najkasnije ćemo predstaviti program. Za mere koje ćemo doneti imaćemo podršku stručne javnosti, MMF-a i drugih međunarodnih institucija, ali sasvim sigurno ne i većine građana. I pored toga, uveren sam da radimo dobru i lekovitu stvar za zemlju. Rak se ne leči andolom, a mi smo u poodmakloj fazi raka. Ne samo naša ekonomija već ceo sistem. Ići ćemo na izmene radnog zakonodavstva, zakona o planiranju i izgradnji, menjanje onih zakona koji treba da nam omoguće lakše i brže dobijanje dozvola, da tu priču do kraja 2013. konačno, posle 15 godina, završimo."

U intervjuu za "Blic", 16. septembar 2013.

BOLNE REFORME

"Javni dug je došao na 65 odsto BDP-a. Ljudi moraju da znaju o čemu se radi. Sledeće godine na otplatu kamata moramo da potrošimo milijardu evra. Mi smo imali situaciju u kojoj je Srbija bila kao Grčka ili Španija, ali nismo rekli ljudima da je vreme za teške i bolne reforme", rekao je Vučić.

"... Mi to moramo, ne zato što nas neko tera, već zato što je to uslov opstanka Srbije."

Vučić je rekao i da je potrebno uspostaviti zdrav sistem koji će moći da zarađuje, ali je i najavio da će put do tog cilja pratiti "mnogo znoja, suza i problema".

"Ljudi moraju da razumeju da je pred Srbijom težak period, ali posle toga moći ćemo da postanemo lideri u regionu."

U emisiji "Reč na reč" RTS-a, 12. septembar 2013.

"pred bankrotom", kako se na televiziji u nedelju izrazio potpredsednik Vlade Srbije Aleksandar Vučić. I Vučić, a prilikom promocije svog plana i ministar Krstić, nazvali su politiku Srbije posle 2008. godine "neodgovornom i netransparentnom".

NOVI I PRETHODNICI

Krstić je na spomenutoj sednici Vlade Srbije pri tome izneo i nekoliko doista frapantnih podataka, bolje reći nagađanja. On je napomenuo da su njegovi prethodnici dozvolili da javni dug od 2008. godine do danas naraste sa 29 na 60 odsto učešća u BDP-u, a mnoge slične zemlje u sličnoj situaciji proglašavale su bankrotstvo sa učešćem javnog duga od 42 odsto u svom bruto društvenom proizvodu. Krstić je zatim rekao da je i ova vlada mogla odlagati suočavanje sa realnošću još, možda, dve godine, kada bi javni dug preskočio 80 odsto BDP-a i kada bi Srbija potpuno izgubila likvidnost, to jest bankrotirala. Sada je cilj da se 2016. godine javni dug bar stabilizuje na 75 odsto BDP-a.

Krstić je tome dodao da je zatekao "četiri podatka" o učešću budžetskog deficita u BDP-u Srbije – planirani od 3,3 odsto, "reprojektovani" od 4,7 odsto, nominalno ostvaren na 5,3 odsto, dok je MMF još letos tvrdio da je on dosegao učešće u BDP-u

foto: Vesna Anđić

BEZ FANTAZIJA

"Izvršićemo velike reforme koje do sada nisu urađene zbog straha od javnosti. Videćemo kako ćemo uvesti progresivno oporezivanje, fiskalnu konsolidaciju i nultu toleranciju neplaćanja poreza. Nama nedostaju duh, energija i želja za promenama, a imamo toliko neiskorišćenih potencijala. Naš je cilj da stvorimo zdravu i održivu ekonomiju, koja će da počiva na profitu, privrednim aktivnostima, a ne na samoupravljačkim fantazijama, koje je našem narodu donelo bolestan ekonomski sistem. I zar mislite da neće biti demonstracija kada izmenimo Zakon o radu, da ih neće biti kada reformišemo penzioni sistem ili kada okončamo restrukturiranje nekog preduzeća. Naravno da će ih biti, ali mi više nemamo kud, rekao je Vučić novinarima u beogradskom hotelu Hajat, gde je Američka privredna komora juče organizovala poslovni ručak.

Na skupu Američke privredne komore, 5. septembar 2013.

KROTIMO DIVLJEG KONJA

"Nekima je pre 25 i 30 godina bilo ispod časti da zajašemo krizu dok je bila veličine magarca, pa nam je zapalo da krotimo divljeg konja. I to smo nekako izbegli."

Tanjug, Vučić na sednici glavnog odbora SNS, 25. avgust 2013.

MARŠALOV PLAN

"Mislim da do kraja godine, uz znanje, umeće i angažovanje velikog broja ljudi, stranih i domaćih stručnjaka, možemo da napravimo neku vrstu 'Maršalovog plana' – šta je to što u narednih 10 godina moramo i možemo da uradimo. I tu će biti mnogo toga teškog, ali narodu moramo jasno da kažemo da ćemo to uraditi."

"Važno je da običan čovek vidi da to ide u nekom boljem smeru. A za godinu-dve očekujem da ljudi i na sopstvenom primeru vide da im je nešto lakše. Mi to bez podrške običnih ljudi ne možemo da radimo. Zato to niko nije ni hteo dosad da radi. Plašili su se da će ljudi izaći na ulice. Pa dobro, nek izađu. Mi to moramo da izvedemo. Ako neko zna bolje rešenje, neka kaže. Ja mislim da nema boljeg."

Intervju za "Kurir", 16. avgust 2013.

NOĆNE MORE

"Imam noćne more zbog stanja srpske ekonomije. Evo, ja vas pitam kakav odgovor Srbija treba da pošalje MMF, koji je ovde pre dva dana rekao da moramo da zamrznemo plate u javnom sektoru i dramatično smanjimo rashode, a ne smemo da dižemo poreze jer bi to dodatno umrtvilo privredu. Da li će odgovor biti: nećemo ništa da zamrzavamo, da smanjujemo potrošnju, smanjujemo administraciju, jer narod obožava da to čuje? Možemo to da uradimo, ali šta ćemo za godinu dana?"

U intervjuu za NIN, 22. maj 2013.

DOKUMENTACIONI CENTAR "VREME"

od 8,25 odsto, što je najbliže stvarnosti.

Ključno mesto u planu štednje zasad je dobio spomenuti "solidarni porez", koji je najviše zagolicao i pažnju javnosti. Taj porez koji će plaćati zaposleni u javnom sektoru, oni koji imaju plate veće od 60.000 dinara mesečno, i to po stopi na 20 odsto na sumu iznad postavljenog limita, a oni sa platom većom od 100.000 dinara, po stopi od 25 odsto – a od ovog poreza se očekuje godišnja ušteda od 0,5 odsto BDP-a. Šokantno je da je Krstić bio prinuđen da saopšti da Vlada Srbije još nema podatak koliko je doista ljudi zaposleno u javnom sektoru Srbije – do juče se operisalo sa brojem od 550.000, ali je dosada već izbrojano 600.000, sa zebnjom da će se taj broj povećati na 700.000. Sve te ljude izdržava 450.000 ljudi zaposlenih u privatnom sektoru, koji opet imaju 35 odsto manje prosečne plate od onih kojima je poslodavac država.

Inače, govoreći generalno, nije samo spomenuti violentni rast budžetskog deficita ove godine, sam po sebi, izazvao dramatizaciju oko pretećeg državnog bankrotstva, nego i okolnost da je javni dug Srbije i pored izvesnog smanjenja ovog proleća, na visokom nivou od 18,9 milijardi evra (60,6 odsto BDP-a), unutar spoljnjeg duga od preko 26 milijardi evra (preko 83 odsto BDP-a Srbije). U tom kontekstu potpredsednik Vučić »

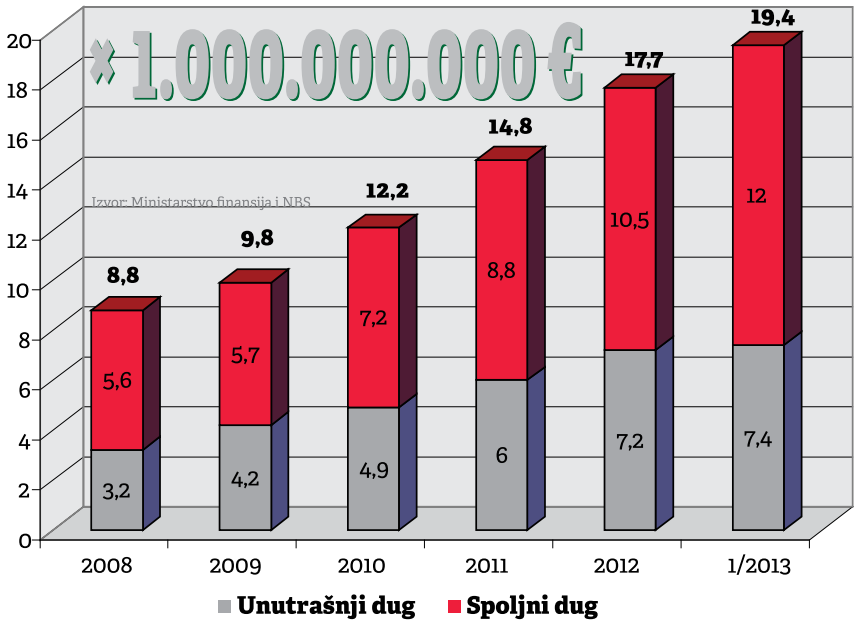

je prethodno na televiziji naglasio da Srbija mora u narednom razdoblju da smanji učešće javnog duga u svom BDP-u za najmanje 2 odsto. Pri tome, kako je rekao, ne može se sprečiti novi pad kreditnog rejtinga Srbije sa sadašnjeg, već lošeg nivoa od BB minus, što dakako vodi u ćorsokak mogućnosti Srbije da nastavi sa zaduživanjem na međunarodnom finansijskom tržištu, gde, inače, kamate od ove godine počinju ubrzano da rastu (što godišnje povećava teret duga za oko 400 miliona evra. A samo ove godine Srbija je na tom tržištu bila prinuđena da se zaduži za oko 5 milijardi evra, dok se u naredne dve godine mora zadužiti i više da bi servisirala narasle obaveze i finansirala deficit budžeta.

NIŠTA BEZ MMF-A

Ova okolnost objašnjava naglu promenu stava Vlade Srbije prema potrebi da se sa MMF-om zaključi novi aranžman, jer bez aranžmana sa ovim "univerzalnim žirantom" Srbija ne može očuvati kreditni kapacitet, niti reprogramirati bar 7-8 milijardi evra spoljnih obaveza, što je nužno, kako smatra Stojan Stamenković ("Novi magazin", 3. oktobar), da bi se očuvale investicije i kakva-takva unutrašnja konjunktura. Naime, kamate na javni dug već su ove godine dosegle 2,6 odsto BDP-a (2008. godine – 0,6 odsto BDP-a), a iduće godine to učešće će narasti na 2,9 odsto BDP-a Srbije.

U tom kontekstu treba razumeti i spomenuti naprasni boravak misije MMF-a u Srbiji, između 1. i 7. oktobra, i diskreciju koja je pratila te konsultacije. Problem je što MMF retko odustaje od svojih zahteva, a njih ima dosta još od proleća prošle godine, kada je Cvetkovićeva vlada, uoči izbora, odustala od reformi koje su zatražene i navodno "suspendovala" prethodni aranžman sa MMF-om, a zapravo napustila saradnju.

U razgovorima sa Misijom MMF-a, i novi ministri finansija i privrede mogli su direktno dobro čuti, kako se spolja samo može načuti, šta su uslovi za zaključivanje novog aranžmana sa ovim "univerzalnim žirantom" svih ozbiljnih multilateralnih sporazuma o reprogramu srpskog spoljnog duga, koji bi se navodno zaključio početkom iduće godine. Ima indicija da se traži hitno zaustavljanje stalnog porasta državne potrošnje, to jest smanjivanje učešća deficita državnog budžeta u BDP-u Srbije za 2,5 procentna poena, a što se, po računici MMF-a, ne može obezbediti bez "zamrzavanja" plata i penzija ili bar fiksiranja tempa njihove "indeksacije" na samo 0,5 odsto u naredne tri godine, kao i bez povećanja donje stope PDV poreza sa 8 na 10 odsto (hleb, mleko, ulje, šećer itd.), koja bi trebalo da zaštiti ugrožene socijalne slojeve od gladi. Ti zahtevi su, kao što vidimo, već prihvaćeni u Vladi Srbije.

Trenutno učešće deficita budžeta u BDP-u se, kako je već naznačeno, procenjuje na realnih oko 7-8 odsto (kada se tom deficitu, što je u svetu normalno, pripoje i obaveze po garancijama za kredite javnih preduzeća). U tom pravcu ide i upozorenje stručnjaka MMF-a da se iduće godine ne može paralelno ići na rasterećenje poreskih tereta na rad, jer to bi bitno smanjilo prilive u državnu kasu, baš kada se mora smanjivati budžetski deficit. Po "opravdanom odsustvu" ministra privrede sa javne sednice Vlade, čini se da je i ta sugestija MMF-a već prihvaćena.

Pored penzione reforme koja se zasad samo najavljuje, a koja će i dalje biti predmet daljih natezanja sa MMF-om, tu je, dakako, i zahtev za promenu zakona o radu koji bi pokrenuo tržište radne snage i omogućio kako brže otpuštanje viškova radne snage tako i novo zapošljavanje bez rizika da sa novouposlenima stičete i obavezu da mu isplatite otpremninu prilikom eventualnog otpuštanja za ceo radni staž u svim firmama u kojima je dotada radio. Krstić o toj reformi ovoga puta ništa šire nije rekao.

SUBVENCIJE POD KONTROLOM

Poseban teret svakom planu reformi, od koga zavisi zaključivanje neophodnog sporazuma sa MMF-om, predstavljaju državne subvencije, kao klasičan vid državne redistribucije. Ministar Krstić je izneo da su subvencije za opstanak 179 preduzeća u restrukturiranju pretežak teret, ali da će Vlada i dalje čuvati velike sisteme i fabrike koje izdržavaju čitave gradove sa okolinom, iz čega bi se moglo zaključiti da na tom planu ništa, sem krupnih najava, neće biti menjano. Uzgred, prema podacima koje je okačio na sajt svog ministarstva privrede, njegov kolega ministar Radulović, samo u prvih osam meseci ove godine iz budžeta s kojim raspolaže Ministarstvo za privredu je za subvencije – koje nisu direktno, kao takve imenovane u budžetu – izdato 19,62 milijarde dinara. Četvrtina, 5,47 milijardi dinara, odobrena je "Fijatu", prema ranijem ugovoru. Značajne su i dotacije "nefinansijskom javnom sektoru" od 4,18 milijardi dinara. Pitanje je koliko se uopšte uzev te subvencije mogu smanjivati, a dakako i one mnogo veće namenjene poljoprivredi i železnici koje se dotiraju i u Evropi) – a da se izbegnu širi socijalni problemi. A gde su i sve one milijarde kojima su pokrivane dubioze u bankama sa državnim učešćem, zatim subvencije nekim eneregetskim i farmaceutskim kompanijama itd. Navodno će se takve

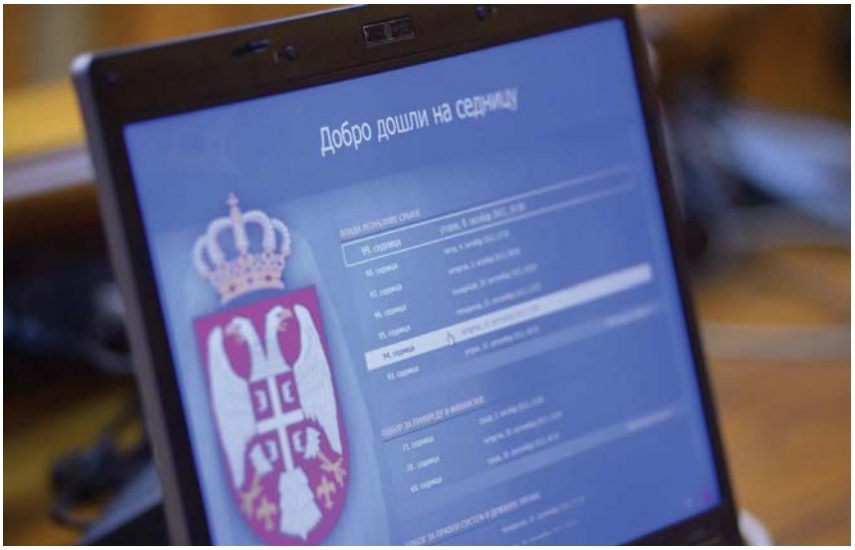

foto: Vesna Anđić

subvencije nadalje staviti pod kontrolu.

Pokrenuta najnovija finansijska konsolidacija odvija u veoma složenom političkom trenutku, kada narod sve nestrpljivije očekuje neki boljitak od prošlogodišnje smene ranije vladajuće koalicije i "zaokreta" u "nacionalnoj politici" prema Kosovu, to jest približavanja Evropskoj uniji. To je generalni okvir jedne maglovite unutrašnjopolitičke situacije, a unutar njega dominira slabo prikriven sukob oko prvenstva unutar same te koalicije, u trouglu vodećih "gospodara Srbije" – Nikolića, Dačića i Vučića – koji bi se navodno razrešio prevremenim parlamentarnim izborima.

Većina posmatrača smatra da Vučić jedini hoće takve izbore i da poučen prošlogodišnjim izbornim porazom Tadića i Demokratske stranke, pa suprotno njima, upravo igra na utisak da je jedino on spreman na brze promene, po sistemu da se na ljutu ranu mora stavljati ljuta trava. No, ti mogući izbori, posle zaključenja sporazuma sa MMF-om i inplementacije Briselskog sporazuma bi, međutim, objektivno odložili "bolne reforme", a pitanje je ima li zemlja vremena za nova odlaganja. Zapravo, tada bi se postavilo pitanje da li prevremeni izbori mogu biti "brži" od bankrotstva države, to jest – da li bi stihija na svoj skupi i neizvesni način uredila makroekonomske i finansijske neravnoteže pre nego što se izabere, ako se izabere, neki "jedini gospodar" naše lepše budućnosti. Valjda je na to ciljao i premijer Ivica Dačić koji je hladnokrvno predsedavao "reformskoj sednici" svoje vlade i koji je tom prilikom rekao da "ako vlada ne upravlja situacijom, situacija će upravljati zemljom, biće haos". Posle njega, njegov potpredsednik Aleksandar Vučić je naglasio da im je "potrebna podrška naroda" i da je "neko morao ovo da uradi", to jest da krene u reforme. ¶

DIMITRIJE BOAROV

Ponuda zlata vredna!
Do 15.000 dinara popusta na postpaid pretplatu
060 1234 www.vipmobile.rs

Alcatel 2005
1 din
uz Sigurica 1000
od sada
~~za 500 din~~
za 292 din mesečno

LG T385
1 din
uz Smart 150
od sada
~~za 590 din~~
za 382 din mesečno

Nokia Asha 201
1 din
uz Standard 100
od sada
~~za 590 din~~
za 382 din mesečno

Ukupan popust zavisi od izabrane tarife i ravnomerno se deli na 24 mesečne pretplate.
Promocija traje do 31.10.2013. ili dok traju zalihe. Korišćenje uređaja u tarifi je minimum 24 meseca.

Druga priča vip

Srbiji treba novih 1300 kaplara

Kvantni skok srpske privrede, ili, kako razvoj Srbije vide u kompaniji koja je od 2000. godine dala trojicu visokih državnih funkcionera

FOTO: Marko Risović

"Vlada prilikom transformacije privrede može da uradi pet stvari – da poveća ekonomski rast (na dva načina – tzv. *hands on* i *hands off* pristupi), ili da poveća efikasnost (da smanji troškove, da za nepromenjene troškove poveća učinak, ili da pokuša da uradi obe stvari). *Hands off* pristup – to je model Vašingtonskog konsenzusa, odnosno liberalizacija tržišta uz postavljanje pravnog okvira. *Hands on* je princip koji upotrebljavaju uglavnom male države: ovde Vlada aktivno podržava rast privatnog sektora i određuje koji su sektori privrede prioritetni. Ako nam je kvantni skok cilj, od ovih pet programa, *hands on* bi bio najbolji pristup za to – prosečan efekat bio je 1,4 odsto ekonomskog rasta više nego što bi bio inače. Domet je bio od 0 do 4 odsto rasta više – neke zemlje nisu ništa uspele da urade ili da porastu, a najbolje su rasle za 4 odsto više, ali nije bilo neuspeha, nijedna zemlja nije uradila nešto da privredi bude još gore. Npr., ako mi budemo imali u narednih 10 godina prosečan rast od 3,3 odsto koji predviđa *Economist Intelligence Unit*, mi možemo da rastemo iznad 7 odsto ako nam transformacija bude među najuspešnijima. *WMM Global Insight* kaže da će Srbija u narednih 10 godina prosečno rasti 4,2 odsto, tako da taj rast uz ovaj pristup može da bude i viši. Zašto verujemo da je ovo moguće? Dve zemlje su rasle u proseku više od 10 odsto tokom 10 godina, to su Kina i Bocvana. A 41 zemlja je rasla preko prosečno 5 odsto u periodu od 10 godina. Znači, moguće je, puno zemalja je to uradilo", kaže za "Vreme" Nikola Jurišić, vođa projekta i lider za Srbiju u firmi *McKinsey&Company*. Povod za razgovor bila je nedavno održana konferencija "Kvantni skok" u Beogradu, na kojoj je Jurišić ponudio viziju razvoja Srbije, viziju kompanije iz koje su došli jedan guverner NBS (Radovan Jelašić) i dva ministra finansija – Božidar Đelić i Lazar Krstić, potonji dugogodišnji i blizak Jurišićev saradnik.

"VREME": Iz nastupa ministara privrede i finansija, čini se da su oni više za klasičan *hands off* pristup i liberalizaciju tržišta?

NIKOLA JURIŠIĆ: Ovde nije reč o planskoj privredi, već je ideja da se fokusira moć kapitalizma na određene sektore koji su unapred identifikovani kao oni koji mogu da donesu najveću dobrobit državi i građanima. Od 2000. naovamo uglavnom je na snazi bio *hands off* pristup. Pristup koji smo videli da funkcioniše u drugim državama je sledeći: prvi korak je da politički lider, kabinet ili parlament odluči da se kreće u transformaciju. Drugi je korak izabrati prioritetne oblasti u državnoj administraciji, u privredi i u fiskalnoj politici, i to mora da bude ishod – za administraciju to može da bude kriminal, zdravstvo, infrastruktura, ali konkretno da se kaže, na primer: želimo da budemo jedna od 30 najnekorumpiranijih zemalja u svetu. I onda se za svaku od tih oblasti postavi jedan vrlo konkretan cilj, i to tzv. "nemogući ciljevi" – to je važno, da se ne zadovoljavamo nečim prosečnim, to više motiviše ljude. A čak i ako dostignete 80-90 odsto toga, bićete mnogo bolji nego da ste u početku zacrtali neki niži cilj. To je osnovna stvar – može da traje dve-tri nedelje, može i par meseci, ali je vrlo bitno da to bude urađeno brzo. Još bitnije je da se okupi ono što smo nazvali izvršna laboratorija ili jedinica – 20-30 ljudi koji najviše znaju o nekoj oblasti, npr. o reformi penzionog sistema, ili poljoprivredi, i to iz državne administracije, privatnog sektora, EU, Svetske banke... Država to orkestrira, prikupi te ljude, odabere ih i kaže: sad ste u ovoj sobi narednih 10 nedelja i treba da radite

Slučaj Malezije

Koji su pozitivni primeri *hands on* pristupa?

U Maleziji su, između ostalog, postavili za cilj da u Kuala Lumpuru smanje uličnи kriminal za 40 odsto. Kako? Ovo deluje glupo, ali ako se dešava u Maleziji, sigurno se dešava i kod nas. Na nivou Kuala Lumpura su imali na primer 1000 policajaca i sto oblasti koje su ti policajci pokrivali. Zatim su pogledali i videli da se kriminal događa u svega 11 oblasti, pa su jednostavno relocirali policajce na one delove gde ima najviše kriminala. To nikom nije palo na pamet, decenijama, i siguran sam da u našem slučaju postoji XY takvih primera, a to nećemo znati dok ne krenemo detaljno da gledamo. Kada je reč o transformaciji privrede, uspeli su da svojim programom privuku 55 milijardi dolara stranih direktnih investicija za osam meseci. U istoriji Srbije ukupna suma do sada je, ako se ne varam, oko 27 milijardi. Oni su u razradi ovih projekata imali ideju o tome ko su ti investitori, živimo u dobu najveće ekspanzije globalnog kapitalizma u istoriji, i firme hoće da investiraju. Naša mogućnost za rast sa poslednjeg mesta u Evropi je fenomenalna. Samo su nam potrebni fokus i konsenzus da svi zajedno treba da radimo.

KONFERENCIJA "KVANTNI SKOK": Nikola Jurišić

danonoćno na rešavanju problema, imate punu podršku. Lider reformi dolazi jednom nedeljno da ih obiđe, i nakon 10 nedelja očekuje se vrlo detaljan plan – ako je reč o poljoprivredi, onda koju vrstu maline i gde treba zasaditi, gde će da bude distributivni centar, koliko ćemo imati izvoza, u koje države i do koje godine, kao i to koji put treba sagraditi do kog sela da bi se to desilo – dakle, ultradetaljan, konkretan plan. Ako pogledamo realno, mi i dalje možemo da pričamo da nam je poljoprivreda prioritet, ali dok ne znamo šta tačno treba da se učini, i dok najbolji ljudi ne reše taj problem, uvek ćemo čekati na administraciju. Ovo je pristup koji odgovara vanrednom stanju, nema vremena za procedure. Kada se taj plan razvije, vi stvarate tzv. 1300 kaplara – to je prosek broja ljudi koji je bio neophodan za izvršenje ovih planova u zemljama koje su prošle transformaciju. Oni će kroz taj proces sazreti, da bi potom oni bili po ministarstvima i raportirali toj izvršnoj jedinici, a deo su piramidalne strukture, gde imamo jednog generala, 200-300 pukovnika, i tih 1300 kaplara. I tada su oni povezani procesom formiranja mreže tima, i brže rešavaju probleme. Ubeđen sam da u državnoj administraciji može da se nađe ne hiljadu, već pet ili deset hiljada fenomenalnih ljudi. Kad se ti ljudi odaberu, ulazimo u sedam godina implementacije.

Večita mogućnost

Kako ocenjujete razvojni značaj poljoprivede?

Među deset tzv. megatrendova koji će oblikovati naš svet do 2050, jedan je povećanje potražnje za hranom. Tražnja za hranom će skočiti za 70 odsto do 2050, i mi tu imamo konkurentnu prednost zbog cene rada. Dalje, 47 odsto zemlje je obradivo, što je mnogo više nego u Zapadnoj Evropi koja ima 23 odsto – mi imamo oko polovine celokupnog obradivog zemljišta na Balkanu. U krugu od 3000 kilometara oko Beograda, a to je razdaljina koju kamion može da pređe za tri dana, živi skoro milijardu ljudi; na tom prostoru nalaze se 94 grada, a svaki ima više od milion ljudi, što je potencijalno tržište – geografska lokacija nam je fenomenalna.

Goran Person, premijer Švedske od 1996. do 2006, rekao je da, ako bi trebalo da sve ponovo uradi, napravio bi centralnu jedinicu koja će sve da prati. Da li treba postaviti tu izvršnu jedinicu, zavisi od toga da li u državi postoji kultura izvršavanja, a kod nas, jasno je da ne postoji, tako da mi na osnovu ovih iskustava mislimo da je bez nje maltene nemoguće to uspešno uraditi.

Ali, ta bi jedinica morala da bude nezavisna od dnevne politike, izborâ, da ne bi došla nova vlast i rekla: e to sad više ne važi.

To je ono što je malo komplikovano. Lekcija iz tih 40-ak transformacija je da treba da postoji jedan moćan lider, koji je vlasnik tih transformacija i koji u početku provodi i 50 odsto svog vremena vodeći transformaciju. To je ogromna količina vremena, to postaje maltene njegova opsesija i prioritet. Prosečan mandat jedne vlasti u svetu od 1945. do danas bio je sedam godina, a prosek u tih 40-ak transformacija je upravo sedam godina. Dakle, pričamo o Srbiji u godini 2020. Kako počinju transformacije? Postoje dva najmoćnija razloga – u 70 odsto slučajeva to je bila promena političkog vođstva, u 50 odsto slučajeva postojala je kriza, a najmoćnija transformacija, najmoćnija pokretačka sila bila je kada su se oba faktora poklopila, da imamo i krizu i promenu vođstva. Na bazi toga lideri dobiju mandat i onda idu u implementaciju. U većini uspešnih transformacija postojao je jedan nosilac transformacije – politički lider. On uglavnom stavi svoj lik i često političku karijeru iza toga i kaže: ako ovo ne uspe, ja idem. I bukvalno veže svoju karijeru za tu transformaciju pošto stvarno veruje da je to put napred.

Mi već imamo godinu dana luft-a za sobom – nije ova vlada tek sada izabrana. Da li vam to zvuči obeshrabrujuće?

Ne. U mnogim državama, kada sam pričao sa kolegama gde sada primenjujemo ovaj pristup i razgovaramo sa vladama, neke vlade su bile na pola mandata, neke uopšte nisu imale krizu, već je sam lider hteo da izazove tu promenu, kada on vidi nešto što drugi ne vide. U našem slučaju postoje skoro idealni uslovi. Postoji konsenzus da smo došli na neku vrstu dna – po *Global Competitiveness Indexu*, GCI, mi smo na poslednjem mestu u Evropi, na 101. mestu od 148 zemalja, i pala nam je pozicija za 14 mesta u poslednjih sedam godina. Ako objektivno gledamo, mi smo relativno blizu dna.

Govoreći o lideru, kao da ciljate na Aleksandra Vučića, koji je u poslednje vreme imao izjave slične idejama o kojima govorite.

Moje lično mišljenje o gospodinu Vučiću jeste da je on dostigao neki viši nivo svesti. Bavim se vođstvom kod nas u firmi, i to je neki *self-authoring* nivo, prema tipologiji prof. Roberta Kejgena sa Harvarda. To je nivo svesti kada ste svesni kako nešto što govorite utiče na druge ljude, u momentu ste svesni šta i kako ko razmišlja, možete da pročitate njihove reakcije, više stvari vam se vrti u glavi u isto vreme, i možete tačno da pozicionirate i unapred nešto kažete nekom ko će posle dva meseca razumeti zašto ste mu vi to rekli. Taj proboj u svesti uglavnom se dešava liderima između 35 i 45 godina – ako ga ne naprave do 45, verovatno se neće ni desiti. Ono što iz ličnog iskustva mogu da vidim jeste da Vučić ima drugačiji pristup problemima od onoga koji je imao pre 5–10 godina. Zato mislim da i Lazar (Krstić) ne bi došao tu gde jeste, mislim da je i on to primetio. ¶

RADMILO MARKOVIĆ

Legalizacija po Velimiru, dr

Nije rasprava u Parlamentu o predlogu najnovijeg zakona o legalizaciji objekata ni okončana, a ministar građevina Velimir Ilić je javno konstatovao da će legalizacija biti skupa, ali i nepotrebna, da svima koji takve objekte poseduju ne preporučuje da se uopšte u taj proces upuštaju, ali da ih ipak upišu u Katastar, što je po njemu "sasvim dovoljno"

Kad ovaj zakon bude usvojen u Parlamentu, biće stavljena tačka na bezmalo tridesetogodišnju epopeju radnog naziva "Legalizujte svoju 'divlju' gradnju, kad vas lepo molimo" i sve je vraćeno na početak: upis u Katastar regulisan je posebnim zakonom i njime – upisom, samo se konstatuje da nepokretnost postoji, što je osnov za naplatu poreza i što jeste razlog što se na legalizaciji i do sada insistiralo: da se naplati porez, kad već ne mogu takse i doprinosi za ovo ili ono, što inače mora da se plati da bi građevinska dozvola bila izdata.

Nema, dakle, više nikakvih pogodnosti za one koji su gradili bez blagoslova vlasti, nema ništa ni od popusta od 99 odsto, koji je prošle godine u ovo doba, uprkos negodovanju lokalnih samouprava, glatko prošao, nema više ni skraćenih procedura, sve će morati da se uradi onako kako je trebalo da se uradi pre početka gradnje: da se priloži regularan projekat sa pečatom ovlašćenog projektanta, da se pribavi hrpa dokumenata-mišljenja ove ili one službe, dozvola ovog ili onog organa, da se plati ova ili ona taksa, doprinos, prirez i razrez, da se skapava po šalterima, da se eventualno podmaže tamo gde škripi i, uopšte uzev, tako to.

Sve je, u stvari, vraćeno tamo gde je i bilo, da l' krajem sedamdesetih, da l' početkom devedesetih, pamćenje je malo izbledelo, kad se prvi put o nelegalnoj gradnji progovorilo, tada je obnarodovan i takoreći frapantan podatak – u Srbiji ima 80.000 kuća izgrađenih "bez papira". Nelegalnim graditeljima je oprošćena gradnja bez dozvole koja je tada, kao i sad, bila krivično delo. U nekoliko navrata, veliki broj tako sazidanih kuća upisano je u katastar, a poneka je i legalizovana. Cilj je postignut: na nelegalne objekte naplaćivan je porez, usput je i zvanično dozvoljeno da se takvi objekti "prikače" na infrastrukturu – vodovod i kanalizaciju tamo

foto: FoNet

gde je postojala, na elektro-mrežu takođe, odnosno priključivanje lokalnog vodovoda, kanalizacije i elektromreže na javnu, s tim da su oni koji su je/ih izgradili morali da se odreknu vlasništva i sve poklone lokalnim javnim preduzećima.

Pravi bum gradnje "bez papira" dogodio se početkom devedesetih, kad je započeta privatizacija društvenih stanova tokom koje se pokazalo da većina društvenih objekata nema urednu dokumentaciju – građevinsku dozvolu i tehnički prijem, o upotrebnoj dozvoli izlišno je i da se govori, da izvedeno nije u saglasnosti sa projektom... "Zašto bi meni trebala dozvola kad državi nije", zapitao se svaki potencijalni graditelj doma svog, i od "papirologije" odustao bez obzira na to što je imao nameru da sve radi "lege artis". Uzgred: gradnja bez papira izbrisana je iz Krivičnog zakona, a neki od "divlje-graditelja", Bogoljub Karić na primer, hvalisao se time uz obrazloženje da nema vremena da se bakće sa birokratijom, jer dok oni blagoizvole da izdaju samo jedan "papir", cela Vila "Jelena" može da se izgradi. I izgrađena je.

DIVLJE I POLUDIVLJE

U isto vreme procvetala je i "poludivlja" gradnja – nadziđivanje već postojećih zgrada uz prilaganje dokumenata krajnje sumnjivog kvaliteta i verodostojnosti uz "donaciju" od 100 maraka po kvadratu onome ko stavlja potpis.

Dve godine od kako je proglašena ova takozvana demokratija, broj nelegalno izgrađenih objekata procenjen je na oko/preko 300.000, što je uzimano kao dokaz nesposobne same sebi okrenute ("miloševićevske") vlasti i shodno tome doneseni su odgovarajući propisi/zakoni kojim su definisane skraćene procedure da se nelegalno izgrađeno "upapiri" i time definitivno "podvuče crta", a "divlja gradnja" se ponovo našla u Krivičnom zakoniku. "Ni ašov više neće moći da se pobode u zemlju bez dozvole", pretili su nadležni. Naravno, ništa od toga: istina, bilo je onih koji su svoje građevine "ozakonili", ali ne baš mnogo njih – zanemarljiv broj, reklo bi se, a gradnja "na crno" se dodatno razgranala. U proseku svake druge godine donošen je novi plan za rešavanje ovog

ugi put

foto: A. Anđić

dubokog, širokog i eksponencijalno narastajućeg problema, sa sve većim i većim popustima/povlasticama onima koji su propise flagrantno kršili. Odziv po pravilu nije bio bogzna kakav, a broj nelegalnih objekata je rastao: od 700.000 što stambenih, što privrednih objekata do septembra 2009. godine, kad je rečeno da više "ne može", do 1.300.000 svakoraznih građevina prošle godine u ovo doba, kad je bio usvojen zakon po kome "ko je šta uradio, neka mu je Bogom prosto", inače prvi zakon u ovom turnusu Ilićevog ministrovanja.

NERAVNOPRAVNOST ZA SVE

Svaki zakon koji je predviđao dodatne olakšice za prekršioce, nailazio je na otpor publike: kad su osamdesetih abolirani "divlje-graditelji", čulo se gunđanje tipa "zašto se meni ne oprosti saobraćajni prekršaj", kad su nuđena skraćivanja procedure, bilo je "a zašto sam ja sve to morao da prođem", kad su tim olakšicama dodate i finansijske olakšice, glas su podigli oni koji su svoje kuće legalizovali "po starom" – "zašto sam ja morao da platim onoliko, a moj komšija samo ovoliko"... Kad je onim prošlogodišnjim zakonom manje-više oprošteno sve, samo da objekti budu upisani u knjige, glas su podigli svi: i oni koju su gradili "kako je Bog zapovedao", ali i svi oni koji su se ranije "ozakonili", svi sa istim argumentom: "zašto sam ja morao onako, a ovi sada ovako".

Na kraju se umešao Ustavni sud i poništio zakon uz obrazloženje da se time građani dovode u neravnopravan položaj, te je na brzinu donesen Zakon o posebnim uslovima za upis prava svojine na objektima izgrađenim bez građevinske dozvole, e da bi bilo osnova da se razreže i porez, a sad će, nema sumnje, da se usvoji i ovaj o "legalizaciji" u kome nema više nikakvih popusta i olakšica, već samo pretnji. Ostavljeno je, istina, lokalnim samoupravama da same odrežu koliko šta treba da se plati, kao i mogućnost da se doprinosi za uređenje građevinskog zemljišta (na)plate na rate, sa rokom do čak 20 godina.

"Legalizacija će biti obavezna za objekte namenjene tržištu i za javne objekte", objašnjava ministar građevina Velimir Ilić. Moraće, veli, i oni vlasnici porodičnih kuća koji planiraju da prodaju svoj objekat, ali za one koji žele da i dalje žive u svojim domovima, dovoljno je samo da se upišu u katastar. "Do kraja 2014. svi će morati da budu upisani u katastar", opominje, inače će "biti rušenja". Istina, to da će sve što ne bude upisano u katastar do kraja iduće godine biti srušeno nigde (još) ne piše, što ne znači i da neće biti napisano. "Kad ovaj zakon stupi na snagu, moraće da se sruši svaki objekat koji je bespravno sagrađen", kategoričan je. Zasad, nelegalni objekti izgrađeni do 11. septembra 2009. godine moći će da se "legalizuju" po istom postupku kao da je dozvola "vađena" kad je i trebalo – pre početka gradnje.

Šta će da bude sa svim onim izgrađenim bez dozvole posle 11. septembra 2009. godine, ostaje otvoreno: "Svako ko je (bez dozvole) napravio objekat u tom periodu, trebalo je da dobije krivičnu prijavu", rezonuje Velimir Ilić, ministar građevina. ¶

ZORAN MAJDIN

Zapravo ukrivo

Naslov onoga što su poslanici dobili kao Predlog zakona glasi "Log zakona o legalizaciji objekata", tekst predloga objavljen je na zvaničnom sajtu Narodne skupštine Republike Srbije i sem prvih nekoliko strana, sve ostale su ukrivo, nadesno, i to tako da što je svaka sledeća strana iskošenija od prethodne, dok je dokument kojim vlada prosleđuje Predlog zakona Narodnoj skupštini na razmatranje "po hitnom postupku", takođe ukoso, ali nalevo. Događa se, rekao bi neko. Jeste, događa se, ali ne kao izuzetak, nego kao pravilo: skoro svaki predlog ovog ili onog zakona izgleda slično, a rekorder u "krivoći" je Predlog zakona o potvrđivanju sporazuma između vlade Republike Srbije i kabineta ministara Republike Ukrajine u oblasti turizma.

Zaista, kako je moguće da elektronska verzija bude "ukrivo"? Lako: tekst je "ukucan u kompjuter", potom odštampan, pa skeniran i kao takav prosleđen na "podizanje" na sajt, moguće i na štampanje. Međutim, skeniranje je zametan i nadasve dosadan posao – stavi papir, poklopi skener, "čvakni" dugme za skeniranje, otklopi skener, zameni papir, pa hajd' ponovo... U konkretnom slučaju celih devet (9) puta... Otud progresija u zakrivljavanju: na levo jer skener stoji na levoj strani stola, a onaj vladin dokument o prosleđivanju Predloga udesno jer je zasigurno skeniran naknadno iz stojećeg stava, pa je stoga "krivoća" promenila orijentaciju. Na stranu što sve to može da se uradi "u tri klika" za manje vremena nego što je potrebno za skeniranje jedne stranice, a da pritom tekst bude "u vinklu", ali to treba i znati kako se radi. Sa druge strane, ako se (sa)zna da može brže i bolje, ispostaviće se da u stručnoj službi koja se time bavi i nije potrebno toliko zaposlenih koliko ih ima i koji svakog prvog dobiju platu iz budžeta u koji svi mi, imali-nemali, prilažemo.

Čiji je stadion Partizana

Ranije načeta priča o privatizaciji najvećih srpskih klubova dobila je novu dimenziju pričom o vlasništvu nad stadionom koji jedni nazivaju hramom a drugi pašnjakom

Za nas koji smo rođeni u SFRJ stadion na kome igra FK Partizan uvek je bio Stadion JNA. Za one koji su se rodili pred kraj prošlog veka to je Hram na kome igra najbolji srpski tim od 1991. godine naovamo. I jedni i drugi se slažu da je to igralište fudbalera Partizana i drugih sekcija Jugoslovenskog sportskog društva iz Humske 1 u Beogradu.

Međutim, početak jeseni 2013. obeležila je i presuda Višeg suda u Beogradu doneta u postupku koji je Vojska vodila protiv JSD Partizan po kojoj je stadion imovina Vojske. Sada Vojske Srbije, u vreme pokretanja tužbe – Vojske SRJ, a u vreme kada je stadion napravljen posle Drugog svetskog rata – Jugoslovenske narodne armije (JNA).

Ispalo je da je mlada Vojska Srbije nasledila i imovinu JNA, institucije koja je bila "država u državi" od 1945. do 1990. godine, i da sada ni kriva ni dužna dolazi na udar navijača i podržavalaca kluba iz Humske koji veruju da je ovo još jedna ujdurma komšija iz FK Crvena zvezda i njima naklonjene vlasti koja želi i da ovako uzdrma najstabilniji srpski klub.

Presuda Višeg suda, na koju će se Partizan – naravno – žaliti, pada u momentu kada se po ko zna koji put zakotrljala priča o privatizaciji sportskih klubova u Srbiji, kada Partizan ima traljav početak sezone, kada se njegov predsednik Dragan Đurić kontinuirano pojavljuje kao čovek umešan u brojne afere i kao neko kome će brzo da "leti institucionalna glava".

PROJEKTI I PROPASTI

U zbiru, Vojska je dobila spor koji se vodi od 1997. godine a konačan sud će dati ko zna ko i ko zna kad. Stadion je "formalno" predat FK Partizanu na upravljanje početkom devedesetih godina prošlog veka, ali je tužba za povratak prava na vlasništvo pokrenuta zbog osionosti uprave koju je u to vreme predvodio Žarko Zečević, koji nije ni na koji način želeo da uključi Vojsku u "imovinsku kartu". Još kada je bila pokrenuta priča o tome da će se na tom mestu zidati najmoderniji sportski objekat u ovom delu Evrope (kod Mostarske petlje) sa nizom pratećih objekata, neko je u Vojsci prepoznao interes da i ova institucija ima deo u "tome" bilo kroz poslovni prostor bilo u vidu neke kompenzacije za drugu imovinu (stanove za pripadnike vojske). Uprava Partizana nije bila za dogovor; prema jednom izvoru, mehanizam je pokrenut i sada imamo presudu.

U međuvremenu, Zečevićev je projekat, na žalost, propao – što zbog netrpeljivosti gradske uprave da izda dozvole, što zbog zakulisnih radnji srpskog preduzetnika Miroslava Miškovića koji je tu izgradnju želeo da stopira jer je na obližnjoj lokaciji bio planirao da podigne džinovski Delta planet, pa je bila procena da bi Zekin kompleks mogao da umanji prihode tog centra. Tako se priča. Sve ove kontekstualne stvari bi mogle da lako navedu nekoga ko voli "Hram" da pomisli da je u pitanju organizovan napad na Partizan uopšte koji ima za cilj uništavanje kompletnog društva. Čak je za tu svrhu angažovana i Vojska Srbije, koja nije moćna kao nekadašnja JNA ali je ipak Vojska i nije se s njom šaliti.

Da navijači to baš tako zaključe pomogao im je predsednik Društva i prvi trener košarkaške sekcije Duško Vujošević,

NIŠTA NIJE CRNO-BELO: Zalazak sunca na "Partizanovom" stadionu
Foto: Nebojsa Parausic

koji je pozvao najvernije navijače da zajedno s njim dinamitom odbrane stadion i imovinu Partizanovu.

Izjavom o upotrebi dinamita Vujošević je izazvao gomilu reakcija, što je i bio cilj takve "motivaciono-diverzantske poruke". Vujošević je uspeo da debatu o vlasništvu zapravo baci na teren bizarnog, govoreći: ko uopšte može i da pomisli da je ovaj objekat bilo čiji do Partizana i njegovih sportista? On je sve začinio preteranom "pretnjom" čisto da ostane u rangu svojih brojnih izjava iz prošlosti. Dok su navijači konkurentske Zvezde seirili i veselili se potencijalnom mogućnošću da "komšije" počnu da plaćaju rentu za korišćenje stadiona, mediji su se malo pokrenuli pa su nas sve podsetili i ko je zidao stadion i šta on predstavlja.

Saznali smo sledeće: stadion je zidala JNA, redovni i rezervni kadar uz pomoć tadašnjih zatvorenika; objekat je podignut za potrebe Armijskih igara, ali je s vremenom postao stadion FK Partizana koji je tu nastupao i koji je sam bio deo JNA, po uzoru na *Centraljnij spartjavnij klub armjii CSKA* iz Moskve; iako je Partizan bio u prvim godinama posle rata najveći klub u Beogradu – jer je pripadao oslobodilačkoj narodnoj armiji, stadion je u nekadašnjoj SFRJ bio poznatiji kao mesto na kome se održavao tradicionalni slet povodom Dana mladosti 25. maja koji je slavljen i kao rođendan maršala Tita; na njemu je u prvih 40 godina postojanja podignuto više štafeta nego sportskih trofeja.

RUŠEVINA

Stariji se sećaju i koncerata Bijelog dugmeta i Zdravka Čolića u sedamdesetim, otvorenog letnjeg bioskopa i, u poslednjoj fazi SFRJ, mesta na kome su igrane utakmice finala Kupa Maršala Tita. Od 1991. stadion je dom najuspešnijeg srpskog fudbalskog kluba, ekipe koja je dominantna kod kuće i sporadično prisutna na strani. Za sve to vreme, osim pukog održavanja objekta – da se ne sruši, ponajviše od soli iz urina koji posetioci obilato ostavljaju po svim mogućim ćoškovima – stadion izgleda manje-više isto kao pre 60 i kusur godina: to je za današnje uslove prevaziđen objekat koji ne zadovoljava ni najosnovnije standarde UEFA i FIFA, neudoban kako za ekipe koje tu nastupaju tako i za sve druge posetioce.

Da su prilike nešto drugačije, stadion bi davno bio srušen i bio bi izgrađen nov, po gabaritima manji ali funkcionalniji i bezbedniji.

JSD Partizan u svoju korist poteže argument investicionih ulaganja: samo održavanje ovakvog objekta godišnje iznosi nekoliko miliona evra, a iz kluba saopštavaju da u prethodnim godinama nije bilo apsolutno nikakve podrške u tom delu, ni od Vojske ni od države. Partizan je proteklih dvadeset i kusur godina uložio desetine miliona samo da održi objekat i, zaista, ako bi neko danas sravnjivao račune, pitanje je kako bi uopšte mogao da kaže da klub ne pripada Partizanu.

Međutim, ranije pokrenut mehanizam zaštite prava pred sudom nije moguće uvek zaustaviti tek tako, pa sada imamo situaciju koja u biti neće doneti ništa osim ove kratkotrajne medijske paljbe jer niti Vojska zaista želi taj objekat – jer šta će joj, niti realno Partizan može da bude primoran da plaća nekakvu rentu za korišćenje stadiona koji je zapravo za rušenje ili potpunu rekonstrukciju.

Zbog čega smo onda imali ovu priču i zbog čega je Duško Vujošević zapretio da će se dići u vazduh dinamitom?

Neko je procenio da je dobro u kontekstu privatizacije da podseti i na ovu činjenicu, da možda uvede i novog igrača onda kada se bude o imovini odlučivalo. A imovina bi nedvojbeno trebalo da bude upisana na ime JSD Partizan ili FK Partizan, da bi ta udruženja imala bilo kakvu imovinu. A kada budu imali imovinu, onda s njom neka probaju da rade šta misle da je najbolje: da je prodaju, da je trampe, da je urede, da je stave pod hipoteku. U svim previranjima u srpskom fudbalu poslednjih godina FK Partizan bio je poprilično zaštićen i samo su se sporadično pominjale finansije kluba koji, za razliku od komšija, em je igrao evropska takmičenja, em je bogato prodavao igrače poslednjih šest, sedam godina.

A niko ne zna kako klub zaista posluje osim što je objavljeno da je veliki poreski dužnik. U tom kontekstu dobro je krenuti i videti čiji je stadion, na koga se vode parcele, kakva je situacija u Teleoptiku koji je Partizan privatizovao u devedesetim i napravio super trening centar u Zemunu, kako su se prodavali fudbaleri. Da se vidi baš kao što se i u Zvezdi videlo i gleda se svakoga dana. Jeste Partizan uspešniji poslednjih dvadeset godina, ali ga to ne amnestira od provera bilansa.

Šta god o tome mislili Đurić, Vujošević i navijačka grupa Alkatraz. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

Izbor direktora u porodilištu "Narodni front"

Političke postavke novih direktora očekivane su, takoreći normalne i ne izazivaju više nikakvo uzbuđenje. Afera je tamo gde direktor ostane isti. Pet članova Upravnog odbora u Ginekološko akušerskoj klinici (GAK) "Narodni front" odbacilo je direktivu vlasti, i to je nesumnjivo vest

SUMORNA PRIČA NAŠE SVAKODNEVICE: Politička previranja u GAK "Narodni front" Foto: Aleksandar Andjić

Trebalo je u stvari, kao što nalaže "dobra praksa" konkursa na našim klinikama, da četiri člana stanu iza direktive i, ako ustreba, lagodno preglasaju preostala tri. Jer takva je, podobna, struktura kliničkih upravnih odbora: četiri su člana predstavnici vlasti-stranaka i uvek isto misleći, a tri dolaze iz klinike. I niko nije očekivao da se tek od još jedne u nizu kliničko-bolničkih čelnih promena rasplamsa javna afera, ili da smena ne uspe, da kandidat i upravni odbor budu jači od političke direktive... Ali, eto, desilo se.

Dešavalo se i ranije da se poneki upravni odbor naših klinika pobuni i ne pristane na kandidata koga sugeriše vlast. Onda na scenu stupaju druge metode: ili se postojeći direktor koga treba promeniti polako diskredituje, pa se "provuče" kroz medije i kakvu aferu, ne bi li smena izgledala više nego poželjna ili, još bolje, članovi upravnog odbora iz nekog razloga podnesu ostavke na članstvo. A ima i maštovitijih metoda. Istorija direktorovanja našim bolnicama je svojevrsna istorija vlasti. Može poslužiti kao primer jedan beogradski KBC: prvo je devedesetih, duži period, kao direktor obeležio predstavnik SPS-a, koga je onda zamenio postavljenik DS-a, njega je zamenio LDP, a sada je direktora postavio ponovo SPS. Političke postavke novih direktora sa dolaskom svake nove vlasti su očekivane, takoreći normalne i ne izazivaju više nikakvo uzbuđenje. Afera je tamo gde direktor ostane isti.

Posle izbora direktora u novom paketu raspodele vlasti i resora, u Kliničkom centru, pa tako i u Urgentnom, GAK-u u Višegradskoj, zatim u KBC-u "Bežanijska kosa", "Zvezdara" i ostalim, došao je red i na GAK "Narodni front". Dotadašnjem direktoru dr Dušanu Stanojeviću mandat je isticao 10. septembra. Unapred se va ljda znalo da je dr Stanojević neprijatan protivnik za svaku vlast koja bi htela da ga prostom političkom aritmetikom zameni ili smeni. Kada je o struci pomenutog reč, svaka vlast bi morala da se uhvati u koštac sa najuglednijim stručnjakom, visoko cenjenim kod kolega, dobro poznatom javnosti, kome će armija pacijenata u po noći bez rezerve dati svaku podršku, isto kao što je reč o direktoru kome zvanični izveštaji komisija i stručnih tela ne beleže zamerke na rad bolnice – tako da ozbiljnog konkurenta njemu nije lako naći. Ali samo ako se ne računa nedavna afera sa umrlom bebom, koja je mnogo više rabljena u medijima nego što se,

čini se, istinski radilo na njenim uzrocima i eventualnim sankcijama. Oni koji su politički i medijski pismeni umeli su da saberu dva i dva i izračunaju da takva halabuka pre rezultata istrage služi samo diskreditaciji.

Dakle, posle isteka mandata dr Stanojevića raspisan je konkurs za mesto direktora GAK "Narodni front". Prijavila su se tri kandidata: prof. dr Dušan Stanojević, prof. dr Snežana Rakić i kandidatkinja koja je odustala od konkursa neposredno pred sednicu Upravnog odbora na kojoj je trebalo izabrati direktora. Sednica je održana 30. septembra, direktor nije izabran, a ono što se tada dogodilo samo je razobličilo mehanizam političkog dirigovanja, kršenje pravila procedure, pa – kada je sve izašlo u javnost, ni konfuzni odgovori vlasti ni sva odricanja od odgovornosti više nisu mogli pomoći.

ČINJENICE

Prema zapisniku vođenom na toj sednici, koji je kasnije podeljen novinarima, predsednica Upravnog odbora i jedan član UO-a obavestili su prisutne da su na sednicu došli sa direktivom koju su dobili. Predsednica – telefonom od ministarke zdravlja, a drugi član – iz kabineta prvog potpredsednika vlade, odakle upravo dolazi. Direktiva je da se na toj sednici UO-a iznese "stav gospodina Vučića i stav Vlade Republike Srbije, da se zbog trenutne situacije koja vlada na klinici, a koja nije dobra, predloži UO-u da poništi konkurs za izbor i imenovanje direktora klinike i da se uvede status v.d. direktora, a na to mesto da se postavi prof. dr Snežana Rakić." U zapisniku dalje piše da je predočeno i šta će se dogoditi ukoliko se na sednici ipak izglasa poverenje dosadašnjem direktoru dr Stanojeviću: "Vlada bi odbacila taj predlog, poništila konkurs i postavila v.d. direktora, a to bi bila prof. dr Snežana Rakić."

Kako je njihovo obraćanje, stoji dalje u zapisniku, naišlo na nevericu i iznenađenje, javljali su se za reč pojedinačno svi članovi tražeći da im se objasni otkud takav stav i šta je navelo članove vlade da poništе regularno i zakonski sproveden postupak oko raspisivanja konkursa i izbora na mesto direktora. Jedan od članova UO-a rekao je da se apsolutno ne slaže sa takvim stavom, da su oni kao članovi UO-a uradili sve po zakonu i naglasio da je neozbiljno tražiti da poništе nešto u čemu su učestvovali prilikom raspisivanja konkursa i da tako demantuju sami sebe.

Ostali članovi UO-a, predstavnici ustanove, takođe su potvrdili da ne znaju o kojoj se lošoj situaciji u kući radi i da ih je takvo obrazloženje iznenadilo. "Šta je to što je našu vladu i ministarku zdravlja navelo da stanje u kući okarakteriše kao loše", pitali su na sednici. "Ova kuća je smogla snage da u teškim vremenima funkcioniše i napreduje, da uradi nekoliko velikih projekata i postane ustanova broj jedan u zemlji po broju porođaja, po broju uspešno urađenih operacija najtežih vrsta, da školuje ogroman broj mladih..." Posle burne, biće i neprijatne rasprave, na glasanje su stavljena dva predloga: da se poništi konkurs za izbor i imenovanje direktora i da se u v.d. status postavi dr Rakić. Nakon prebrojavanja glasova utvrđeno je da za ovaj predlog postoje dva glasa, i to onih koji su došli sa direktivom, a da je ostalih pet članova bilo protiv predloga. Skandal je bio na vidiku onog trenutka kada preostala dva člana, ona partijska, zbog nečega nisu poslušala.

"To što se dogodilo na sednici UO-a", objašnjava za "Vreme" dr Dragan Cvetić, predsednik Sindikata lekara i farmaceuta Srbije, "u najmanju ruku je čudno i sasvim ogoljeno i primitivno pokazuje koliko su konkursi za izbore direktora dirigovani. Na toj sednici trebalo je da se otvore ponude i izabere direktor, jer nikakvih zakonskih prepreka za to nije bilo. Međutim, neko je odlučio da ne bude tako, da se poništi konkurs i izabere v.d. Samo onda kada se 'zaglavi' s konkursom, kada nema kandidata ili kada postoje neke druge ili zakonske prepreke, izbor direktora je onemogućen i postavlja se v.d. Ovde to nije bio slučaj. Postavljanjem v.d.-a šalje se i poruka da direktor kome je istekao mandat i koji obavlja tu funkciju do novih izbora, praktično mora da napusti direktorsko mesto, i to je vrsta blama, ljage, koja je bačena na dr Stanojevića. To što se dogodilo je zapravo pokušaj njegove smene, to je isto kao da je smenjen usred mandata, pri čemu čak nema ranijih negativnih stručnih ocena Ministarstva upućenih na račun rada klinike." Dr Cvetić dodaje da "nažalost, imamo situacije u zdravstvenim ustanovama gde direktori jako loše rade, gde ustanove nazaduju, gde postoji veliki broj pritužbi zaposlenih i pacijenata kako Ministarstvu tako i sindikatima, ali da te direktore niko ne može smeniti dok se političke kockice ne nameste."

MRAK IZA KULISA

Klupko je potom počelo ubrzano da se odmotava. Kako je cela afera o neuspeloj direktivi izbila u javnost, slučaj je počeo da dobija nove obrte. Ministarka zdravlja »

Tražili smo, dobili smo

Komentar Ministarstva zdravlja "Vremenu" u vezi sa dešavanjima oko izbora direktora GAK "Narodni front":

"S obzirom da Upravni odbor GAK 'Narodni front' na sednici održanoj 30. septembra nije postigao saglasnost i nije dostavio Ministarstvu zdravlja predlog novog direktora, Ministarstvo zdravlja je vodeći računa o funkcionisanju ove veoma važne zdravstvene ustanove, kao i zakonitosti rada, predložilo Vladi v.d. direktora, koji će obavljati ovaj posao do izbora novog direktora.

U međuvremenu, u Ministarstvo zdravlja stigao je danas predlog za kandidata za direktora GAK 'Narodni front' potpisan od strane zamenika predsednika Upravnog odbora GAK 'Narodni front'. S tim u vezi, Ministarstvo zdravlja će razmotriti sve okolnosti u cilju nesmetanog funkcionisanja i rada ove ustanove."

je negirala da je izdala bilo kakvu direktivu. Predsednica Upravnog odbora je podnela neopozivu ostavku na to mesto, uz propratno objašnjenje. Od potpredsednika vlade Aleksandra Vučića, po pitanju izdavanja direktive, valjda niko nije uspeo da dobije odgovor. Za to vreme, predstavnici Sindikata lekara i farmaceuta GAK "Narodni front", kao i članovi Stručnog saveta i Stručnog kolegijuma usprotivili su se rešenju da se na čelo kuće postavlja vršilac dužnosti direktora, a da se kao obrazloženje navodi situacija koja vlada na klinici i koja nije dobra. Dr Bojan Vasić, predsednik tog sindikata, izneo je stav kolektiva da se poštuje zakonska procedura, a ne da se direktori postavljaju "po direktivi" i po političkim pritiscima.

U međuvremenu, procurelo je i sve ono što se vodi kao "nezvanično". Kako se moglo saznati, dr Rakić koja je predložena za v.d. po direktivi, svojevremeno je bila u JUL-u i blisko sarađivala sa dr Nikolom Anticem, direktorom GAK "Narodni front" iz devedesetih godina. Zbog toga, po jednoj verziji, može biti da UO nije glasao ni protiv dr Rakić, ni za dr Stanojevića, nego praktično protiv "povratka" dr Antića, kako kaže izvor, "jer se svi sećaju kako je tu bilo u vreme dok je on bio".

Da se mrak iza kulisa i zaista zgusnuo, dokazuju udari na dr Stanojevića, koji su posle odbačene direktive poprimili još veće razmere. "Danas sam doživeo nešto što me šokiralo, ali nije neočekivano", kaže on u razgovoru za "Vreme". "Danas je 90 godina postojanja ginekološke klinike u Višegradskoj. To je najznačajnija ustanova u Kliničkom centru. Svi smo mi potekli od te ginekološke klinike i ja o njenoj istoriji znam više nego sadašnji i bilo koji bivši živi direktor te klinike. S druge strane, ipak sam ja neki ginekolog u ovoj zemlji i direktor kuće koja je slična kući u Višegradskoj. Jutros je sekretarica direktora u Višegradskoj zvala moju sekretaricu da kaže da je stav Kliničkog centra da sam ja nepoželjan na proslavi. Zvao sam direktora Kliničkog centra Miljka Ristića da pitam o čemu se radi, a on kaže da to nema nikakve veze sa njim. Tražio sam da mi taj stav da sam nepoželjan daju napismeno. Nisu hteli, nego su me uputili na sekretaricu Zlatibora Lončara, direktora Urgentnog centra. Nisam hteo ništa dalje da imam s tim."

Predsednica Upravnog odbora i jedan član obavestili su prisutne da su na sednicu došli sa direktivom koju su dobili: predsednica – od ministarke zdravlja, a drugi član – iz kabineta prvog potpredsednika vlade

Dr Stanojević takođe komentariše stavove o lošem stanju unutar kuće: "Kada kažu da je stanje haotično, onda je to bacanje prašine u oči. Takav izveštaj ili upozorenje tokom mandata nikada nisam dobio. Imamo najveći broj porođaja, najveći broj operacija, najsloženije operacije upravo mi radimo. I sad, najedanput, Ministarstvo kaže da mi ne valjamo, a ovo je najuglednija zdravstvena ustanova u zemlji, u kojoj su sve sobe okrečene, svuda je toplo, svi prozori dihtuju, hrana je izvanredna, a medicinska usluga na zavidnom nivou."

Dok se ne pojavi neki drugi zvanični izveštaj, kao dokument na raspolaganju postoji onaj Stručnog saveta GAK "Narodni front", gde se između ostalog kaže: "Anketa o zadovoljstvu pacijenata koju godišnje redovno sprovodimo pokazala je da su naši pacijenti u prošloj godini bili najzadovoljniji radom lekara i medicinskih sestara u odnosu na druge ginekološko-akušerske bolnice u Beogradu."

(NE)OČEKIVANI EPILOG

Nova sednica UO-a koja je posle odbijanja direktive bila zakazana tek za 24. oktobar, održana je ipak mnogo ranije. U ponedeljak, 7. oktobra, bilo je prisutno pet članova, bez predsednice koja je prethodno podnela ostavku i bez još jednog člana. Jednoglasno je za direktora u novom mandatu izabran dr Dušan Stanojević, i taj predlog je sada upućen Vladi, a za njega je glasao čak i onaj član što je prethodno došao sa "visokom direktivom".

Pitanje je da li se sada i direktive menjaju, ili se vladari još čvršće ukopavaju u partijske rovove namerni da ovakav blam više ne dozvole. Budu li ubuduće najveću pažnju posvećivali eleganciji pri zameni direktora, što znači bez afera i sukoba, onda bi valjalo istovremeno da pokažu da je struka i zaista iznad politike. Ako ništa drugo, bar im ona dva člana iz upravnih odbora što kažu "ne", neće ponovo zadavati glavobolju. ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

Od bezakonja do nebrige

Zašto su policajci poslednjih meseci među predvodnicima junaka crnih hronika

Umjesto tabloidnom stvarnošću, vrh države bi se morao pozabaviti stvarnošću kao takvom: odnosi se to u prvom redu na premijera i ministra policije Ivicu Dačića, ali i na Aleksandra Vučića, koji se bavi koordinacijom svih sigurnosnih službi u Srba. Praktično i nema dana da neki pripadnik policije ili pripadajućih službi nije na naslovnicama novina i udarnih vijesti elektronskih medija: u trenutku kad nastaje ovaj tekst, u središtu crnokroničke pažnje je onaj jadarskolešnički policajac koji se, kako se navodi ubio, nakon što je ranio bivšu ženu i zatočio rodbinu i "hraniteljsku" djecu, dok paralelno svi mediji izvještavaju o novosadskom "slučajnom" ubojstvu u kojem je jedan policajac iz interventne MUP-ove jedinice ubio drugoga, pa i sam sebe pokušao ubiti nakon što je shvatio posljedice igre s vatrenim oružjem.

Dosad dostupne činjenice kažu ovo: novosadski policajac Aleksandar Simić (31) ubijen je hicem iz pištolja u noćnom klubu "Tapas", u kojem je radio kao osiguranje. Ubio ga je njegov kolega Miodrag Rakić (33), koji je također radio u tom klubu, u slobodno vrijeme, koji je – obratimo pažnju: službenim pištoljem – nakon što je shvatio da je ubio kolegu i prijatelja, pokušao ubiti i sebe. Spriječen je u tome, ali je metak koji je sebi namijenio pogodio slučajnog prolaznika – policajca koji isto tako honorarno radi u klubu u istoj ulici, iako tad ne i na dužnosti – koji će se, nadamo se, oporaviti nakon kirurške intervencije.

Činjenice su i to da je ubijeni Simić nagrađivani policajac besprijekorne biografije, a da je Ristić – ako je vjerovati dnevniku "Blic" – malo eksponiraniji u životu. Tako se u tom listu tvrdi da se ovaj hvalio "alfa romeom" na svojem Fejsbuk profilu, kao i tetovažama orla na leđima i onog razjapljenih čeljusti vuka, poznatog kao simbola Jedinice za specijalne operacije, fotografijama Ratka Mladića i Milorada Ulemeka Legije, zločinca osuđenog (i) za atentat na premijera Zorana Đinđića... "U statusima je sejao mržnju prema Albancima, Hrvatima i homoseksualcima, a samo ove godine u tri navrata u toku afere sa spomenikom u Peći, pred najave Parade ponosa i pred reprezentativne utakmice protiv Hrvatske, otvoreno je pozivao na nasilje i linč", tvrdi "Blic".

Tragediji u kojoj je ubijen policajac Simić i ranjen slučajni prolaznik, policajac koji također u slobodno vrijeme radi u obezbjeđenju lokala u novosadskom provod-sokaku, prethodilo je – opet navodno, jer se dosad novosadska policija još zvanično nije oglasila – igranje (doslovno) vatrenim oružjem. Naime, jako je zabavno bilo Ristiću, kako objavljuju mediji, da vidi reakcije gostiju (više) lokala na prislonjen pištolj uz glavu; problem je nastao kad je glupost došla do toga da metak stvarno bude ispaljen...

MESTO TRAGEDIJE: Noćni klub "Tapas", Novi Sad foto: SLO

Hladna glava – a o tome bi morali misliti i Dačić (kad se ne druži s Hašimom Tačijem) i Vučić, veliki koordinator – kaže sljedeće: policija štiti građane i državu, a ne privatne splavove i kafiće, pa je i policajcima praktično zabranjeno da u slobodno vrijeme svoj mjesečni budžet dopunjavaju sa honorarnim radom u takvim objektima. Toga se nitko ne drži, ni država, niti pripadnici policije: država (čitati: Dačić, Vučić i svi ostali odgovorni) žmiri, godinama ne donoseći zakon o privatnom osiguranju, podupirući "tezge" ove vrste i njene posljedice, policajci pokušavajući zakrpiti svoje sramno niske plaće i nadići isto tako sramno loše uvjete u kojima rade; sve se to kristalno jasno iskazalo u vrijeme rasprave o Paradi ponosa, kad su policijski sindikati upozoravali na raskorak između ljudskih prava i sramnih izjava premijera i ministra policije. Evo i konkretnih podataka, po kojima nove fiskalne reformske mjere neće pogoditi niti jednog policajca: njihove su plaće, kako to za "Vreme" precizira predsjednik Policijskog sindikata Srbije Veljko Mijailović, u rasponu od 32.000 do 40.000 dinara, uz državni dodatak od deset hiljada dinara koji se ovih dana također dovodi u pitanje!

Mijailović, također, pita ovo: zašto nema sredstava za rad (nema uniformi, cipela...), zašto – a to je vjerojatno najvažnije – nema procjena rizika za rad policije, zašto nema psiholoških priprema niti podrške za njene pripadnike...

To što su policajci posljednjih mjeseci među predvodnicima junaka crnih kronika ima svoje korijene u svemu što se u ovom društvu događalo proteklih dva i više desetljeća. Nisu oni ni gori niti korumpiraniji od ostalih u ovom društvu, od liječnika, profesora, trgovaca, svih nas pojedinačno, o administraciji da i ne govorimo...

Zato je i moguće da neki Ristić, ne nužno ovaj, kao svoje uzore vidi Legiju i Ratka Mladića – da li ga je netko, postavljen po partijskoj liniji, uopće nešto o tome pitao? Zato je moguće da netko tko jest u tim redovima, nama zaštitnima, jednoga dana upotrijebi oružje za igru sa civilima, ili za rješavanje porodičnog spora.

Problem je, naime, isključivo sistemski: kao građani-glasači zaslužujemo baš ovakvu policiju i sve druge javne službe kakve imamo, kao što svi oni zaslužuju nas ovakve. I o tome bi morali napokon misliti odgovorni za državu i građane, već spomenuti Dačić i Vučić, kojima zbog sistemske nebrige na dušu ide i ovo novosadsko besmisleno krvoproliće od prije nekoliko dana. ¶

TATJANA TAGIROV

Intervju: **Klaus Šmit, vođa projekta IMPACT – Upravljanje otpadom i otpadnim vodama u opštinama**

Kruženje i upotreba otpada

Kako se odnosimo prema otpadu, da li ga recikliramo, znamo li da u EU gotovo da ne postoje deponije i koliko smo svesni da divlje deponije predstavljaju rizik po zdravlje ljudi

Foto: Vesna Anđić

BUDUĆNOST INDUSTRIJE NISU SAMO FABRIKE VEĆ I SEKTOR ZA RECIKLAŽU: Klaus Šmit

U Srbiji postoji samo sedam deponija na kojima se odlaže otpad u skladu sa standardima Evropske unije, dok se ostali otpad deponuje na mestima koja nisu tehnički opremljena za tu namenu (bez vodonepropusne zaštite, sistema za preradu procednih voda i sakupljanja deponijskog gasa). Postoji preko 3500 divljih deponija, dok 141 deponija i smetlišta predstavljaju rizik po životnu sredinu i zdravlje ljudi. Opštine ne raspolažu podacima o kvalitetu i količinama otpada i otpadnih voda, koriste se grube procene ili neki zastareli podaci. Problem je naročito izražen u malim opštinama koje imaju ograničene kapacitete za sprovođenje zakona.

"VREME": Kakva je trenutna situacija u Srbiji u oblasti upravljanja otpadom?

KLAUS ŠMIT: U Srbiji postoji oko 4000 divljih deponija, a taj broj se menja jer su neke opštine počele da kontrolišu odlaganje otpada. Mi ne znamo tačan broj divljih deponija. Divlje deponije u većini opština ugrožavaju podzemne vode budući da ne postoji barijera (poput plastične zapreke) između otpada i zemlje. Materije iz otpada dospevaju do podzemnih voda koje se upotrebljavaju u poljoprivredne svrhe. Otpad koji zemlja upija oslobađa gasove štetne po okolinu (metan), šire se bakterije i dešavaju se hemijske reakcije. Ne znamo da li su ljudi u Srbiji svesni koliko ih to ugrožava.

Kakva je politika EU o deponijama?

U EU je zabranjeno stvaranje novih deponija, osim ukoliko su kontrolisane i neophodne. Bacanje na deponiju onoga što može da bude vredan resurs nema mnogo smisla, trebalo bi napraviti nešto od toga, a ne samo odložiti i baciti. To nije politika koju vode zemlje EU. Na primer, od 2005. godine u Nemačkoj nisu dozvoljene deponije, osim u specijalnim okolnostima, jer postoje različite mogućnosti za recikliranje otpada. Na kontrolisanim deponijama dozvoljeno je odlaganje inertnog materijala (onaj koji više ne reaguje, poput pepela), ali je to mali procenat, 1-2 odsto celokupnog otpada.

Šta je rešenje?

Ako se razmišlja dugoročnije, trebalo bi uzeti u obzir i to da su troškovi upravljanja otpadom – sakupljanja i transporta do deponija, neutralisanje gasova iz zemljišta i otpadnih voda – za opštinu veći od ulaganja u tehnologije proizvodnje energije od otpada i recikliranje. Investiranje u tehnologije prerade i upotrebe otpada je u početku nešto više, ali se vremenom smanjuju troškovi... Osim toga, pored proizvodnih kompanija, potrebne su nam i kompanije za reciklažu koje bi otpad tretirale kao resurs. Budućnost industrije nisu samo fabrike već i sektor za reciklažu u kojem se otpad koristi kao sirovina za preradu. Sve se koristi, kao u prirodi. Mi, kao društvo, trebalo bi da se ponašamo poput prirode u kojoj sve kruži: nešto se negde proizvede, posle upotrebe se preradi i opet se koristi. Prirodu ne možemo da zanemarimo, ona je inteligentnija od nas, sve je povezano.

Ne kockaj se sa prirodom

Uz podršku Nemačke organizacije za međunarodnu saradnju – GIZ, opština Bela Crkva organizovala je 10. septembra u centru grada kviz za građane pod nazivom "Ne kockaj se sa prirodom". Građani su bacanjem kocke izvlačili jedan set pitanja na teme otpada, otpadnih voda ili uštede energije. Kao nagradu za tačne odgovore na sva pitanja, građani su osvajali platnene cegere, a samim tim osvojiće i zdraviju i uređeniju Belu Crkvu.

Oko 90 odsto plastičnih kesa završi odmah u smeću, a u proseku jedna kesa koristi se oko 25 minuta. Cilj akcije je da se promoviše upotreba platnenih cegera, umesto plastičnih kesa, čime se direktno smanjuje količina otpada.

Građanima su deljeni i leci sa kontaktima komunalnog inspektora i savetnika za zaštitu životne sredine opštine Bela Crkva, u slučaju da žele da saznaju gde da odlažu svoj otpad, kome da prijave nesavesno ponašanje prema životnoj sredini ili kako pravilno da odlože PET ambalažu. Opština Bela Crkva je pozvala građane da se svojim angažovanjem i mehanizacijom uključe u akciju otklanjanja 20 divljih deponija tokom septembra i oktobra 2013. Flajer sadrži i apel da ne uništavaju kontejnere i kante za smeće, jer novac na nabavku novih može da se iskoristi na bolji način. Samo u prethodnoj godini opština je potrošila čak 681.800 dinara za zamenu uništenih kanti i kontejnera.

Sa ciljem smanjivanja količine otpada i njegove ponovne upotrebe, organizacija GIZ i opština Bela Crkva istog dana su organizovale dve predstave za decu "Kako su drvo i cvet spasili svet", pozorišta Čarapa iz Beograda. Predstave su održane u Centru za kulturu opštine Bela Cr-kva. Ulaznica za predstavu je bila 5 limenki ili 5 PET boca, a decu je animirala maskota Limen, koji im je pokazao kako pravilno da odlože PET i limenke. Najvažnija naučena lekcija je da se reciklažom limenki i PET-a uz malo truda i angažovanja oko njihovog skupljanja može "zaraditi" gledanje predstave. To je ujedno naučena lekcija i za njihove roditelje. Tokom septembra i oktobra akcija GIZ IMPACT projekta " Ne kockaj se sa prirodom" biće organizovana za građane opština Aleksandrovac, Kuršumlija, Krupanj i Svilajnac.

Vlada Nemačke je preko GIZ-ovog IMPACT projekta raspisala konkurs za male opštine u oblasti upravljanja otpadom u Srbiji. Koje su to opštine?

Od prošle godine sarađujemo sa malim opštinama do 30.000 stanovnika. Od 65 opština koje su se prijavile na konkursu (trećina od ukupnog broja opština u Srbiji), izabrali smo pet pilot opština. Pilot opštine su iz svih krajeva Srbije – Bela Crkva, Svilajnac, Aleksandrovac, Kuršumlija, Krupanj. Fokusirali smo se na male opštine jer smo uvideli da su međunarodne i domaće finansijske institucije uglavnom usmerene ka većim opštinama. Smatram da male opštine imaju velike šanse ukoliko se posvete rešavanju problema upravljanja otpadom i otpadnim vodama, najpre u kreiranju razvojnih programa za region, novim radnim mestima, u stvaranju novih proizvoda, energije... Program ima ekonomski i socijalni potencijal u opštinama, a osim toga, uviđamo da su ljudi u opštinama veoma zainteresovani i da učine nešto za bolje okruženje. Moram da napomenem da smo sa deset opština imali odličnu saradnju, i njih smo pozvali da budu privilegovani partneri projekta – posmatraju šta se dešava u pilot opštinama i obučavaju se. Mi želimo da pilot opštine budu primer i ostalim opštinama kako treba upravljati otpadom i da razmenjuju iskustvo sa opštinama u regionu.

Zaposleni iz komunalnog preduzeća "Belocrkvanski komunalac" pokazuju deci kako da pravilno odlože PET ambalažu

Rešavanje problema otpada usko je povezano i sa razvojem turizma. Kad razgovaramo sa predsednicima ovih opština, oni kažu: "Da, mi želimo da razvijemo turizam, ali kako to da uradimo ako je đubre svuda razbacano? Najpre treba da očistimo okruženje, a tek onda da ga ponudimo turistima." Moderne opštine moraju da se bave marketingom u izvesnom smislu, da znaju šta nude, ne samo turistima već i kompanijama, koje bi bile zainteresovane za ulaganje i izgradnju fabrika. Opština koja je rešila problem otpada i otpadnih voda i koristi ih za proizvodnju energije, svakako je privlačnija za investitore od one koja se ne bavi zaštitom okoline.

Gde se vrši merenje i analiza otpadnih voda?

Merenje i analiza otpadnih voda obavlja se u laboratorijama Univerziteta u Novom Sadu, oni imaju znanje i stručnost. Nije neophodno angažovati stručnjake iz drugih zemalja, uvek je bolje i jeftinije angažovati stručnjake iz svoje zemlje koji će napraviti bazu za planiranje u budućnosti. »

Svest o zaštiti životne sredine

Osnovni cilj GIZ IMPACT projekta je poboljšanje usluga u oblasti upravljanja čvrstim otpadom i otpadnim vodama uz usklađivanje neophodnih aktivnosti sa EU zakonodavstvom na polju zaštite životne sredine i uspostavljanja upravljačkih kapaciteta pilot opština. Prema rečima Klausa Šmita, šefa ovog projekta, opštine moraju da nauče da sarađuju, da razmenjuju iskustva, a najznačajnije je podizanje nivoa svesti i dijalog između svih učesnika u opštini, a najvažniji od svih su građani. "Oni na kraju moraju da plate račun, i trebalo bi da budu uključeni od početka, da znaju kako da koriste opštinski budžet i za šta se izdvaja novac."

Stepen sakupljanja otpada je oko 72%, a samo 33 jedinice lokalne samouprave su započele primarnu separaciju otpada. U vodene tokove ispušta se 67% ukupno nastalih otpadnih voda u domaćinstvima i oko 19% otpadnih voda iz industrije. Iako se povećava broj priključenih domaćinstava na kanalizacionu mrežu, taj broj je ipak neznatan, i iznosi samo 36% u Centralnoj Srbiji i 23% u Vojvodini. Ostale otpadne vode se ispuštaju direktno u septičke jame, vodotokove i podzemne vode.

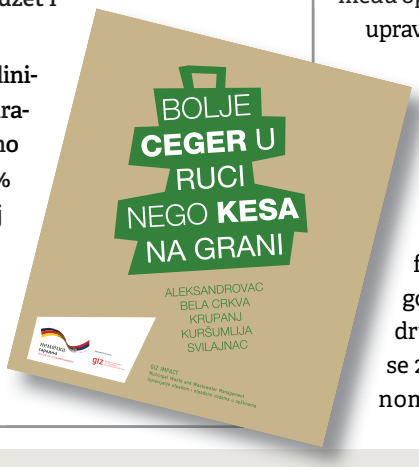

Kako može da se profitira od otpada?

Upotreba otpada kao resursa je veoma bitna stvar, građani treba da znaju kako mogu da zarade ako koriste otpad kao resurs. Postoji mnogo postrojenja za reciklažu u Srbiji, i velike su mogućnosti za razvoj ovog sektora i sektora separacije otpada. U upravljanju otpadom saradnja među opštinama je od posebnog značaja upravo zbog ekonomskog aspekta. Ideja o osnivaju "otpadnih" regiona je na samom početku, ali se ništa ne dešava.

Koliko traje projekat IMPACT?

Projekat ima dve faze: prva faze startovala je početkom 2012. godine i traje do decembra 2014, a druga faza počinje 2015. i završava se 2017. godine. U prvoj fazi uglavnom se fokusiramo na merenje i

Anketa u pilot opštinama

Divlje deponije najveći problem

U okviru GIZ IMPACT projekta, među građanima pet pilot opština – Aleksandrovac, Bela Crkva, Krupanj, Kuršumlija, Svilajnac – sprovedeno je istraživanje o stavovima ispitanika na temu očuvanja životne sredine, ocenu pružanja komunalnih usluga i komunikaciju sa nadležnim službama na reprezentativnom uzorku građana (ukupno 2308 ispitanika u svih pet opština)

Gotovo polovina ispitanika u svih pet opština (47,7%) je stanje životne sredine ocenilo kao nezadovoljavajuće, čime se očuvanje, zaštita i poboljšanje neposrednog okruženja nameću kao problem koji zahteva strateško rešavanje u bliskoj budućnosti. Najnegativniji trend beleže opštine Aleksandrovac (61% nezadovoljnih ispitanika) i Kuršumlija (61,2%). Ujedno, pokazalo se da su pojedine opštine prema istraživanju prepoznate kao posvećene rešavanju problema životne sredine. Tu se naročito ističe Svilajnac, gde je procenat nezadovoljstva građana po ovom pitanju 23,1%, a pozitivan trend je iskazan u čak 74,2% slučajeva (stanje životne sredine je ovde ocenjeno kao odlično – 4,7%, dobro – 32,9%, zadovoljavajuće – 36,3%).

Na osnovu ovih podataka, moglo bi se reći da su ispitanici svesni značaja očuvanja životne sredine, budući da podaci ukazuju i na spremnost da se učestvuje u poboljšanju stanja. Ipak, trenutna situacija na terenu izgleda nešto drugačije, što je naročito primetno kada je reč o umnožavanju divljih deponija i zagađenju voda.

Ispitanici su u najvećem broju slučajeva (47,1%) divlje deponije naveli kao ključni problem. Gotovo u svim opštinama ovaj problem je identifikovan kao najveći, a Bela Crkva predstavlja po ovom pitanju ekstrem, s obzirom na to da čak 61% ispitanika divlje deponije smatra neuralgičnom tačkom podjednako u urbanim i ruralnim područjima. Ujedno, kao problem se tu javlja i efikasnost nadležnih službi, dosadašnje opštinsko strateško planiranje upravljanja otpadom, kao i kapaciteti komunalnih preduzeća da na ove probleme adekvatno i pravovremeno odgovore. Sa druge strane, dok u ostalim opštinama zagađenje voda takođe čini značajan problem (od 26,8% Svilajnac do 35,7% Kuršumlija), u Beloj Crkvi svega 10,6% ispitanika vidi problem zagađenosti voda.

STROŽA PRIMENA ZAKONA: Stavovi ispitanika u vezi sa najefikasnijim načinom poboljšanja životne sredine u opštini u najvećoj su meri podeljeni između mišljenja da je potrebna "stroža primena zakona i kaznene politike" (36%) i uverenja da je potrebna "promena navika i ponašanja građana" (35,4%). Ova dva odgovora upućuju na to da bi represivnim merama, ali i ličnom odgovornošću moglo doći do značajnijih pomaka u očuvanju životne sredine. Ujedno, ulogu komunalnih preduzeća po ovom pitanju ispitanici percipiraju u 11,8% slučajeva, a opštinskih organa i službi nadležnih za "bolju kontrolu i planiranje zaštite životne sredine" u 14,3% slučajeva. Ako se uzme u obzir podatak da ispitanici uglavnom nisu upoznati sa kaznenim merama u oblasti životne sredine, onda se dolazi do zaključka da se "stroža primena zakona i kaznene politike" doživljava kao efikasno sredstvo u vidu prilagođavanja ponašanja usled straha od kazne.

VOLJA I SVEST ZA PROMENAMA: Ogromna većina ispitanika je iskazala volju da na neki od načina doprinese promenama u oblasti životne sredine. U ukupnom zbiru čak 94,3% anketiranih opredelilo se za određeni vid

uzimanje uzoraka otpada da bismo odredili njegov kvalitet i kvantitet. Takođe, u opštinama se bavimo i sektorom otpadnih voda, koje merimo i testiramo u laboratorijama. Naglašavam da se fokusiramo na otpadne vode iz domaćinstava, a ne na industrijske ili opasne, ali ne možemo ni da ih isključimo, jer je u nekim opštinama sve to pomešano. Moramo precizno da analiziramo uzorke koliko su industrijske otpadne vode povezane sa domaćinstvima i kako je moguće od toga napraviti energiju.

Kad je reč o poljoprivredi, ako zasadite kukuruz, klipovi su otpad, a to takođe može da se iskoristi. Otpadne vode iz domaćinstva, industrije, poljoprivrede i otpad kao takav treba posmatrati na sholistički način, i jedino tako može da se postigne sinergija koja vlada u prirodi. Moramo da kopiramo prirodu. ¶

BILJANA VASIĆ

Merenje količine i analiza kvlaliteta otpadnih voda u opštini Kuršumlija

Utvrđivanje količine i sastava otpada u opštini Krupanj

učešća u očuvanju svog okruženja. Gotovo u svim opštinama nailazi se na pretežno ujednačeni trend po ovom pitanju. Budući da najveći deo ispitanika svoj mogući doprinos vidi u ličnom staranju o životnoj sredini (40,4%) ili u uključivanju u udruženja za zaštitu životne sredine (16,8%), može se zaključiti da postoji želja za direktnim učešćem u rešavanju problema vezanih za životnu sredinu i svest o tome da ovi problemi direktno ugrožavaju kvalitet života. Pored neposrednog ličnog angažmana, ispitanici su u značajnijoj meri izrazili i spremnost da prijave nesavesno ponašanje (18,7%), što ukazuje i na očekivanja od nadležnih službi, koje su zadužene za sankcionisanje onih koji narušavaju životnu sredinu. Ova očekivanja povezana su i sa kvalitetom komunikacije građana i nadležnih službi, koji bi mogao dovesti do pravovremenih reakcija i adekvatnih rešenja u problemskim situacijama.

RECIKLIRANJE I SEPARACIJA: Prilikom razmatranja načina za smanjivanje količine otpada, ispitanici su uglavnom bili opredeljeni za razdvajanje otpada po vrstama u domaćinstvu (45,8%), čime bi se znatno umanjila kontaminacija okolnog prostora, pošto se izdvajanje vrši blizu mesta sakupljanja otpada (primarna reciklaža). Na drugom mestu po ovom pitanju (24,1%) nalazi se smanjenje stvaranja otpada korišćenjem sredstava za odlaganje otpada od biorazgradivih i eko-materijala, kao i reciklabilne ambalaže (npr. staklo). Ponovna upotreba otpadnog materijala (16,1%) jasno ukazuje na značaj uspostavljanja reciklažnih centara (sekundarna reciklaža). Ovakav pristup znači da svaki otpadni predmet ne treba posmatrati samo kao izvor zagađenja, već i kao potencijalni resurs koji treba iskoristiti. Tim načinom bi se i upravljanje otpadom u pilot opštinama znatno približio važećim i primenljivim EU standardima.

Među ispitanicima je iskazan visok stepen spremnosti da odvajaju otpad u svom domaćinstvu – u ukupnom zbiru 83,7% (Već odvajamo 15,2%, Da, spremni smo 28,3%, Da, ako za to postoje uslovi 40,2%). Ujedno, treba reći da je trenutna prisutnost odvajanja neznatna (15,2%), ali da opštine Aleksandrovac (21,3%) i Svilajnac (20,3%) ipak donekle prednjače u ovoj aktivnosti. Iz tog razloga separacija otpada spada u izvesnu vrstu budućih aktivnosti, pošto su ispitanici u najvećoj meri (40,2%) svoju spremnost vezali za postojanje uslova za odvajanje – posebne kese/kante/kontejneri za posebnu vrstu otpada, što još nije situacija na terenu. Ovaj trend je u prilično ujednačenoj meri prisutan u svih pet opština. Takvi uslovi omogućili bi *on-site* reciklažu, odnosno izdvajanje materijala koji se mogu reciklirati na samom mestu nastajanja, to jest stanovnici bi ih sami sortirali u posebnim kontejnerima ili kesama, ili donosili na posebne platoe ili na transfer stanice, a zainteresovana fizička i pravna lica bi ih sakupljala i odnosila na tretman. ¶

Dodatak "Upravljanje otpadom i otpadnim vodama u opštinama u Srbiji" podržala je Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju – Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH. GIZ je javno preduzeće Vlade Savezne Republike Nemačke, koje u ime nemačkog Saveznog ministarstva za ekonomsku saradnju i razvoj (BMZ) podržava Srbiju kroz mnogobrojne bilateralne i regionalne projekte. GIZ je aktivan u 130 zemalja sveta, a pored nemačke vlade radi i za druge aktere kao što su, na primer, Evropska unija, Ujedinjene nacije i Svetska banka.

TEOFIL PANČIĆ

Gde je taj kondukter?

- Ma ko bre sirotinja?! Ja?! Daj pet karata!
- Koliko?!
- Pet! Da vidimo ko je sirotinja!
- Dosta ti je jedna.
- Ili pet ili ništa!

(Kovačević-Šijan: *Ko to tamo peva*, 1980)

Prvi potpredsednik Vlade Srbije (stvarno, a ko li je onda "drugi potpredsednik"?!) nije čovek koji se zadovoljava malim. To nije po sebi ništa sporno, sve dok postoji iole prihvatljiva i korektna definicija "malog", onakva kakva ne vređa elementarno osećanje dobrog ukusa i javnog izražavanja primerenog visokim javnim službenicima. Nevolja je, avaj, u tome što, kako vreme prolazi, tako iz retorike Vučić Aleksandra sve više nestaju sve one ornamentalne stvarčice za-opseniti-prostotu, a kojima ga je neko negde bio naučio, znate ono: *molitven* položaj ruku, tiho i smerno glagoljanje kao da mu beba spava u naručju, hladna pristojnost Čoveka Iznad Situacije koji se žrtvuje za sve nas mada mi to objektivno i nismo baš zaslužili, ali šta da radi kad je tako duševan i voli nas iracionalno, ovakve nikakve... Umesto svega toga, na nas sve češće zazjava onaj sličnih Nastupa, od tipično uličarsko-izazivačkog ironisanja da se naprednjaci evo baš "tresu od straha" zbog najave demokrata da će organizovati ulične proteste glede beogradske smene Đilasa (bajdvej, ta je najava bez sumnje jalova i abortirana, ali to mogu ja da kažem, a ne potpredsednik vlade i predsednik najveće stranke, pogotovo ne na taj način), preko posramljujuće plitko sarkastičnog prekonosiranja skeptičnoj javnosti kako se evo "izvinjava" što će famozni Stros-Kan tri meseca "volontirati" za Vladu Srbije etc.

Šta nam sve ovo govori? Najpre to da je Vučić možda i promenio "veru", ali ne i bilo šta od onoga u sebi što ga je onomad negde prirodno odvelo baš toj i takvoj staroj "veri", nasilnoj, ekstremističkoj, destruktivnoj, beskrupuloznoj i besprizornoj. Ta, nije Vučić onomad slučajno zalutao među radikale: jeste da je bio mlad (kao da toliki drugi nisu bili!), ali je bio i obrazovan, pismen, čovek iz velegradske (najmanje) srednje klase, neko ko je mogao znati i za mnogo bolje od toga, samo da je hteo. Ako tada nije čitao Vebera nego Šešelja, to je bila njegova svesna odluka, njemu nije mogla *prostota* da posluži kao kakav-takav izgovor, kao što je mogla ogromnoj većini njego-

Slaba vajda od Vebera ako svaka politički konfliktna situacija izvodi na videlo stil onog "starog" Vučića, inspirisan puvakanjem suburbanih siledžija

Vučić A. kakvog znamo iz slavnog vremena u kojem je bio u savršenoj harmoniji sa samim sobom: arogantni praznoslov koji zapravo sve vreme viče na sagovornika, čak i kada gotovo šapuće. Najpribližniji "žanrovski" opis tog stila bilo bi *šepurenje*, i to u onom značenju u kojem je to uobičajeno među uličarskim polusvetom, nadasve među semikriminalnim kvartovskim ološem i pripadnicima tzv. navijačkih grupa. Znate već ono: jel znaš ti ko sam ja? Ima li gde većeg baje od mene? Evo, navalite trojica na mene, i još vam dajem fore koliko vam treba! Š'a, jedan na jedan? Ne može bre, to je malo! Kako zašto? Pa jel znaš ti ko sam ja...

Ovih je dana Dragan Đilas pozvao Vučića na TV duel (zašto Vučića a ne premijera, to pitajte Đilasa, Šapića i ostale DS-lumene), što nije ništa neobično za čoveka koji je predsednik najveće opozicione stranke. Vučić je taj poziv mogao da prihvati ili da odbije pod nekim zgodno zvučećim izgovorom, ali jok: on ga je "prihvatio", ali uz uslov da se Đilasu u studiju pridruže i Koštunica i Čedomir Jovanović, ne bi li tako sva "velika" parlamentarna opozicija bila na okupu, a onda će Uča Vuča tim napornim deranima lepo da objasni o čemu se radi i koliko nemaju pojma. Neće čovek da se troši na tu boraniju jednog po jednog, nego bi da ih oposli i obradi sve đuturativno, pa da se vrati važnijem poslu, državničkom bezbeli. Nije to Vučić, jakako, rekao baš tim rečima, ali baš to znači i baš tako zvuči njegov manevar u prevodu na srpski.

U proteklih je nekoliko nedelja Vučić imao niz manje-više vih sapartijaca, počevši od onog veselnika kojeg danas viđamo na Andrićevom vencu, u nekom bizarnom svojstvu. To što je u međuvremenu – ali tek nakon što je do kraja izučestvovao u svakoj bruci i nevolji ove zemlje – Šešelja ipak zamenio Maksom Veberom svakako je za pohvalu, ali ta "veberovština" ostaje uprazno i isprazno da visi kao trivijalna đinđuva bez pravog značenja i značaja sve dok svaka politički konfliktna situacija – a šta je uopšte politika nego niz konfliktnih situacija, jer uvek imate posla em sa različitim gledištima em sa raznolikim interesima! – na videlo izmamljuje onog "starog" Vučića, čoveka koji kao da će doživotno biti dubinski, neotklonjivo impregniran verbalnim stilom trivijalnih suburbanih baraba, onih koje su u vreme njegovog odrastanja, tamo poznih osamdesetih, sa ganjanja hipika i pankera prešle na ganjanje "ustaša" i "balija". Hajde de, razumljivo je (recimo) da to nadrifrajerisanje sa elementima simboličkog i delatnog siledžijstva i teatralnog puvakanja fascinira blokovske klince, ali ne posle otprilike 17. rođendana. Ko ostane na tom nivou taj nikada uistinu ne odraste, i tu je i sto *maksova veberova* posve nemoćno.

Inače, u onom Šijanovom filmu nadrndani čiča je na kraju morao da plati kartu, i to jednu – ne pet. Kondukter Paja Vujisić nije neko s kim se možete zajebavati kako vam padne na pamet. Ponekad mi se čini da ovoj zemlji, kao što joj je tokom ratova falio šumar, sada fali jedan dobar kondukter. Umesto toga, nudi nam se nadobudni *kondukatore*, što nije isto, nikako. ¶

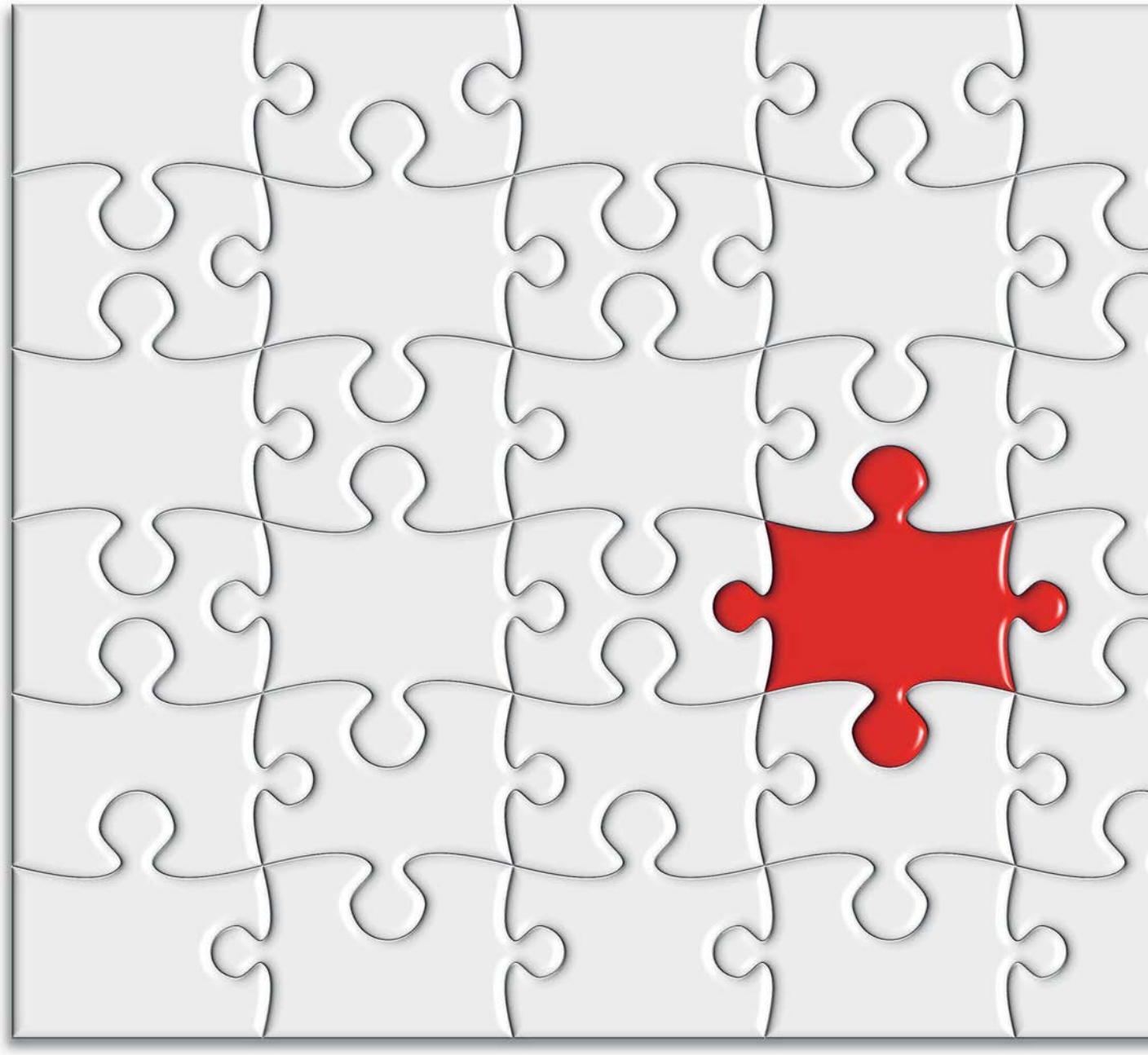

Inkluzija – između zakona i primene

Od vremena kada je inkluzivno obrazovanje u Srbiji prepoznato u zakonskim okvirima i otkako je počela njegova primena, prošlo je tri godine. To faktički znači da još nije stasala nijedna generacija učenika koji su od početka do kraja obrazovani u ovom sistemu, ali je dovoljno vremena da se uoče prvi rezultati i teškoće u primeni. Iako se značajna i materijalna i nematerijalna sredstva ulažu u sprovođenje ovih programa, teškoće oko njihove primene kao da ostaju svojevrstan tabu u Srbiji. Zato smo u ovom broju "Obrazovanja za XXI vek" dali reč svim relevantnim faktorima u ovoj priči: od Ministarstva prosvete, preko nastavnika, pedagoga, direktora škola do roditelja.

Za to vreme, Evropska unija strepi od tehničke neopremljenosti škola koje bi trebalo da se adaptiraju na digitalizaciju obrazovanja. Prošle nedelje usvojen je akcioni plan Evropske komisije da bi se izašlo na kraj sa ovim problemom.

Inkluzija

Dug put od teorije do prakse

Primeri iz škola ukazuju da je vršnjačka podrška od neprocenjive vrednosti za prihvatanje, uključenost i učenje svakog deteta, a posebno dece iz osetljivih grupa. Direktori škola i nastavnički kolektivi, posebno odeljenske starešine, imaju presudan uticaj na razvijanje školske klime koja podržava inkluziju

Foto: Milovan Milenkovic

Od zvaničnog uvođenja zakonskih rešenja o inkluzivnom obrazovanju u školama u Srbiji prošlo je tri godine. Period nije dug, ali je dovoljan da se preispitaju do sada postignuti rezultati, kao i nedostaci, bilo u zakonskim merama, bilo u njihovom sprovođenju.

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, propisima usvojenim 2009. godine, definisalo je inkluzivno obrazovanje kao dostupno, kvalitetno i pravedno obrazovanje za svako dete. Sa početkom realizacije projekta "Pružanje unapređenih usluga na lokalnom nivou – DILS" 2009. godine, uloženi su značajni finansijski i ljudski resursi i razvijeni novi za ostvarivanje prvih koraka na dugom putu uspostavljanja inkluzivnog obrazovanja. "Ne prilagođava se dete školi, već obrnuto, škola i društvo se prilagođavaju potrebama deteta i pomažu mu da što bolje funkcioniše. Posebna pažnja je usmerena na decu i porodice iz osetljivih i marginalizovanih grupa kojima je potrebna dodatna podrška", kaže Borislava Maksimović, koordinatorka za inkluzivno obrazovanje u okviru DILS projekta.

Prema njenim rečima, zakonskim rešenjima je predviđena bezuslovna i inkluzivna upisna politika, kojom je ukinuta dugogodišnja praksa ispitivanja gotovosti deteta za polazak u školu, koja je bila prisutna u Srbiji i zemljama u regionu: "Time su započele promene u životima mnoge dece, jer je već nakon donošenja takvog zakonskog rešenja, bez dodatnih ulaganja, broj dece iz siromašnih romskih porodica i dece sa smetnjama u razvoju upisane u prvi razred povećan za oko 8,5 odsto."

Ispitivanje mogućnosti deteta pred polazak u školu danas služi kao osnova za

Prioriteti i rezultati

Prioriteti u delovanju Mreže podrške inkluzivnom obrazovanju su:

Intervenisanje u situacijama saznanja o neadekvatnoj podršci deci i učenicima (posete školama i pružanje smernica školama, stručnim timovima i pojedincima za kvalitetnu podršku detetu/učeniku);

Podrška školama/ustanovama u procesu individualizacije nastave za decu iz osetljivih grupa (pomoć u izradi pedagoških profila, planova podrške i IOP-a);

Prikupljanje i razmena iskustva i primera dobre prakse (širenje pozitivnih iskustava i naučenih lekcija u pružanju podrške IO, kao i prikupljanje i promovisanje primera dobre inkluzivne prakse);

Organizacioni razvoj i institucionalizacija Mreže (izgradnja i jačanje strukture i statusa Mreže, uloga i odgovornost različitih članica-aktera Mreže i definisanje ključnih pravila-procedura u pružanju podrške).

Najvažniji rezultati inkluzije:

Unapređeno razumevanje i prihvatanje dečjih prava u oblasti obrazovanja i njihova socijalna inkluzija.

Povećan broj učenika sa smetnjama u razvoju i invaliditetom iz socijalno nestimulativnih sredina u redovnim školama.

Nema kategorizacije dece, "specijalne škole" se reformišu u pravcu otvorenosti za uključivanje u rad sa decom sa težim smetnjama, a ne upisuju romsku decu.

Nastavnici rade individualne obrazovne planove za decu kojoj je to potrebno.

Razvijena partnerstva između međunarodnih organizacija, državnih institucija, civilnog sektora u unapređivanju dostupnosti i kvaliteta obrazovanja za svako dete.

Inkluzivno obrazovanje se prati na osnovu usvojenih standarda i indikatora i ustanove rade na njegovom stalnom unapređivanju.

(IZVOR: MINISTARSTVO PROSVETE, NAUKE I TEHNOLOŠKOG RAZVOJA)

Foto: mc.rs

pripremu nastavnika i škole za što primereniji pristup i rad sa detetom u skladu sa njegovim individualnim mogućnostima, olakšavanje procesa učenja i uključivanja svakog deteta u školsku zajednicu.

Inkluzivni pristup je zahtevao promene u pedagoškoj praksi, novu organizaciju rada i upravljanja razredom, kao i ojačane kompetencije nastavnika. U školama su uspostavljeni stručni timovi za inkluzivno obrazovanje koji vode politiku škole u pružanju podrške učenicima, pre svega razvijanjem posebnih programa primerenih detetovom načinu učenja, socijalnim veštinama, stepenu samostalnosti, navikama, drugim podrškama koje dobija. Tako se u skoro svakoj školi može naći učenik koji radi po tzv. individualnom obrazovnom planu (IOP) koji sadrži kratkoročne ciljeve i aktivnosti, kao i očekivane rezultate za konkretnog učenika. Ponekad, za decu kojoj je potrebna veća podrška, snižavaju se standardi postignuća i u skladu s tim vrši ocenjivanje. Završni ispit je prilagođen prethodnom obrazovanju deteta i usklađen sa njegovim čulnim i psihofizičkim mogućnostima.

U cilju osnaživanja škola za unapređivanje inkluzivne obrazovne prakse, razvijen je i realizovan program podrške malim školskim projektima. Grantovi u iznosu od oko 4000 evra, finansirani su iz zajma Svetske banke, projekta DILS, a realizovani su u više od 30 odsto škola iz 96 odsto opština u Srbiji. Iako različite po obimu i fokusu, školske inicijative su uglavnom bile usmerene na jačanje kapaciteta zaposlenih, uklanjanje fizičkih i komunikacijskih barijera, promovisanje saradnje sa roditeljima, podizanje svesti lokalnih zajednica o značaju inkluzivnog obrazovanja i slično. "Reakcije iz škola koje su dobile grantove, bile su pozitivne, posebno zbog mogućnosti da u skladu sa sopstvenim potrebama planiraju aktivnosti", kaže Borislava Maksimović: "Obrazovni sistem kontinuirano i intenzivno radi na uključivanju romske dece i to daje sigurnost da će podaci iz godine u godinu biti sve bolji."

INKLUZIJA ROMA

U okviru DILS/REF komponenti "Obrazovna inkluzija Roma", 55 nedovoljno razvijenih i siromašnih opština sa najvećim brojem romske populacije dobile su grant iz sredstava zajma Svetske banke, a podršku ovoj komponenti je pružio i Romski obrazovni fond iz Budimpešte (REF). Pored lokalnih samouprava, u romsku obrazovnu inkluziju uključeno je 140 škola, 55 predškolskih ustanova i 55 romskih nevladinih organizacija. Sredstva granta su namenjena stvaranju održivih mehanizama za redovnost upisa i uspostavljanje kontinuiteta za kvalitetno obrazovanja romske dece. Cilj je i bolji kvalitet, veća dostupnost, efikasnost i ujednačenost u pružanju usluga na lokalnom nivou, zatim ukidanje diskriminacije i segregacije i ostvarivanje kvalitetnog

SUŠTINA INKLUZIJE: Prihvatanje razlika

obrazovanja za sve. Posebna pažnja je posvećena stvaranju lokalnih akcionih planova za obrazovanje romske dece, čime treba da se obezbede kontinuitet i održivost. Oslanjajući se na najbolje primere, projektne aktivnosti su orijentisane na decentralizovan i intersektorski pristup i u suštini predstavljaju implementaciju novog zakona o obrazovanju koji je usvojen u septembru 2009. godine. Korist za decu i njihove roditelje je višestruka, ali i za društvo u celini. Deca i mladi se pomeraju sa margina društva, smanjuju se socijalne razlike i unapređuje kvalitet života.

NASTAVNICI I SNALAŽENJE

Obuke nastavnika, priručnici i vodiči, uputstva, razmena primera dobre prakse, samo su deo podrške koja se pruža nastavnicima kako bi njihov kvalitet rada sa svakim detetom bio što bolji. Današnja praksa pokazuje da su nastavnicima i školama i dalje neophodni stalna podrška u inkluzivnoj praksi, dalje učenje i razvijanje kompetencija. Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja uspostavilo je tzv. Mrežu podrške inkluzivnom obrazovanju. Članovi Mreže su obrazovno-vaspitne ustanove koje godinama uspešno razvijaju, podržavaju i promovišu inkluzivno obrazovanje ("škole dobre prakse"), kao i pojedinci – stručnjaci različitih profila i praktičari iz predškolskih ustanova, osnovnih i srednjih škola, školskih uprava MPNTR i organizacija civilnog društva koji se posvećeno i predano angažuju u oblasti inkluzivnog obrazovanja.

Bez obzira na sve što je do sada urađeno, školski pedagog Branko Vučenić smatra da smo tek u začecima inkluzivnog obrazovanja: "Malo se razbijaju predrasude, ali ima dosta problema. Nemamo još uvek dobru saradnju sa interresornim komisijama, na nivou opština koje bi trebalo da daju mišljenje tj. saglasnost da se sa određenom decom radi po individualnom operativnom planu." Vučenić kaže da je većina prosvetnih radnika pohađala seminare, pogotovo učiteljice: "Međutim, to je nedovoljno i očekivali smo veću pomoć defektologa iz specijalnih škola. Trenutno nemamo ni logopeda. Sve je nekako grubo uređeno. Neka deca su 'prebačena' u redovne škole, a defektolozi su ostali u specijalnim školama."

Aleksa Rajković, nastavnik muzičkog u OŠ "Vuk Karadžić" i u Specijalnoj školi za decu ometenu u razvoju "Novi Beograd", kaže da postoje slučajevi kada je deci sa smetnjama u razvoju potrebno posvetiti mnogo pažnje: "U našem sistemu je jedan učitelj ili nastavnik osuđen da to radi sam. U svetu se sa takvom decom bavi barem četiri ili pet stručnih lica. To su defektolozi, psihomotorni edukatori, logopedi, pedagozi, psiholozi, a ovde jedan prosvetni radnik mora jednom detetu da posveti pažnju, a to je nemoguće sprovesti u odeljenju koje ima na primer 25 učenika."

Rajković kaže da je teško postići da se dovoljno pažnje posveti deci sa smetnjama u razvoju i ostaloj deci u odeljenju. Nekad je nemoguće za 45 minuta savladati redovan program nastave, a kamoli kada jedan čovek mora da se prilagodi da izvede oba programa: "Kada sam počeo da radim, morao sam prema uredbi iz Ministarstva da pohađam Defektološki fakultet radi 'ostručavanja'. To je podrazumevalo polaganje još devet ispita." Ipak, on naglašava da deca koja imaju određene probleme u razvoju ne bi trebalo da se izdvajaju: "Oni su sastavni deo ovog društva. Ali bi trebalo pažljivo odrediti koji način školovanja njima najviše odgovara. Sposobnosti određene dece

Slušajući korake

Ljiljana Grković, nastavnica fizike i hemije u OŠ "Vuk Karadžić", radi sa slepim dečakom koji je sada šesti razred. "On je veoma inteligentan, ide na takmičenja i veoma dobro se snalazi u redovnoj školi. Međutim, ipak morate da se dovijate na razne načine. Recimo, kada sam predavala lekciju o ravnomernom i ubrzanom kretanju, zamolila sam za tišinu i počela polako da hodam. Onda sam ubrzala, on je slušao moje korake i tako je polako shvatao o čemu se radi. Onda sam objašnjavala električno delovanje i pomoću metalne šipke pokazivala deci kako se stvara naelektrisanje. On to ne može da vidi. Zato sam mu objasnila da stavi ruke iznad glave i onda je mogao da oseti kako mu se kosa naelektrisala. Potom ga je dodirnula šipka pa je i osetio elektricitet; uglavnom morate smisliti način.

U svojim ranijim iskustvima sam se susretala sa različitom decom sa smetnjama u razvoju. To je bilo pre uvođenja inkluzivnog programa u škole, ali taj rad nije bio mnogo efikasan. Sve zavisi od individualnog slučaja deteta, ali dešavalo se da roditelji uopšte ne prihvataju da dete u nekim slučajevima ne može da napreduje. Sa jednom devojčicom sam imala priliku da radim i u školi i privatno. Tada sam shvatila koliko taj individualni rad može da istrenira mozak, uprkos poteškoćama. Kada imate dete u redovnoj školi, to dete se 'bori' sa celim odeljenjem, pri čemu svi đaci moraju da budu i ispitani i ocenjeni i jednostavno nema dovoljno vremena za njega."

Lični stav

Zakon je dobar, primena škripi

Najjednostavnijim jezikom rečeno, zakon se krši, a posledice za one koji ga ne sprovode ne postoje. Još uvek u praksi nailazimo na situacije da zaposleni u školama ili u opštinama javno iznose da su oni „protiv inkluzije“ i da zbog toga neće da rade ono što je zakonom predviđeno. To mora da se promeni

Piše: **Snežana Lazarević**

Foto: mc.rs

Da bi se uopšte došlo do pitanja sprovođenja inkluzivnog obrazovanja, bili su potrebni određeni preduslovi, tj. uspostavljanje zakonskog okvira koji bi to omogućio.

Od 2009. godine taj okvir postoji i doneo je nekoliko veoma važnih stvari: Zakon eksplicitno potvrđuje Ustavom zagarantovano pravo na obrazovanje, a deci sa smetnjama u razvoju i/ili sa invaliditetom, kao i drugoj deci iz osetljivih grupa, omogućava uključivanje u redovan sistem obrazovanja; ukinute su tzv. komisije za kategorizaciju na osnovu čijih rešenja su neka deca bila usmeravana u specijalno obrazovanje, ili u potpunosti isključivana iz obrazovanja; roditeljima je omogućeno da biraju školu u koju će upisati svoje dete, kao i da učestvuju u donošenju svih važnih odluka o njegovom školovanju; donošenjem tzv. Pravilnika o IOP-u, nastavnici su dobili neophodan instrument za planiranje i prilagođavanje nastavnog procesa; Pravilnik o dodatnoj obrazovnoj, zdravstvenoj i socijalnoj podršci detetu i učeniku omogućava da škola, dete i porodica dobiju potrebnu podršku za kvalitetno uključivanje deteta u obrazovnu ustanovu i kvalitetno obrazovanje.

Ovakav zakonski okvir je veoma dobar, ali iz sopstvenog iskustva, kao i iskustva roditelja koji se obraćaju organizaciji u kojoj radim, vidimo da u njegovom sprovođenju ima dosta problema.

Pozitivno je što u praksi nailazimo na sve manje teškoća kada je u pitanju sam upis u školu. Škole u velikoj meri poštuju zakonske propise u ovom smislu, a ako do problema i dođe, on se relativno lako rešava.

Ali, to je samo prvi, svakako nedovoljan korak – slika je veoma šarolika od grada do grada, od škole do škole, pa čak i unutar jedne škole. Primera dobre prakse ima, ali su nedovoljno vidljivi, a primeri loše prakse se u osnovi svode na nepoštovanje zakonskih propisa. Glavni izgovor su nedovoljna finansijska sredstva, ali prikupljanje podataka o detetu iz različitih izvora, izrada pedagoškog profila, plan podrške, izrada individualnog obrazovnog plana, informisanje roditelja ne zahtevaju novac već timski rad, saradnju, planiranje i praćenje efekata pružene podrške u redovnom radnom vremenu.

Najjednostavnijim jezikom rečeno, zakon se krši, a posledice za one koji ga ne sprovode ne postoje. Još uvek u praksi nailazimo na situacije da zaposleni u školama ili u opštinama javno iznose da su oni “protiv inkluzije” i da zbog toga neće da rade ono što je zakonom predviđeno. To mora da se promeni.

Funkcionisanje interresornih komisija pokazalo se kao slaba karika u reformi obrazovnog sistema – dobra ideja da se planiranje podrške za dete “spusti” na lokalni nivo, odnosno da lokalna zajednica najbolje može da prati potrebe i da planira podršku za svoje članove pretvorila se u svoju suprotnost. Razlozi su brojni, od samog sastava komisija (u novi sistem ušlo se sa starim ljudima), njihove nedovoljne obučenosti i nerazumevanja koncepta pa do otpora kod donosilaca odluka koji, pod plaštom izgovora o nedostatku sredstava, zapravo usporavaju čitav proces.

* AUTORKA JE SARADNICA INICIJATIVE ZA PRAVA OSOBA SA MENTALNIM INVALIDITETOM MDRI-S I MAJKA MLADIĆA SA AUTIZMOM UKLJUČENOG U REDOVNO OBRAZOVANJE

jednostavno zahtevaju veću posvećenost. Nekada se u specijalnim školama postižu veći uspesi u odnosu na redovnu školu, gde se dešava da deca ostanu u zapećku jer mogu da naiđu na još veće probleme od okoline.”

MREŽA PODRŠKE

Sa druge strane, Borislava Maksimović ističe da je Mreža podrške inkluzivnom obrazovanju prepoznata kao snaga u razvoju inkluzivne obrazovne politike i prakse. “Mreža ima kontinuiranu, efikasnu i kvalitetnu saradnju sa projektom DILS Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, zaštitnikom građana, pokrajinskim ombudsmanom, zavodima, NVO. Kancelarija UNICEF-a u Srbiji je prepoznala značaj Mreže i trenutno

Foto: Aleksandar Andjic

podržava povećanje vidljivosti delovanja, obezbeđivanje mehanizama podrške aktivnostima, jačanje kapaciteta članova i unapređivanje razmene informacija. KulturKontakt organizacija iz Austrije podržava rad Mreže kroz organizovanje radnih sastanaka koordinacionog tela Mreže, kao i nacionalnih i regionalnih sastanaka Mreže."

Prema njenim rečima, primeri iz škola ukazuju da je vršnjačka podrška od neprocenjive vrednosti za prihvatanje, uključenost i učenje svakog deteta, a posebno dece iz osetljivih grupa. Direktori škola i nastavnički kolektivi, posebno odeljenske starešine, imaju presudan uticaj na razvijanje školske klime koja podržava inkluziju.

Roditelji su ključni partneri u inkluzivnom obrazovanju, kako roditelji dece sa smetnjama u razvoju i invaliditetom, roditelji dece iz siromašnih, pre svega, romskih porodica, tako i roditelji sve druge dece. Ima mnoštvo primera dobre prakse škola koje su organizovale sistematski prihvat u odeljenje i podršku učeniku ili učenicima iz romskih porodica ili dece sa smetnjama u razvoju i invaliditetom. Nažalost, još uvek u nekim školama ima i javno izraženih otpora roditelja.

TEŠKOĆE

Od samog početka implementacije inkluzivnog obrazovanja akcenat je bio na praćenju inkluzivnog obrazovanja kako bi se obezbedio uvid u napredak, teškoće i ograničenja u sprovođenju inkluzivnih odredbi Zakona i vršile potrebne promene. U decembru 2010. godine, četiri meseca nakon stupanja na snagu Zakona, UNICEF je sproveo nezavisnu, brzu procenu, koja je pružila značajne uvide u funkcionalnost, odnosno nefunkcionalnost pojedinih rešenja, kao i osnovu za plan unapređivanja, koji je nakon toga i sproveden. Centar za interaktivnu pedagogiju je uradio monitoring rada interresornih komisija, što je poslužilo kao pouzdan izvor za pripremu izmena pravilnika u ovoj oblasti. "Školske uprave Ministarstva prosvete pažljivo rade na pripremi škola i predškolskih ustanova za upis i obrazovno vaspitni rad sa decom sa smetnjama u razvoju i invaliditetom. Posebna briga stručnjaka zaposlenih u školskim upravama je usmerena na podršku deci pri prelasku sa jednog na drugi nivo obrazovanja, saradnju između različitih nivoa obrazovnog sistema i uključivanje svih koji mogu da budu od pomoći", kaže Borislava Maksimović.

Govoreći o teškoćama, direktor OŠ "Vuk Karadžić", Zlatko Grušanović, kaže da postoje seminari koje pohađaju nastavnici, ali "sve su to samo saveti, potreban je sistem da kada jedan učenik proba da se uključi u razred ima sve neophodne olakšice za to". Grušanović kaže da se u Srbiji situacija razlikuje od škole do škole, pa neko uspe bolje, neko lošije: "Bitno je da, pre samog zakona ideja zaživi, da ne bi nastavnici bili u panici kada im se u odeljenju nađe takvo dete."

Grušanović, koji je još 2005, pre uređenja zakonskog okvira za inkluzivno obrazovanje, vodio dramsku sekciju koja je uključivala decu sa teškoćama u razvoju, kaže da je već tada bilo jasno koliko mogu da se pomere granice u radu sa ovom decom: "Naša škola je dobila lepe ocene kada je u pitanju sprovođenje programa inkluzije, ali ima mnogo problema. Specijalnih škola je sve manje. Imamo problema poput nedostatka ličnih asistenata, pa ako nema ko drugi, roditelji moraju da provode ceo dan kraj dece."

"Monitoring inkluzivnog obrazovanja je veoma kompleksan, posebno kada se ima u vidu merenje efikasnosti individualne podrške i akumuliranih obrazovnih ishoda dece kojoj je potrebna dodatna obrazovna podrška", kaže Borislava Maksimović: "U međuvremenu je razvijen okvir za monitoring inkluzivnog obrazovanja kojim se definišu jasni i merljivi ciljevi i indikatori koji će omogućiti stabilan i kontinuiran proces praćenja. Pilotiranje okvira će biti završeno do kraja ove godine."

Ona ističe da se obrazovni sistem, roditelji, deca, zaposleni, lokalne samouprave, dakle svi koji su uključeni u inkluzivno obrazovanje i dalje suočavaju sa različitim izazovima: "Oni se kreću od činjenice da obrazovanje budućih nastavnika još uvek nije usklađeno sa zahtevima koje postavlja praksa inkluzivnog obrazovanja, do generalno slabog informacionog sistema. Jedan broj škola, direktora i zaposlenih u obrazovno-vaspitnim ustanovama i dalje pokazuje prikriven otpor uključivanju dece u redovan sistem obrazovanja. Složen izazov je i finansiranje obrazovanja, koje zahteva veoma pažljiv i pravedan pristup kako bi se obezbedila sistemska podrška deci sa smetnjama u razvoju i invaliditetom. I što je od suštinske važnosti, i dalje se nedovoljno uspešno suočavamo sa zadatkom unapređivanja međusektorske saradnje, kako bi se deci sa smetnjama u razvoju obezbedila jedinstvena mreža podrške."

EU

Otvaranje obrazovanja

Više od 60 odsto devetogodišnjaka u EU pohađa škole koje još nisu digitalno opremljene. Između 50 i 80 odsto učenika u zemljama Evropske unije nikada ne koristi digitalne udžbenike. Evropska komisija objavila je akcioni plan za rešenje ovih problema

STVARANJE PRILIKA: Andrula Vasiliu Foto: Vreme

Evropska komisija objavila je dokument "Otvaranje obrazovanja", koji predstavlja akcioni plan namenjen rešavanju digitalnih problema koji sputavaju univerzitete i druge škole u pružanju visokokvalitetnog obrazovanja i digitalnih veština koje će biti neophodne za obavljanje 90 odsto poslova do 2020. godine. Kako bi pokrenula ovu inicijativu, Komisija je 25. septembra predstavila novi veb-sajt, *http://www.openeducationeuropa.eu/*, koji će omogućiti studentima, praktičarima i obrazovnim institucijama da razmenjuju obrazovne resurse slobodne za upotrebu.

Više od 60 odsto devetogodišnjaka u EU pohađa škole koje još nisu digitalno opremljene. Između 50 i 80 odsto učenika u zemljama Evropske unije nikada ne koristi digitalne udžbenike, softver za vežbe, potkaste, onlajn predavanja uživo, simulacije, ni poučne igrice.

Većina nastavnika u osnovnom i srednjem obrazovanju sebe ne smatra "digitalno samouverenim" ni sposobnim da uspešno podučava decu digitalnim veštinama, a 70 odsto njih želelo bi više obuke u korišćenju IKT-a (informaciono-komunikacionih tehnologija). Đaci u Letoniji, Litvaniji i Češkoj imaju najveće izglede za pristup internetu u školi (preko 90 odsto), dvostruko veći no njihovi vršnjaci u Grčkoj i Hrvatskoj (oko 45 odsto).

Visoko obrazovanje se takođe suočava sa digitalnim izazovima: s obzirom na očekivanja da će broj studenata u EU u sledećoj deceniji znatno porasti, univerziteti tome treba da prilagode tradicionalne metode podučavanja i da ponude mešavinu mogućnosti za učenje licem-u-lice i preko mreže. Takvi su, na primer, masovni slobodni kursevi na mreži (MOOCs – Massive Open Online Courses), koji omogućuju pojedincima pristup obrazovanju bilo gde, bilo kada i preko bilo kog uređaja. Ali mnogi univerziteti nisu spremni za ove promene.

Otvaranje obrazovanja, zajednička inicijativa koju vode Andrula Vasiliu, komesarka za obrazovanje, kulturu i višejezičnost, i Neli Kros, potpredsednica Komisije zadužena za digitalnu agendu, usmerena je na tri ključne oblasti: stvaranje prilika za inovacije organizacijama, nastavnicima i učenicima; povećano korišćenje otvorenih obrazovnih izvora (OER – Open Educational Resources); bolju IKT infrastrukturu i konekcije u školama.

"Obrazovno okruženje se dramatično menja, od škole do univerziteta i dalje od toga: edukacija zasnovana na otvorenoj tehnologiji biće uskoro obavezna, a ne samo korisna, za sva životna doba. Svi mi moramo da obezbedimo da pogotovo mladi ljudi steknu digitalne veštine koje im trebaju za budućnost. Nije dovoljno samo razumeti kako se koristi neka aplikacija ili program, trebaju nam mladi koji umeju da kreiraju sopstvene programe. Otvaranje obrazovanja tiče se otvaranja umova prema novim metodama učenja, tako da naši ljudi budu kreativniji, inovativniji, preduzetniji i bolji za zapošljavanje", rekla je komesarka Vasiliu.

Potpredsednica Kros je dodala: "Moj san je da do 2020. godine svaka učionica bude digitalna. Obrazovanje mora da bude povezano sa stvarnim životom, ne sme da bude paralelan univerzum. Mladi žele da koriste digitalne tehnologije u svim aspektima života. Trebaju im digitalne veštine da bi dobili posao. Sve naše škole i svi univerziteti moraju da odražavaju tu stvarnost, ne samo neki od njih.

Inicijative povezane sa Otvaranjem obrazovanja finansiraće se iz fonda Erazmus+, novog programa EU za edukaciju, obuku, mlade i sport, i Horizonta 2020, novog istraživačkog i inovacijskog programa, kao i iz strukturnih fondova EU.

Na primer, Erazmus+ davaće podršku prosvetnim organizacijama da poslovne modele prilagode tehnološkim promenama i da podrže razvoj nastavnika kroz otvorene kurseve na mreži. Svi edukativni materijali nastali uz podršku programa Erazmus+ biće slobodno dostupni javnosti pod javnim licencama.

IZVOR: EUROPA.EU

PREVOD: MAJA VUJOVIĆ/RAZVIONICA

Foto: BETAPHOTO

Pomoć studentima

Ministar prosvete Tomislav Jovanović pozvao je u ponedeljak, 7. oktobra, poslanike u Skupštini Srbije da učine uslugu studentima i usvajanjem izmena Zakona o visokom obrazovanju omoguće "armiji studenata" da nastave školovanje, tako što će uslovi upisa nove akademske godine ostati nepromenjeni. Ministar je, obrazlažući Predlog izmena Zakona, podsetio da je zajednički predlog studentskih organizacija i univerzitetske zajednice da uslov za upis naredne godine studija o trošku budžeta ostane isti kao prošle godine, 48 osvojenih bodova.

Jovanović je ukazao i na to da je Zakon iz 2005. predvideo da uslov za upis naredne godine studija, prema evropskim standardima, bude 60 bodova. Uredbama je iz godine u godinu omogućivano studentima da studije nastave pod lakšim uslovima, a prošle godine izmenama Zakona utvrđen je prag od 50 bodova. "Mislim da ćemo zajedničkim naporima uskoro dostići ne 50, već taj prag od famoznih 60 bodova, sada famoznih, a mislim dostižnih", kazao je ministar. Izmenama Zakona predviđeno je i da studenti imaju šest ispitnih rokova, kao i osnivanje nacionalne akademije za bezbednost. Skupština Srbije nije prihvatila predlog Demokratske stranke da se na dnevni red sednice stave predlozi zakona o lokalnoj samoupravi, o lokalnim izborima i o glavnom gradu, kao ni Predlog zakona o ostvarivanju prava na zdravstvenu zaštitu dece, trudnica i porodilja, koji je podneo predsednik parlamenta Nebojša Stefanović.

Srbija bez PISA 2015

Posle 12 godina, Srbija neće učestvovati u PISA testiranju, koje bi trebalo da se održi 2015, jer Ministarstvo prosvete nije potpisalo ugovor sa Organizacijom za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD), koja sprovodi ovo međunarodno istraživanje. Prosvetne vlasti jesu izmirile dugovanja prema OECD-u za prethodni ciklus 2012, ali, prema rečima dr Dragice Pavlović-Babić, nacionalne koordinatorke PISA studije u Srbiji, ostao je dug prema Institutu za psihologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu i njihovim saradnicima koji realizuju istraživanje u našoj zemlji.

Prema stavovima stručne javnosti, izostanak Srbije iz narednog ciklusa PISA testiranja imaće veoma loše posledice, pre svega, jer je reč o jednom od najznačajnijih međunarodnih ispitivanja, koje pokazuje efekte obrazovanja. Šteta je još veća ako se zna da osim PISE i TIMSS-a, u Srbiji gotovo da nema nacionalnih testiranja sa pouzdanim podacima o tome kakvo je znanje naših učenika i kakve rezultate postiže domaći obrazovni sistem. O značaju PISA studije svedoči podatak da se sprovodi u više od 70 zemalja, ali i to što rezultati ovog istraživanja svuda u svetu izazivaju velike političke potrese, jer pokazuju stanje važne delatnosti kakva je obrazovanje. U mnogim državama ti rezultati su predmet ozbiljnih javnih i stručnih debata, na osnovu kojih se donose krupne odluke u oblasti obrazovne politike, a u Nemačkoj i Poljskoj inicirali su ozbiljne reforme unutar prosvetnog sistema.

Svetski dan učitelja

Sindikat radnika u prosveti Srbije (SRPS) upozorio je povodom 5. oktobra, Svetskog dana učitelja, da Srbija ne izdvaja dovoljno sredstava za redovno finansiranje prosvete, iako je u zemlji milion i 300.000 nepismenih. Po rečima člana Predsedništva SRPS-a Zdravka Kovača, država je namenila 3,3 odsto bruto domaćeg proizvoda (BDP) za prosvetu, a prosek u svetu je pet do šest odsto. "Srbija je jedna od retkih zemalja koja ne izdvaja ni polovinu onoga što druge zemlje izdvajaju za obrazovanje i nauku", kazao je Kovač na konferenciji za novinare u Beogradu. On je dodao da je veliki broj nastavnika u Srbiji penzionisan protiv svoje volje i bez otpremnine: "Nove penzionere čekaju još gora vremena, jer će sasvim sigurno biti uvedeni penali za one koji nisu ostvarili oba uslova (za odlazak u penziju)", kazao je Kovač.

UNESCO ove godine, u saradnji sa Međunarodnom organizacijom rada (ILO), Programom UN za razvoj (UNDP) i UNICEF-om obeležava Svetski dan učitelja pod sloganom "Postani nastavnik", kako bi upozorio na hroničan manjak učitelja u svetu. Da bi se postigao cilj univerzalnog osnovnog obrazovanja do 2015, potrebno je regrutovati oko 5,24 miliona nastavnika širom sveta, rečeno je u zajedničkoj poruci ovih organizacija. "Ključ naše budućnosti je u rukama današnjih učitelja, a ključ budućnosti učitelja je u našim", kazao je u zajedničkoj poruci generalni sekretar ILO-a Gaj Rajder. UNESCO je 1994. godine proglasio 5. oktobar Svetskim danom učitelja, u kom nastavnici javno ukazuju na probleme u prosveti.

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

**Prilog "Obrazovanje za 21. vek" je specijalno izdanje nedeljnika Vreme; br. 44; oktobar 2013;
Uređuje: Jovana Gligorijević, Fotografije: Vreme. Projekat je realizovan uz podršku Fonda za otvoreno društvo**

Brankica Stanković, njom samom

Priča je, dakle, više nego ozbiljna. Brankica Stanković napisala ju je pre svega iskreno i emotivno, ali i uz pristanak ljudi iz policije da kaže sve što nije baš veliko ugrožavanje operativne bezbednosti

Kad ti Roćko Milović, načelnik Uprave kriminalističke policije, kaže da si "najugroženija ličnost u Srbiji", to je ozbiljno, jer je Roćko veoma ozbiljan čovek (znam ga). Kad ti Roćko kao obezbeđenje dodeli Sekulu i njegove kolege, to je još ozbiljnije, jer je i Sekula veoma ozbiljan čovek (znam i njega). Sve se to desilo našoj koleginici Brankici Stanković početkom decembra 2009, iznenada, dok je išao čuveni serijal "Insajdera" o fudbalskoj mafiji. Posle skoro četiri godine Brankica je sela i napisala o svemu tome knjigu od 360 strana, "Insajder, moja priča".

Nije Brankici ta fudbalska mafija bila najvažnija tema za "Insajder", ali je "indikativno" (rekli bi Roćko i Sekula) da je bila najopasnija. Uradili su Brankica i njena ekipa i gadnije i važnije teme, počev od one o atentatu na Zorana Đinđića, "Rukopisi ne gore", kojom su se zamerili svima mogućima, da ih sada ne nabrajamo. Bilo je još toga: Luka Beograd, Kolubara, kiparske pare itd. To je ono što su Roćko Milović i Slaviša Softić Brankici lepo objasnili kao "kumulativni efekat": kad se zameriš raznima, oni se udruže u *joint venture* operaciju i potraže preduzimača koji će već naći izvođače radova. Ispalo je, po podacima iz knjige, da je preduzimač bio Luka Bojović; izvođači radova trebalo je da budu razni likovi, od kojih je jedan, neki Vitomir Bajić, crnogorski gangster povezan sa izvesnim nevladinim organizacijama iz južne Italije, propevao o planovima da se Brankicu ubije u nadi da će tako izbeći izručenje u tu zemlju. Ipak je izručen i nađen je obešen u zatvoru; policajci ne veruju u samoubistvo ("nije bio takav tip"). On je rekao da su "kupljene dve snajperske puške" za Brankicu. Ispalo je posle da je u jednom trenutku imao iznajmljen stan sprat iznad Brankičinog stana; žandarmerija je upala, ali je on već zbrisao. Brankica misli da je u jednom trenutku ispred svoje kuće ugledala i Sretka Kalinića (to je bilo pre nego što je dobila obezbeđenje); policajci misle da je to imalo veze ne sa njom, nego sa braćom Šarićima u čijem je stanu boravio taj zlosretni Vitomir.

Treba tu knjigu kupiti i pročitati; ako ste gledali "Insajder", biće vam jasnije zašto; ako hoćete da postanete novinar (kukala vam majka!), tek onda treba da je naučite napamet. Videćete i zašto. Ono što nas ovde zanima, pre svega, jeste kriminalističko-operativna priča o zaštiti Brankice Stanković. Molim: u jednom trenutku Sekula joj, iznerviran (ako se za njega tako nešto može reći...), kaže da su on i kolege za tri i po godine obezbeđivanja legitimisali 173 lica sumnjivog ponašanja u njenoj blizini; njih 170 prolazilo je kroz krivičnu evidenciju. Neki likovi pojavljivali su se više puta; jedan je prepoznat kao bivši pripadnik JSO, ali im je umakao. Neki su počeli da zalaze u lokale gde su pripadnici Brankičinog obezbeđenja odranije dolazili. Bilo je više slučajeva praćenja policijskih vozila u kojima su Brankica i pratnja bili; u jednom slučaju bilo je i jurnjave po autoputu Beograd-Niš, ali su im umakli.

Priča je, dakle, više nego ozbiljna. Brankica Stanković napisala ju je pre svega iskreno i emotivno, ali i uz pristanak ljudi iz policije da kaže sve što nije baš veliko ugrožavanje operativne bezbednosti, što je bilo lepo od njih: doznali smo zanimljive detalje. Znali su, na primer, da banda sprema njeno ubistvo u Holandiji, gde je trebalo da bude na nekom skupu, pa su nju i ekipu upozorili da ne idu: ovde si bezbednija nego tamo, kazao joj je Roćko. Brankica, mala i ljuta kakva je već, odjurila je kod Miljka Radosavljevića, specijalnog tužioca i doznala da je on o tome bio obavešten. Bio je i Saša Vukadinović, direktor BIA, ali on joj je rekao šta je čuo.

Dobro: svi smo imali ovakve ili onakve neprilike zbog novinarskog rada; Slavko Ćuruvija i Milan Pantić naročito. Brankičin slučaj, međutim, ozbiljno je ukazao na to šta se dešava kad dođe do te "akumulacije" osvetničkih i, rekao bih, više nekako preventivnih mera. Brankica i "Insajder" postali su – zbog visokog novinarskog kvaliteta i beskompromisnog pristupa – politička tema *par excellence*; to neki nisu mogli više da podnose, pa je tako i nastao sada već nesporni konzorcijum za ukidanje te priče jednom za svagda. Osumnjičenih članova te firme ima popriličan broj; kad pročitate knjigu biće vam jasno.

Knjiga je – pre i iznad svega – iskrena, ali i informativna. Brankica jeste mala, ljuta i nezgodna; ne zna se ko se više napatio u ove, eto skoro četiri godine obezbeđivanja te nemoguće i šarmantne mlade žene: ona ili Sekula i kolege. Na kraju su se sprijateljili, što je i bilo neizbežno kad je o finim ljudima reč. ¶

MILOŠ VASIĆ

IZJAVA NEDELJE

"Ako nam se oduzme stadion, onda svi idemo na ulicu i ostajemo bez doma. Dinamitom idem da branim stadion i pozivam sve navijače da mi se priključe."

DUŠAN VUJOŠEVIĆ, predsednik skupštine JSD Partizana, zbog presude kojom se stadion Partizana daje u vlasništvo Vojsci ("Kurir")

fotografije: M. Milenković

Milan Stanković,

pevač, jedan od bivših predstavnika Srbije na Eurosongu, otkriva kako funkcionišu stvari na estradi: "Antikampanja oko saradnje sa Grand produkcijom je nešto što bi retko ko podneo. Bila je apsolutno iskrivljena slika o meni, ali javnost možda nije ni bila spremna na istinu, niti je istina sada bitna. Platio sam Grandu odštetu u vrednosti jednog stana, čime sam kupio slobodu. U mom slučaju se to isplatilo, mada drugima ne bih preporučio da se upuste u takve avanture. U krajnjem slučaju, sloboda, istina i moral su nešto što nema cenu." ("Večernje novosti")

Aleksandar Filipović,

popularni novinar, govori o odluci da ostane na RTV Vojvodini i o novoj sezoni svoje emisije 'Tabloid', otkriva kako putuje u vreme besparice: "Putovao sam četiri puta na more, koje leči. Pitate se kako kada znate da plate nije bilo od maja. Pa, kada radite emisiju koja je brend u regionu, nije sve u novcu, ima nešto i u simpatijama gledalaca i pozivima domaćina koji su želeli da ugoste 'Tabloid'. Vesti su toliko ružne u tabloidima da je potrebno periodično restartovanje, odnosno odmaranje od negativne energije."

Zašto je radije ostao da radi u siromašnom javnom servisu nego na privatnom TV Pinku:

"Najgledanija televizija na Balkanu i u regionu – to je zaista bio veliki izazov i veliki kompliment. Ali tu je i surovost koju donosi rad na privatnoj televiziji, gde se sve meri rejtingom. U ovim godinama, znam da rejting ne mora da bude najsrećnija stvar u karijeri. Ima nešto što se radi i zbog imidža. Nisam čovek koji će da gradi karijeru na negativnoj energiji."

Kakve su mu namere: "Ostati kulturan, a ne biti dosadan i stereotipan. Biti provokativan, a ne biti vulgaran. I dok cela zemlja liči na jedan loš rijaliti program, ponuditi zabavu koja neće biti podilaženje najnižim strastima i primitivizmu. Posledice tog mentalnog nasilja vidimo svakog dana na novosadskim ulicama. Mi jednostavno više ne ličimo na ono što smo bili. Vekovima smo daleko od nekadašnje 'Srpske Atine', a za to je kriva i agresivnost u medijima." ("Večernje novosti")

foto: A. Anđić

Tereza Kesovija,

legendarna hrvatska pevačica, "ovaj put dolazak u Beograd je iskoristila i da poseti grob Josipa Broza Tita": "Rasplakala sam se. Neobično je saznanje da ispod mermerne ploče leže ostaci čoveka koji me je mnoge voleo. Tito bi me uvek prvo pitao: 'Šta ima novo u Parizu?', a potom bi' razgovarali o svemu i svačemu. Voleo je da mi priča anegdote, a ja sam mu uvek pevala 'O nono'."

Šta je primetila na mestu gde je sahranjen predsednik SFRJ: "Mislila sam da se to, ipak, bolje održava. Razočaralo me je kada sam videla da je onaj stakleni krov tako propao. Ipak je Tito bio veliki državnik i političar, trebalo bi to malo srediti." ("Blic")

Goran Jevtić,

glumac koji igra naslovnu ulogu Živke ministarke u predstavi *Gospođa ministarka*, govori o delu napisanom pre 85 godina i sadašnjem vremenu: "Nismo se bavili banalnošću. Ali u trenutku kad mi radimo scene s ujka Vasom, u Srbiju za savetnika stiže Stros-Kan, čovek koji bi bez obzira na to koliki je stručnjak, trebalo da se povuče iz javnog života jer je prokazan, diskreditovan. Lik Pere Kalenića je od onih koji naprasno postaju rođaci ili obožavaoci onih koji su se dohvatili vlasti. Anka služavka, koja se uz Živku ponaša ovako kad nije ministarka i onako kad jeste, zadatke izvršava prilježno i za to dobija bisere, kad zabrlja, zglajzne, al' vrlo brzo nađe način da se vrati na drugi ulaz, a Živka je pusti... Pa zar to nije, na primer, Dinkić? Nismo se bavili eksplicitno ni sa kim, ali Nušić je napisao to što je napisao, a u stvarnosti imamo to što imamo. Živka je osvetoljubiva kao Vučić, prevrtljiva kao Dačić, nepatvorena kao Nikolić, u vizuelnim transformacijama kao Jorgovanka Tabaković, kao Đilas u odnosu prema umetnosti i kulturi..." ("Blic")

Miodrag Sokić, predsednik Foruma beogradskih gimnazija koji izdaje svoj časopis, ne vidi ništa loše u tome što je njihov list objavio intervju sa Borom Đorđevićem u kome pevač između ostalog kaže da "pederi nisu prirodna stvar": "Naš časopis ide u celu Srbiju i do sada nije bilo reakcija na intervju. Kada je u pitanju odnos prema LGBT populaciji, slažem se da u društvu postoji problem, ali je pitanje gde bi trebalo da bude granica naše tolerancije. Iz teksta sam shvatio da je muzičar Bora Đorđević protiv Parade ponosa i da je ona nespojiva sa nečim što je korisno za obrazovanje." ("Blic")

Marko Đurovski, reper, fudbaler, ugostitelj, posetio je brata koji igra fudbal na Tajlandu i mnogo mu se svidelo: "Mogao bih tamo da živim. To je najjača zemlja. Potpuno su opušteni i sve što mogu danas, ostave za sutra, baš kao i ja. Nemaš pritisak ni od koga. Briga te da l' ti je dobra frizura, na šta ličiš, kako si se obukao..."

Zašto je digao ruke od hip-hopa: "Kada sam furao taj fazon, bavio sam se socijalnim temama. Shvatio sam da u ovoj zemlji nema poente biti buntovnik, jer se nikada ništa neće promeniti. Skrećeš pažnju na nešto što već svi znaju. Rešio sam da batalim psovke, da se ogradim i da se okrenem ljubavnim temama." ("Puls")

Vesna Vukelić Vendi, pevačica i starleta, ovih dana se setila Jezdimira Vasiljevića, koji trenutno živi i radi na "Farmi", i njihovog poznanstva: "On je mene prvi put video u emisiji kod Minimaksa, koji mu je i davao tu lažnu nadu za mene. Sećam se da me ispred 'Beograđanke' sačekao kako bismo se upoznali, a kasnije je dolazio gde god je čuo da se ja pojavljujem. Režiseru Borisu Kostovu, koji je radio spotove za mene, dao je 100.000 maraka jer je želeo da uloži u moju karijeru. Međutim, kada je video i posle toga da neću da mu dam u seksualnom smislu, Boris mu je rekao: 'Nemoj da se sekiraš, znam ja ko će ti sigurno dati ono što želiš.' Tada ga je upoznao sa Andrijanom Dabetić. Ona je živela u Beranama i sećam se da joj je pred kućom asfaltirao put dugačak sedamosam kilometara i da joj je kupio neku kožnu zelenu garnituru. Ona je čak uzela nadimak Anči, jer je htela da skrati ime po ugledu na mene. E, posle toga je on sredio sa Aleksandrom Tijanićem da snimi album i sve finansirao."

Zbog čega mu Vendi nije uzvratila naklonost: "Baš mi je čudno što su njega doveli i ne znam koliko on može da izazove dobar efekat kod naroda. Mene je nekada jurio i voleo, ali je to bila njegova platonska ljubav jer nisam mogla da mu uzvratim, tada sam bila u vezi sa Šešeljem i on bi ga zgazio da me je pipnuo, mislim u seksualnom smislu, kako je Jezda maštao. Da mi je na taj način prišao, Šešelj bi izvadio samurajski mač, a Jezda bi se šlogirao kada bi mu video... mač!"

O Vasiljeviću kakav je sada: "Po onome što sam videla poslednjih godina, ne vidim ja da je Jezda nervno jak. Oslabio je psihički dosta posle svega. Moja dijagnoza je: blaga neuroza. Njegovi pokreti nemaju smirenost i ne verujem da će se zadržati duže od 15-20 dana." ("Alo")

Snežana Babić Sneki, pevačica, "zakleta plavuša sa najdužim nogama na estradi", na pitanje da li je upoznala devojku sa dužim nogama od svojih. "Ima dugih nogu, ali treba znati kako sa njima. Znate kako narod kaže: Bolje je umeti, nego imati." ("Story")

54. OKTOBARSKI SALON

NO ONE BELONGS HERE MORE THAN YOU

NIKO NE PRIPADA TU VIŠE NEGO TI

11. 10. - 17. 11. 2013

ZEPTER EXPO, BIVŠA RK KLUZ,
MASARIKOVA 4

www oktobarskisalon org

LJUBOMIR ŽIVKOV

Carske mrvice

Nisam nikad imao smisla za imperatore ni za imperije, ali jesam pokušavao da zamislim kako je Jugoslavija izgledala u prošlosti, i Srbija pre nje, kad je bila prepuna ruda, i kad su rudari iz danas razvijenih država dolazili lično kod nas u pečalbu, možda su o našoj klimi, hrani, jezičkoj barijeri, ali i o svom skromnom smeštaju pevali kao Makedonci o Australiji, aaaa, Australija, aaaa, zemlja dalečna, jer smo u ono doba kad se dosta i pešačilo za gastarbajtera i bi itekakva tuđina, nije svak imao konja... Nismo došljake vraćali

gućnosti: prava slika siromašne srbijanske porodice koja na ispraćaju u vojsku ili na svadbi ugosti četirsto duša, i onda četirsto sedmica kuburi, oskudeva, vraća dugove i jede u mraku.

Crkva i država jesu razdvojene, ali ih razdvojiše smrtnici, partizanija i boljševici: Demokratska Srpska pravoslavna crkva i Pravoslavna Republika Srbija dva su lica istog novčića, i nema te frakcione destilacije koja će ih odeliti, patrijarh Irinej je još pre dve i po godine zapazio pobož-

Dobro došli u zemlju neravnopravnosti, gde i rimski car može biti lišen autorskog prava: plači, Licinije, iako si ravnopravni koautor Milanskog edikta, iako si i sam rođen u kak se veli našim krajevima

kućama kao lažne azilante, besplatni kursevi intenzivnog srpskog održavani su u vodenicama i kovačnicama, uz svetlost uglja užarenog pomoću kovačkog meha...

Kakav li je mrkli mrak (ovde su noći tihe kao ugasla lula, ima negde kod Krleže) ovde bio u noćima bez mesečine, čuo se lavež kerova koji usled nerazvijene veterinarske službe neće dostići ni ondašnji prosečni pseći vek, četiri i po godine; začuo bi se huk sove, vetar u krošnjama topola (koje nisu bile kanadske, jer nam do pronalaska Kanade po mojoj računici treba još hiljadu dvesta sedamnaest godina) i detinji plač: na svaka tri puškometa, ili na svaka tri dogleda, ah, stare naše mere za dužinu, koliko su bolje od savremenih i međunarodnih, svet ugleda napredna beba koja će ovako ili onako postati rimski imperator, iako će je okupati u naćvama ili u drvenoj vedrici za tu priliku izribanoj na izvoru; to se čudo ponovilo šesnaest ili sedamnaest puta, jednog nam rimskog imperatora poteklog iz našeg podneblja i naše klime osporavaju ljubomorni Germani i Anglosaksonci, koji nam kako rasadniku imperatora nisu ni prineti iako su imali uslove povoljne za produženje i vlastite i potencijalno carske loze.

Predsednik Nikolić bi, šta može, po službenoj dužnosti došao i na stogodišnjicu rada neke fabrike, ali mu se car Konstantin ipak više dostoji: prvom demokratskom predsedniku Srbije, kako sam sebe vidi i kako sam sebe tituliše, pripao je jubilej rimskog imperatora koji je ne samo spasao hrišćane od progona nego je pridoneo i da hrišćani budu vekovima ravnopravniji od drugih vernika. Prvi predsednički mandat profesionalnog narodnog poslanika koji se uz partijski rad školovao (malo je falilo da se lati i doktorata) pao je na sedamnestu vekovnicu Milanskog edikta, te je domaćinski odrešio kesu, nadahnut prošlovekovnom Srbijom, koja je u predvečerje Velikog rata (kako je danas moderno tepati Prvom svetskom ratu, a šta Drugom svetskom ratu fali? Nije bio dovoljno velik? nema veze) priredila također svetkovinu iznad vlastitih financijskih mo-

nost raba Božijeg Dušana (Bajatović), SPC i NIS behu kao zejtin iz kandila i ulje iz rafinerije, odlikovao je magnata ordenom Svetog cara Konstantina posvedočivši da između Svete matere i Svetog SPS nema nikakve senke – no hard feelings, iako ste baštinici mnogo čega Lenjinovog i Titovog! Dačić je dobio mislim Orden Svetoga Save, a sada je na veleproslavi u rodnom mestu carevom podeljena silesija ordenja.

Znajući koliko se predsednik Nikolić navikao i navukao da dodeljuje medalje i ordenje bio sam uveren da će posthumno odlikovati Cara Konstantina: toliki su velikani odlikovani post mortem, zašto bi čovek koji je spasao hrišćanstvo bi zaobiđen? Kad, vidim da su odlikovanja dobili predstavnici države, hrišćani dakle časte povodom svog jubileja, a predstavnici države samo su njihovi dragi gosti. Na blagopredlog patrijarha Irineja podeljeno je 78 (sedamdeset osam) Ordena Svetog cara Konstantina, što za osvedočeno hrišćansko postupanje, što za milodare povodom svečanosti, svetske, a naše. Prozvan je i Filip Vujanović, ama ga ne beše u Niš: pošaljite mu orden u Podgoricu, u vilu "Crnogorku", kud god znate... Bili su velikodostojnici iz Vaseljenje (patrijarh), iz Jerusalima, Moskve, iz Varšave, Sofije, Aleksandrije...

Ili mi je nešto opasno promaklo, ili iz žalne Makedonije i junačke Crne Gore ne beše nikog? Lično obe crkve priznajem, i MPC i CPC, a opet nisam ni sam bio pozvan u Niš, nego po internetu tražim, bobam i zobam carske mrvice sa proslave: patrijarh vaseljenski (sa kojim sam, gle, 1999. g. večerao na talasima Dunava; kravatu mi je za sveč. priliku pozajmio Ž. Kovačević, jer sam se ja po svom običaju na luksuznu lađu ukrcao u civilu, ne verujem da se Njegova vaselj. Svetost seća tog ipak efemernog događaja za kapetanskim astalom) u Nišu je kazao: "Što je duša telu, to su hrišćani svetu".

Da sam to čuo za vreme obroka verovatno bih se u okv. sv. jezičkih mogućnosti bio suprotstavio. ¶

Arapska književnost: Beogradski Druzi

PRIČA O HANI

Izdavačka kuća Geopoetika objaviće uskoro roman libanskog književnika Rebija Džabira *Beogradski Druzi*, koji je nedavno ovenčan Međunarodnom nagradom za arapski roman, poznatom i kao arapski Buker. Ovo sjajno ostvarenje nudi neočekivano nadahnutu sliku Beograda kojom podseća na neke možda zaboravljene ili malo poznate činjenice iz naše istorije, te otkriva neke nove književno-umetničke horizonte koji u punom sjaju potvrđuju bogatstvo, zrelost i savremenost arapske romaneskne književnosti

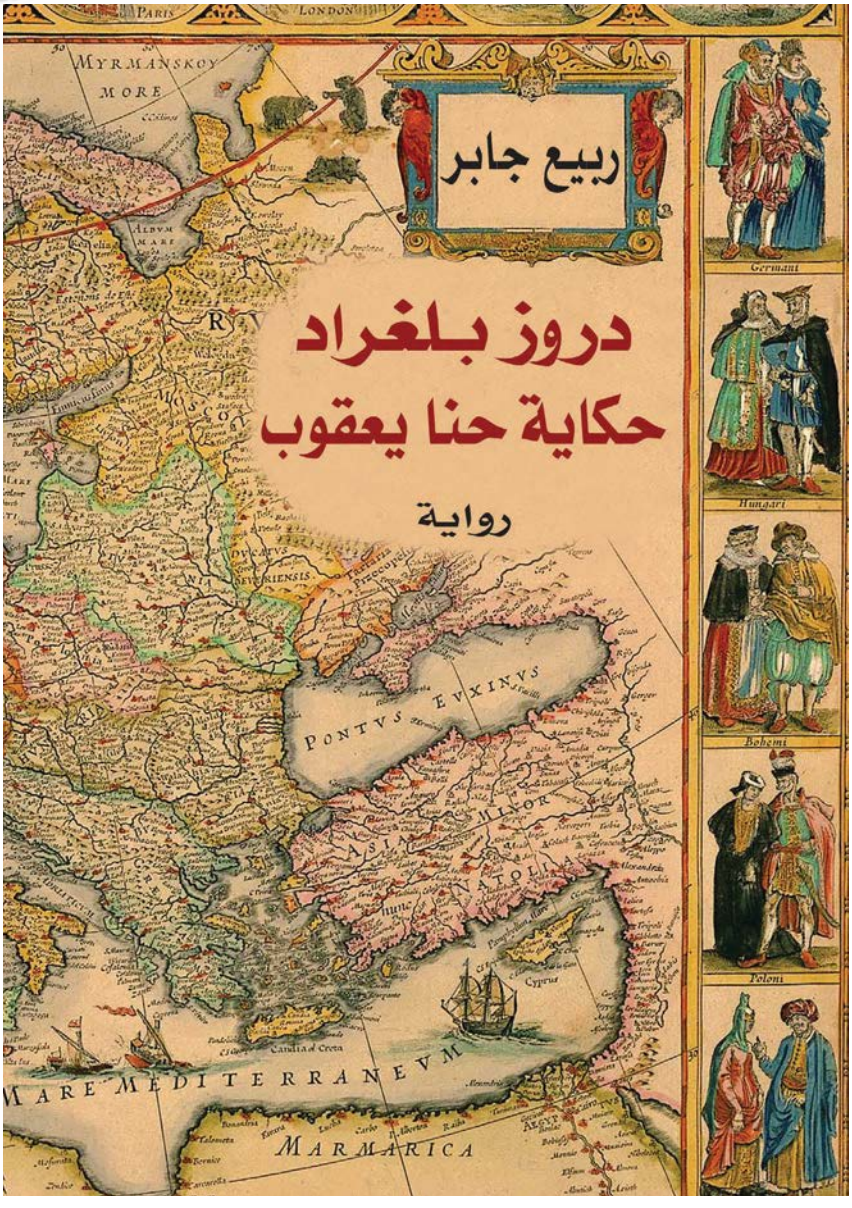

Piše: **Dragana Đorđević**

Godina 1860. ostaće u libanskoj istoriji kao bolna tačka u nacionalnom sećanju. Nju su obeležili krvavi sukobi između Druza (monoteistička verska zajednica koja se odvojila od ismailita u XI veku, u Egiptu; iako njihovo učenje u osnovi ima islamski i ismailitski karakter, sadrži i brojne neislamske elemente; specifičan položaj te verske zajednice u starijoj i novijoj istoriji, kao i neke njene karakteristike, učinili su da Druzi steknu i izvesne osobenosti odelite etničke grupe, iako jezički i kulturološki pripadaju arapsko-islamskoj civilizaciji) i maronita (hrišćana) u periodu od maja do jula 1860. godine. Taj svojevrsni građanski rat predstavljao je kulminaciju dvadesetogodišnje napetosti i nemira između dve zajednice koje su po verskoj osnovi podsticali Turci u želji da uspostave direktan nadzor Libana. Vrhunac tog sukoba u tzv. godini razdora bio je masakr u Damasku, kada je, kako se procenjuje, pobijeno oko jedanaest hiljada hrišćana. Sukob je okončan intervencijom međunarodnih trupa koje su činili vojnici iz Francuske, Austrije, Velike Britanije, Pruske i Rusije. Međunarodni diplomatski krugovi su odmah po okončanju borbi urgirali da se druske vođe izvedu pred lice pravde. Suđenje je brzo okončano, a Druzi su, umesto na smrtnu kaznu, osuđeni

JAKUBU

na višegodišnji progon u zapadni Tripoli ili u zatvor u Beogradskoj tvrđavi.

BALKANSKI KAZAMATI

U takvom Bejrutu 1860. godine, preplavljenom strahom i patnjom hrišćanskih izbeglica iz brdskih delova Libana i iz Sirije, napetošću lokalnog stanovništva, četama turskih vojnika i stranih diplomata počinje radnja romana *Beogradski Druzi: Priča o Hani Jakubu*. Glavni junak romana, bejrutski prodavac kuvanih jaja, hrišćanin Hana Jakub, našao se u pogrešno vreme na pogrešnom mestu – u delu bejrutske luke odakle su osuđeni Druzi ukrcavani na brod koji će ih odvesti bliže njihovom konačnom odredištu, Beogradu i zatvoru u Beogradskoj tvrđavi. Tu su ga čuvari primorali da zauzme mesto jednog druskog borca kojeg je otac uspeo da otkupi zlatom od turskih vlasti. Hana Jakub spletom tragičnih okolnosti "postaje" jedan od petorice braće Izudin, bespoštednih druskih boraca. Ni kriv ni dužan, on deli njihovu kao i sudbinu drugih druskih osuđenika u balkanskim kazamatima koji ispijaju život iz čoveka. Dok krvare udove popravljajući drumove i bedeme u vrletima Srbije, Bosne, Bugarske, oni okajavaju znane i neznane grehe i sanjaju o danu kada će se vratiti kući. Palestinski književnik i književni kritičar Anvar Hamid zapaža da Džabir "lako i ubedljivo premešta svoje junake, ostavljajući utisak da se u toj sredini sâm bolje snalazi od onih koji su se obreli u tuđini, okruženi ljudima koji ne govore njihovim jezikom", bez obzira na to da li je svoje ostvarenje zasnovao na činjenicama ili na svojoj mašti. Ovaj nadahnuti roman bavi se neprolaznim temama kao što su identitet, sudbina i smisao ljudskog postojanja. Radnja romana je smeštena u vreme zalaska imperije koja je vekovima pre toga spajala jugoistok Evrope i Bliski istok u jednu ogromnu državu prepunu etničkih i verskih različitosti.

ČINJENICE I MAŠTA

Libanski književnik mlađe generacije Rebi Džabir vešto prepliće istorijske činjenice i maštu i tka epsku priču o Druzima kojima je ondašnja londonska štampa nadenula nadimak "beogradski Druzi", zbog izuzetno nehumanih uslova u zatvoru u Beogradskoj tvrđavi kod Vidin-kapije. Beogradske Druze lično je sreo i crtežima ovekovečio Feliks Kanic, koji ih je u svom delu *Srbija: zemlja i stanovništvo, od rimskog doba do kraja XIX veka*, opisao sledećim rečima: *Sa istinskim zadovoljstvom uvrstio sam njihove fizionomije u svoj album orijentalnih tipova. Pri tome poslu najteže mi je bilo da izdržim njihove oštre poglede, koje nisu skidali s mene. Gordi i ćutljivi sedeli su preda mnom dželati maronita iz Libana; bili su savladani, ali ne i slomljeni* (prevod G. Ernjaković, izdanje iz 1985, na strani 39, I knjiga).

Roman *Beogradski Druzi*, koji će se uskoro pojaviti u izdanju Geopoetike, objavljen je na arapskom 2010. Dve godine kasnije ovo ostvarenje je ovenčano Međunarodnom nagradom za arapski roman (IPAF), popularno nazvanom arapski Buker, jer uživa neposrednu podršku Bukerove fondacije i koristi Bukerov mehanizam prilikom odabira i odlučivanja. Nagrada je ustanovljena 2007. godine sa namerom da promoviše arapsku romanesknu književnost na međunarodnom nivou i da ohrabri prevođenje arapske književnosti na druge jezike. Dodeljuje je žiri sastavljen od međunarodnih stručnjaka, a njen nematerijalni deo čini i prevod knjige na engleski jezik. Arapskog Bukera do sada su dobili ugledni arapski književnici kao što su: Baha Tahir iz Egipta za roman *Oaza zalaska sunca* (2008), Jusuf Zejdan iz Egipta za roman *Azazil* (2009), Abdu Hal iz Saudijske Arabije za roman *Bacanje varnica* (2010), Muhamed Ašari iz Maroka za roman *Luk i leptir* i Radža Alim iz Saudijske Arabije za roman *Golubija ogrlica* (2011), Rebi Džabir iz Libana za roman *Beogradski Druzi* (2012) i Saud Senusi iz Kuvajta za roman *Bambusov štap* (2013). Što se tiče romana *Beogradski Druzi*, sirijski književnik Džordž Tarabiši i predsednik žirija za dodelu

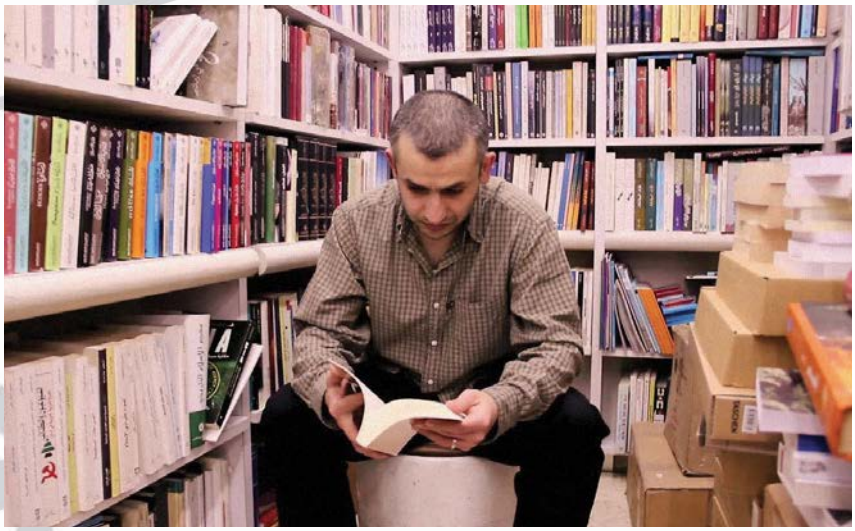

Rebi Džabir

Međunarodne nagrade za arapski roman 2012. godine istakao je u saopštenju: *Peta po redu Međunarodna nagrada za arapski roman dodeljena je ostvarenju Rebija Džabira* Beogradski Druzi: Priča o Hani Jakubu, *zbog toga što snažno, jezikom visokog senzibiliteta, pretvara jednu istorijsku epohu i prikazuje koliko je ljudsko postojanje krhko.*

NADAHNUTA SLIKA EPOHE

Rebi Džabir (Bejrut, 1972) po obrazovanju je fizičar. Od 2001. godine radi kao urednik nedeljnog kulturnog dodatka *Horizonti* u arapskom međunarodnom dnevnom listu *El Hajat*. Za svoj prvi roman *Gospodar tame* (1992) dobio je libansku književnu nagradu Izbor kritičara 1992. godine. Iako pripada mlađoj generaciji stvaralaca, Džabir je izuzetno plodan pisac i njegov romaneskni opus obuhvata sedamnaest romana: *Gospodar tame* (1992), *Crni čaj* (1995), *Poslednja kuća* (1996), *Plavi leptir* (1996), *Ralf Rizkalah u ogledalu* (1997), *Bio sam princ* (1997), *Poslednji pogled na Kin Saj* (1998), *Jusuf Englez* (1999), *Granađaninovo putovanje* (2002), *Bejrut, grad sveta 1-3* (2003, 2005, 2007), *Beritus: podzemni grad* (2005), *Mehlisov izveštaj* (2006), *Amerika* (2009), *Beogradski Druzi* (2010), *Ptice Holidej ina* (2011). Pored nagrađenog romana *Beogradski Druzi* (2010), ističe se i njegovo delo *Amerika* (2009), koji se 2010. godine našlo u najužem izboru za arapskog Bukera, kao i najnoviji Džabirov roman *Ptice Holidej ina* (2011), koji je 2013. godine bio u širem izboru za istu nagradu. Džabirova dela su do sad prevođena na nemački, francuski, poljski i engleski, a pred nama će se uskoro naći prvi prevod jednog Džabirovog dela na srpski jezik i drugi prevod romana *Beogradski Druzi* u svetu – poljski prevod se pojavio početkom 2013. godine.

Objavljivanjem ovog remek-dela savremene arapske književnosti, urednici ugledne beogradske izdavačke kuće Geopoetika još jednom su pokazali čvrstu rešenost i iskrenu nameru da na geopoetičkoj mapi svetske književnosti u prevodu na srpski dopišu neke nove svetove i predstave još značajnih i aktuelnih imena moderne arapske prozne književnosti. Ova izdavačka kuća na tome istrajno radi još od 2004. godine, kada je objavljena zbirka priča *Najsrećniji čovek na svetu*, nedavno preminulog iračkog majstora kratke proze Abdusetara Nasira (1947–2013), kao prvo delo arapske književnosti koje je ta kuća objavila. Potom su usledili egipatski romani *Ibis* (2006) Ibrahima Aslana (1935–2012) i *Zejni Barakat* (2008) Gamala Gitanija (rođ. 1945), kao i *Kairo u 1000 godina* (2007), zbirka istorijsko-književnih eseja o Kairu, istog autora.

Roman *Beogradski Druzi* ne skreće pažnju na sebe samo kao delo koje nudi neočekivano nadahnutu sliku Beograda, kojom podseća na neke možda zaboravljene ili malo poznate činjenice iz naše istorije. Ovo dirljivo ostvarenje otkriva i neke nove književno-umetničke horizonte, koji u punom sjaju potvrđuju bogatstvo, zrelost i savremenost arapske romaneskne književnosti. Stoga se nadamo da će ovaj roman dobiti onakvu pažnju domaće čitalačke publike kakvu zaslužuje. ¶

(autorka je predavač na Katedri za orijentalistiku Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu)

Digitalno

Sada dolazi ključno pitanje: šta nam to nauka može reći o stvarnim efektima upotrebe interneta na način na koji nam radi mozak? Nema sumnje, to pitanje biće predmet mnogih istraživanja u godinama pred nama. Ali već sada možemo da saznamo ili zaključimo mnogo toga. Vesti su još crnje nego što sam pretpostavljao da će biti. Desetine studija psihologa, neurobiologa, pedagoga i web dizajnera ukazuju na isti zaključak: ulaskom na internet stupamo u sredinu koja podstiče površno čitanje, rastreseno i ishitreno razmišljanje, te površno učenje. Moguće je da se duboko razmišlja dok se švrlja po internetu, jednako kao što je moguće i da se gazi po misaonim plićacima dok se čita knjiga, ali to nisu tipovi mišljenja koje te tehnologije promovišu i nagrađuju.

Oh, zar još jedna knjiga u kojoj se "pljuje po internetu" u ime precvalih čari stare, dobre Gutenbergove galaksije, a kojom će potpisani prikazivač kinjiti poštene webdžije swih boya? Možda je tome i tako, ali knjigu Nikolasa Kara (Nicholas Carr) *Plitko: kako internet menja način na koji mislimo, čitamo i pamtimo* (preveli Ognjen Strpić i Bojan Stojanović; Heliks, Smederevo 2013) možete da ignorišete samo na svoju štetu. Ne radi se kod Kara (baš kao ni kod Endrua Kina, v. Vreme br. 914) o nekakvom luditskom zanovetanju nekog "amiša" koji živi u analognoj – ako ne i predelektričnoj – prošlosti, u koju bi, sa misionarskim žarom, da vrati i sve nas ostale, ne bismo li pokajanjem u poslednji čas izbegli digitalnu apokalipsu. Naprotiv, Kar (rođen 1959) je prve dodire s kompjuterima imao još krajem pradavnih

prčkanje po mozgu

Ova temeljita, a prijemčivo napisana studija bavi se promenama – uglavnom ne baš sjajnim – koje u našem mozgu proizvodi "digitalizacija" čitanja i praćenja informacija, i teksta uopšte

i još duboko analognih sedamdesetih, na univerzitetu, a svoj prvi personalni kompjuter (Mekintoš) kupio je, sav srećan, još 1986! Na internetu uredno okapa od 1995, u međuvremenu je onoliko i blogovao i fejsbučio i tvitovao (ju, sačuvaj Bože i sakloni!) i šta sve nije e-radio... Ukratko, čovek je u svakom relevantnom smislu insajder, pa i posvećenik kompjutersko-internetske ere. Pa dobro, u čemu je onda (njegov) problem?

Najbolje je da pustimo samog autora da nam se ispovedi: "Već nekoliko godina obuzima me nelagodan osećaj da mi neko ili nešto prčka po mozgu, prekraja nervne sklopove i reprogramira pamćenje. Nije da baš gubim razum – koliko mi je poznato – ali um mi se menja. Više ne razmišljam kao pre. Najjasnije to osećam dok čitam. Nekad mi je bilo lako da uronim u knjigu ili dug članak. Um bi mi pratio nit pripovedanja ili manevre zaključivanja i proveo bih sate i sate provlačeći se kroz duge stranice teksta. To se danas događa veoma retko. Sad koncentracija počinje da mi vrluda nakon dve-tri stanice. Postajem nemiran, gubim nit, tražim šta bih drugo mogao da radim. Čini mi se kao da stalno moram da vraćam odbegli mozak nazad na tekst. Dubinsko čitanje nekad mi je bilo sasvim prirodno, a sad mi je bilo kakvo čitanje postalo napor".

Mogući ciničan savet autoru svakako bi bio da "ode kod doktora" da mu pregleda glavu i vidi da li je unutra sve u redu, ali Kar je to ionako u neku ruku učinio, to jest, veliki deo svoje ozbiljno i temeljito promišljene i ispisane studije posvetio je upravo neurobiološkom aspektu čitanja i razumevanja teksta, to jest, tome kako različiti načini i medijumi pisanja i čitanja i različite tehnologije utiču na ljudski mozak. O tome postoji već ozbiljna i opširna literatura,

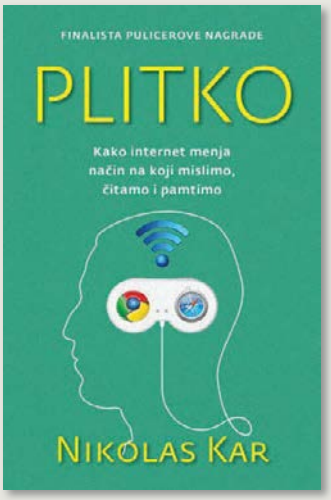

kojom se Kar iscrpno bavi. Zaključak je prilično nedvosmislen, mada ne olako dat: medij i tehnologija nisu "nedužni", njihova promena postepeno donosi promene u našem mozgu – koji je *neuroplastičan*, to jest menja se i prilagođava do kraja našeg života, nasuprot u međuvremenu ozbiljno razmontiranom verovanju tradicionalne neurologije – samim tim i u načinu na koji pratimo (a onda i "proizvodimo") tekst, informaciju, ili bilo koji drugi sadržaj, naročito onaj zahtevniji. Priroda tih promena, sve je manje sumnje u to, takva je da podstiče rastresenost i površnost, "skrolujuću" brzinsku konzumaciju i najčešće beskorisno bežuckanje na sve strane umesto usredsređenog dubinskog čitanja kojem je linearni tekst mnogo pogodniji medijum.

Pa dobro, a kako je onda taj "rastreseni" autor uopšte napisao knjigu za koju se ovde tvrdi da je ozbiljna i studiozna? I to će nam autor otkriti: imao je ozbiljnih problema s usredsređenim radom na ovoj knjizi sve dok se nije privremeno preselio na daleko usamljenije mesto, pri tome – što biće da je važnije – svodeći svoju mrežnu dostupnost i konzumaciju onlajn sadržaja i ostalog digitalnog mambo-džambo tek na neophodni minimum; posle nekog vremena, poboljšanje je bilo više nego vidno, tj. "mozak mu je prodisao", kako Kar kaže...

Važno je imati ovo na umu: Kar ni u ludilu nije zamlaćeni retroutopista koji pledira za povratak u neko mitsko rajsko "preddigitalno stanje", niti samome sebi to želi: štaviše, tvrdi da to ne bi izdržao. On se, međutim, oštro suprotstavlja naivnom – il naprotiv: vrlo kvarnom – tehnoidealizmu koji tretira čari digitalnog i nelinearnog kao neki pronađeni Zlatni Gral; naprotiv, uz sve nesumnjive i lako vidljive dobitke, svet koji bi se sveo na "algoritamski" model digitalne civilizacije izgubio bi nešto strahovito važno, i to ne tek u nekakvom sentimentalnom i "romantičnom" smislu, nego u fundamentalno etičkom, ali i posve praktičnom. Prostije rečeno: *dramatično bi zaglupeo* (proces je, uostalom, već u toku, sa još samo treba videti da li je ireverzibilan). Ljudi neosposobljeni za istinsko i dubinsko korišćenje alatkama "klasične" kulture i pismenosti naprosto ne "proizvode" mnogo toga relevantnog; otuda valjda danas ovoliko brbljanja na sve strane, a tako malo sadržaja i smisla...

Plitko je važna, okrepljujuća knjiga. Bez brige, neće vas naterati da bacite kompjuter u đubre i da otkažete wi-fi pretplatu, niti je to cilj njenog autora. Ali bi mogla da vam pomogne da shvatite da vaš informacijski overdouz i "interaktivna" danguba, praćeni gubitkom strpljenja za istinski posvećeno čitanje, razmišljanje i razumevanje – koje zamenjujete nizom brzih, instantnih podražaja, nakon kojih ste još gladniji – ima i uzrok i koren, a možda još ima i terapiju... ¶

TEOFIL PANČIĆ

Koncert

Hleb & So(ul)

***Peter Gabriel*, Kombank arena, Beograd, 5. X 2013.**

foto: Stanislav Milojković

O samdesete su osim trendova imale i Pitera Gebriela (Peter Gabriel, kraće: PG, r. 1950), uvek kvalitetnog autora, delikatnog inovatora, video-pionira, ranog i požrtvovanog pokrovitelja Svetske muzike (pokret/festival/fondacija WOMAD!), naprednog producenta i izdavača (Real World), ujedno i izvornog humanitarca i borca za ljudska prava (AI, Witness.org). Kao što umetnost diskretno primenjuje u svojoj pop-karijeri, tako je bez pompe i samopromocije protiv rasizma, nasilja i siromaštva učinio više no Geldof i Bono zajedno, pa je zasluženo bliži Nobelovoj nagradi. Posvećivanje filmskoj muzici, turnejama i live-izdanjima, orkestarskim verzijama svojih i dvosmernim obradama tuđih numera, digitalizaciji/demokratizaciji muzike te pripadajućih joj tehnologija i on-line igara, poduhvatima kao Elders.org i ApeNet, doprinelo je zanemarivanju studijskog opusa. Srećom, četvrtvekovni jubilej Piterovog komercijalno najuspešnijeg albuma *So* ('86, jednog od njegovih retko licenciranih u SFRJ) osim lepeze obogaćenih reizdanja doveo je početkom 2012. i do 'naopake' turneje *Back To Front* po S. Americi, gde je originalni kvartet pratilaca s Gebrielom prvi put izvodio i ceo *So* uživo.

Oduševljenje publike i kritike u Evropi moralo je da se strpi tokom Piterovog komotnog jednogodišnjeg porodičnog odsustva, i tek ove jeseni zadovolji kraćom turnejom. A dok jednom ne omrkne... Pošto je zbog nesolventnosti zagrebačkog organizatora gostovanje u poslednji čas prebačeno u Beograd, naš *lov na 5. oktobar* najzad je radostan! S nimalo jeftinim ulaznicama (2900-5500d.) i potpunim poverenjem u izvanredni profesionalizam i poslovičnu perfekciju PG, do 6000 srećnika u beogradskoj Areni bilo je zatečeno ranim pojavljivanjem zvezde večeri na bini, pod punim svetlima, da na srpskom najavi uvodne solo-tačke dve Šveđanke, svoje vokalne saradnice. Dženi Ejbrahamson (Jennie Abrahamson, elektronika/udaraljke) i posebnoLin(n)ea Ols(s)on (violončelo) brzo su impresionirale kako i priliči vrhunskoj pop-art predstavi, a PG je mirno nastavio da čita konferansu na našem jeziku, ostavivši Džegera daleko iza. Arena je namerno bila osvetljena (kao da RTS prenosi) tokom prvog dela sa radnim, pretežno akustičnim verzijama (s harmonikom!) *Come Talk To Me*, *Shock The Monkey* i *Family Snapshot*. Izostanak elektro-pogona nije umanjio žestinu, kao što ni uvođenje elektronike kod PG ne ometa osećajnost, naprotiv: neke od njegovih najličnijih i najsumornijih pesama (*Digging In The Dirt*), te *Secret World*, *Family And The Fishing Net*, *No Self Control* i prvi-pa-hit-singl u solo-karijeri, razdragani *Solsbury Hill* prepunili su sat.

Dotle je dramaturški predumišljaj postigao svoje, prelaskom u izvrsni light-show,

Сајам антиквитета, хобија и уметничких предмета

Хотел „Славија",
12. и 13. октобар 2013.
од 10 до 16 часова

Информације на телефон: 0643083718

ekstremnu usklađenost scenskih elemenata, 'dedovske' koreografije i kadriranja (npr. oslikanost poda pozornice, i kamera iz 'ptičije perspektive'), i projekcije na velikim ekranima koje se ni slučajno nisu srozale na liniju manjeg otpora (iako, iskušenje, PG ima biser-spotova i MTV-nagrada k'o šaše). Jer, kad je odlučno izašao iz senki progresivne prošlosti tj. '75. na vrhuncu napustio grupu Genesis (koju osnovao '67), Piter nije tek skvasio noge u Novom talasu, nego teatralnu, čuvenu kostimiranu/maskiranu pojavnost i bajkovitu naraciju smenio produhovljenim eksperimentisanjem do apstraktnog soul/fanka, sistematski skrećući pažnju OD sebe. Samozatajni engleski gospodin (i doslovno) iz unutrašnjosti, zatim je žurski spektakularno prodefilovao kroz ceo album *So* – naravno *Sledgehammer* i *Big Time*, ali i *Red Rain* i ka kraju dirljiva *Don't Give Up* s efektnom zamenom za duet/Kejt Buš (Kate Bush). Uživljeni u muziciranje i uživajući kao ravnopravni zvezdi/vođi, i onda A-klasa a posle još cenjeniji, gitarista Dejvid Rouds (David Rhodes), bubnjar Manu Kače (Katche), klavijaturista Dejvid Senkšs (Sancious) i zaštitni znak, basista Toni (Tony) Levin dodali su poslastice za udubljene znalce.

Dvosatni program posle ovacija nastavio je 15-minutni bis, i pre zaključka potresnom *Biko* PG je naglasio našu 13-godišnjicu... A ostalo je, kao i uvek, do Vas. ¶

DRAGAN KREMER

Lampeduza

Prosto je neverovatno kako je u doba globalnih medija – vest o brodolomu afričkih izbeglica kod Lampeduze postala nevidljivi deo arhive. Da vas podsetim, oko 500 emigranata (uglavnom iz Eritreje i Somalije) je prošle nedelje iz Tunisa brodicom stiglo na gotovo 600 metara od obale italijanskog ostrva Lampeduza. Nakon kvara na brodu, zapalili su ćebe ne bi li privukli pažnju ribara, zatim je gorivo na palubi planulo, ljudi su u panici naglo prešli na jednu stranu brodića i prevrnuli ga. Epilog je strašan – preživelo je samo 155 putnika, a među nastradalima ima mnogo dece i žena. Olujno more i jaka struja sprečili su potragu nakon dva časa i vlastima je ostalo samo da broje tela – njih više od 350.

Ova priča, nažalost ima uvod, jer je samo par dana pre tragedije, na isti način stradalo petnaestak ljudi. Morbidna računica glasi – od 2011. udavilo se 1500, a od 1999. Gotovo 20.000 ljudi! Zato je malo jasnije, zašto je uprkos protestima Komeserijata za izbeglice UN, pape Franje, priča o tragediji kod Lampeduze nakon senzacionalističkih naslova brzo zaboravljena.

Pažljivo sam pratio snimke – koji su se svodili na sprovođenje izbezumljenih žrtava, zagrnutih termo prekrivačima do privremenog kampa ili do avionskog hangara gde su sklonjena pronađena tela – radi identifikacije. Oko emigranata je i u ovim uslovima bio kordon policije, jer – propisi su propisi!

Slepo poštovanje italijanskih imigracionih zakona delom je i dovelo do katastrofe. Prema dogovoru iz Dablina, zemlje EU nemaju obavezu da prihvate emigrante – već ih samo prosleđuju zemlji u koju su emigranti prvo ilegalno ušli. To znači da su "mesta iskrcavanja izbeglica" Italija, Grčka ili Španija, zemlje koje moraju da spreče ulazak, dok geografski "sigurna" Nemačka, ili Holandija – nemaju interes za pitanje ilegalnih emigranata. Italijanski zakoni, naročito pod Berluskonijem, zabranjivali su pomoć brodovima sa ilegalnim useljenicima. Tako je tokom tragedije prošle nedelje jedna ribarska brodica obilazila oko broda u plamenu i otplovila iako su se čuli krici davljenika – žene i dece. Italijanski ribari – koji su pritekli u pomoć i kasnije položili cveće u more – ponovo su rekli kako "zakoni mora" i ljudske solidarnosti moraju biti jači od rasističkih. Pitanje – "tvrđave Evropa" ponovo je aktuelno, jer očigledno je da novi sistemi satelitskog praćenja imaju zadatak da spreče krijumčare ljudi, pre nego da pomognu brodolomnicima.

Nesporno je da treba sprečiti i hapsiti kriminalce (poput kapetana iz Tunisa u ovom slučaju) koji za ovu samoubilačku misiju od izbeglica naplaćuju gotovo 2000 dolara. Međutim, očajnici koji beže od ratova ili diktatura – koje je u dobroj meri tolerisao ili podsticao Zapad – nisu kriminalci. Samo pre nekoliko godina, pokojni libijski diktator Gadafi bio je omiljen u Italiji ili Francuskoj, jer je "čuvao" Evropu od afričkih izbeglica. Danas krijumčari ljudi najčešće isplovaljavaju iz Libije (ređe Tunisa) – gde praktično vlada bezvlašće.

Grčka se protekle nedelje takođe suočila sa fašističkom retorikom "Zlatne zore", čija su meta prvenstveno tamnoputi imigranti, a potom i levičari koji su za njihovo integrisanje u društvo. Otuda dolazi ova licemerna i sadistička metafora evro-populista koji tvrde da je do tragedije došlo jer je "brod bio pretovaren".

Samo par nedelja ranije, Italija se prisetila brodoloma Kosta Konkordije, kada je olupina broda vađena iz mora. Rukovodilac operacije je tako tromo govorio čak i o olupini, čuo sam kako je upotrebio izraz: "Konkordija sada odmara na pontonima!" Pitam se kako je olupina kruzera sa evropskim turistima doživela počasti koje 20.000 davljenika kod Lampeduze nikada neće dobiti.

Metafora broda, kojom se opisuje jedno društvo, nije strana ni nama u Srbiji, iako (još) nemamo more. Ove krijumčarske barke veoma podsećaju na brodove kojima su crni robovi pre nekoliko vekova stizali u Ameriku ili kolonijalnu Evropu. Poređenje nije slučajno, jer nastradale izbeglice kod Lampeduze po pravilu nemaju dokumenta, identitet, pa čak ni mobilne telefone, jer predstavljaju rizik za krijumčare. EU se kod nas ponekad poredi i sa vozom, za koji "moramo da prikačimo naš vagon". Naši azilanti i izbeglice takođe predstavljaju ozbiljan izvor nesuglasica sa gospodom sa "gornjih paluba" u EU. Time nam je nesreća afričkih emigranata poznata i bliska i zavređuje neuporedivo veću medijsku pažnju.

Beskrupuloznost i bezosećajnost koju je pomenuo i papa Franja – uz dodvoravanje biračima u bogatijim članicama EU i birokratiju koja na kraju broji leševe – danas najviše čine da imigraciona politika EU zaista liči na Titanik.

Naša sreća je samo što do EU ne moramo da plivamo, a umesto davljenja možemo da izgubimo samo beli šengen. ¶

DRAGAN ILIĆ

Italija: Brodolom kod ostrva Lampeduza

Smrt sa ljudskim lic

Pogibija oko 300 afričkih migranata pred obalom Italije kao da je promenila svest Italijana. "Njihova" nesreća po prvi put je postala "naša" nesreća, inače bezimena statistika dobila je ljudsko lice: mediji izveštavaju o sudbinama pojedinaca, njihovim nadama i stradanjima. Svima je postalo jasno da nešto mora da se menja. Dok se to ne dogodi na talasu iznenadne empatije, dok se još vade tela iz mora, preživelima po važećim zakonima preti optužnica za pokušaj ilegalnog ulaska u Italiju

Za "Vreme" iz Rima

Venac cveća mirno pluta po površini mora nedaleko od ostrva Lampeduza. Pedeset metara ispod njega je grobnica još uvek neizbrojanih žrtava brodoloma koji se dogodio 3. oktobra, samo 500 metara od mesta na kome su tražili spas bežeći iz svojih domovina. Ronioci italijanske obalske straže kažu da je na desetine od nekoliko stotina tela još uvek zarobljeno u trupu broda koji je potonuo nadomak najjužnije italijanske ispostave na Mediteranu. Obalska straža, ribari i ljudi sa Lampeduze spasli su do utorka (u vreme kada je pisan ovaj tekst) 194 osobe. Više od 110 tela, među kojima i žena i dece, na obalu su izbacili talasi. Na dnu mora leži možda još 300 ljudi, a konačan broj stradalih i nestalih mogao bi biti još veći.

Ono što se prošle nedelje dogodilo u blizini Lampeduze, na manje od 120 kilometara od Afrike, verovatno je najveća pomorska katastrofa u istoriji Italije. Poređenja radi, najstrašniji događaj do tog 3. oktobra zbio se 1997. godine kada je više od 100 ljudi stradalo u brodolomu albanskog broda "Kater i rades" koji je pokušao da dođe do italijanske istočne obale.

U to vreme Italija je počela da shvata da su njene obale postale glavna morska granica Evropske unije. Šesnaest godina

em

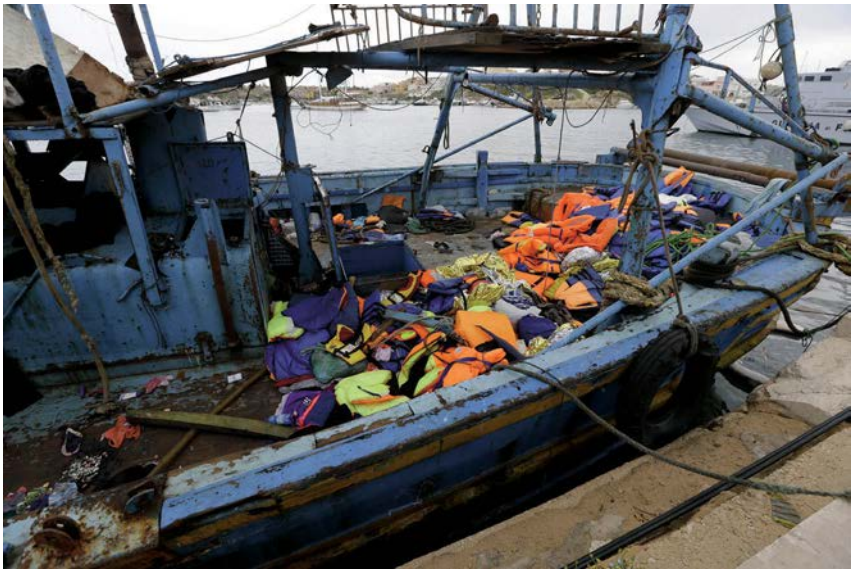

IZBEGLIČKA TRAGEDIJA PRED LAMPADUZOM: Spasilačka akcija, olupina zapaljenog broda, vreće sa leševima Fotografije: AP

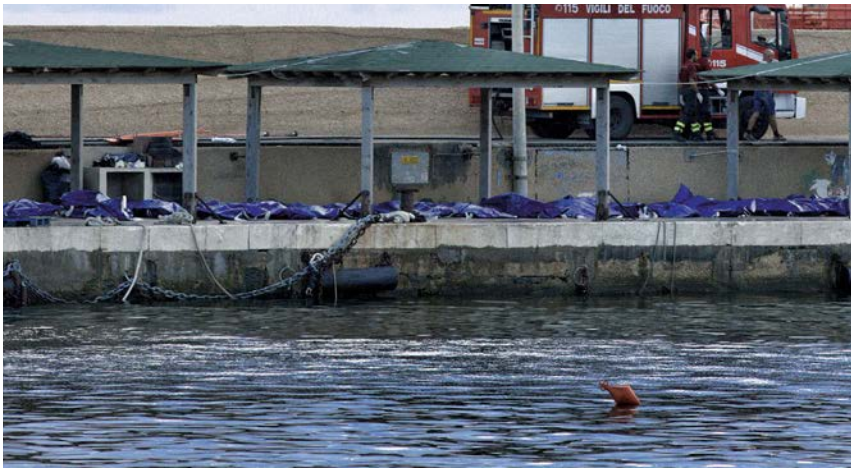

nakon toga potopljeni brodovi i splavovi duž sicilijanske i kalabrijske obale su manje-više svakodnevna vest. Skoro svakodnevne vesti su i mrtva tela migranata koje pronalaze ribari ili ih morska struja izbaci na obalu. Pa ipak, još se nije dogodilo ništa slično ovome, bar ne tako blizu obale i ne pred TV kamerama.

POGREŠNA ODLUKA

Scenario nesreće, po lokalnim vlastima, je sledeći: brod je pošao iz Libije, na njemu je bilo ukrcano oko 500 ljudi, kada su se približili obali Lampeduze neko na brodu je pomislio da će najlakše privući pažnju obalske straže ako zapale vatru i izdigne se dim. Vatra se očigledno otrgla kontroli, što je izazvalo opšti metež i paniku na brodu, među migrantima uglavnom iz Eritreje i Somalije. Najverovatnije su od plamena pokušali da pobegnu na suprotnu stranu broda, zbog čega se on na kraju i prevrnuo.

Italijanske vlasti još ispituju da li je priča imala ovakav tok. Neki od preživelih se sećaju da su tri ribarska čamca sa Lampeduze prošla pored broda dok je još goreo, pre nego što je potonuo. Neki drugi brodovi su zastali i primili onoliko ljudi koliko su mogli i tako spasli na desetine života.

Prizor tela poređanih jedno uz drugo na plaži Lampeduze podseća na scenu sa bojnog polja posle upravo završene bitke. Izaziva suze i saosećanje prema žrtvama, kako kod italijanske javnosti tako i kod političara. Dva dana nakon brodoloma, meštani Lampeduze organizovali su bdenje za žrtve i demonstracije, tražeći od vlade u Rimu da preduzme nešto: da otvori humanitarni koridor, bezbedniju morsku rutu od severne Afrike do Italije, kako bi se tragedije poput ove izbegle.

Italijanski premijer Enriko Leta odlučio je da proglasi dan žalosti u zemlji. Ovo je prvi put da je dan žalosti proglašen takvim povodom. Takođe je pozvao Evropsku uniju da pojača nadzor na moru i da pruži podršku italijanskim vlastima da se izbore sa prilivom katastrofičnih brodova koji dolaze sa obala Libije, Tunisa, ponekad i Egipta. To je poziv na koji je teško odgovoriti. Agenciji EU odgovornoj za nadgledanje granica (*Frontex)* budžet je smanjen za trećinu na 85 miliona evra.

"Oni koji su poginuli u ovoj nesreći su građani Italije", izjavio je Leta. Da li je to zaista mislio ili je reč samo o retoričkom zaoštravanju razmera tragedije?

REVOLTIRANI I OGORČENI

"Po mom mišljenju, došlo je do promene u načinu na koji su italijanski mediji preneli ovaj događaj", kaže za "Vreme" Klelija Bartoli, profesorka ljudskih prava »

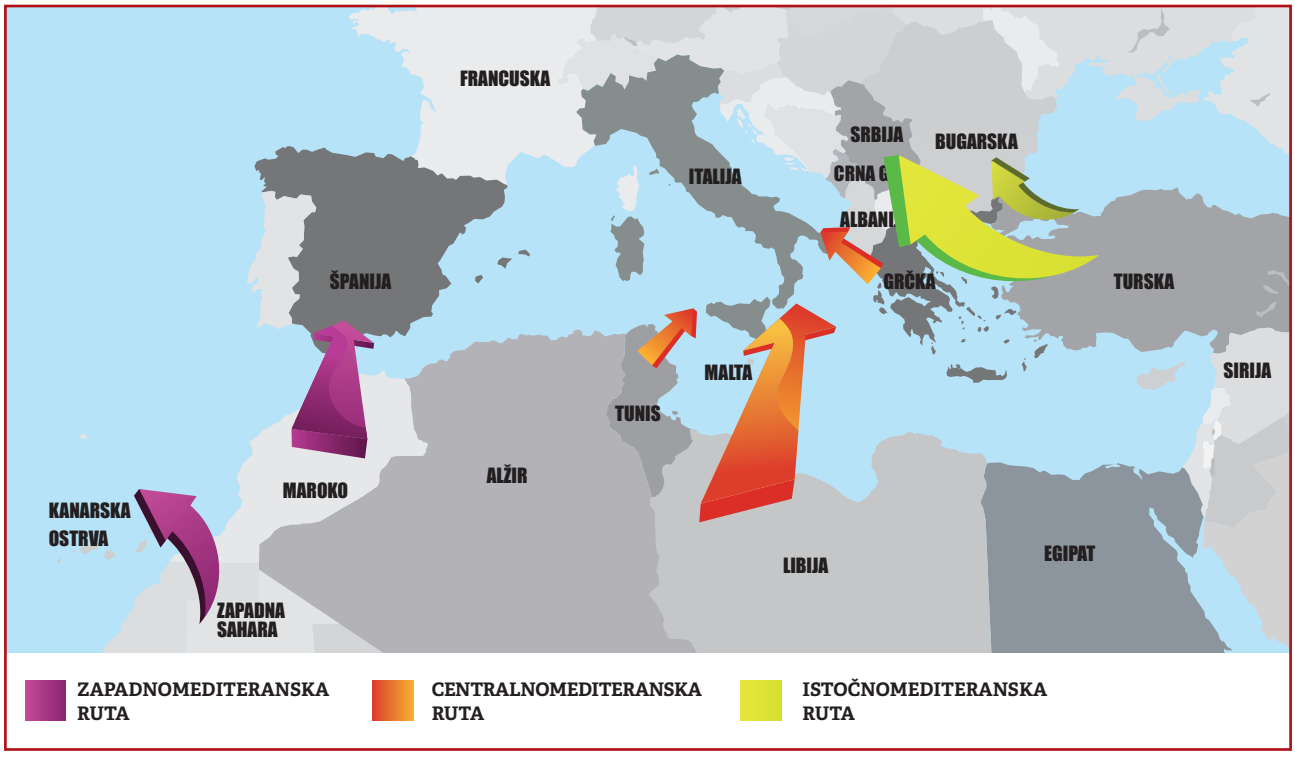

na univerzitetu u Palermu, autorka knjige *Rasisti po zakonu. Italija koja diskriminiše* (*Racists by law. Italy that discriminates*, 2012) i savetnica Sesil Kajenge, italijanske ministarke za nacionalnu integraciju rođene u Kongu. "Mnoge novine su dale značaj ličnim pričama preživelih i žrtvama brodoloma, objavljujući pritom i njihove porodične fotografije. To me neodoljivo podseća na način na koji mediji inače pokrivaju vazdušne nesreće u kojima su žrtve Italijani i ljudi sa Zapada. Ranije su ovakvi događaji sa stradalim izbeglicama uglavnom tretirani kao kolektivna tragedija, žrtve su bile nepersonalizovani brojevi, nije bilo ličnih priča", kaže Bartoli.

Za ovakvu promenu kursa moglo bi biti odgovorno nekoliko faktora, objašnjava Bartoli. Pre svega, tri važne institucionalne figure na različitim, ali veoma važnim pozicijama u zemlji imale su lično iskustvo sa migracijom i radom sa izbeglicama. "Papa je prvi od njih. Njegove reči ogorčenja i srama, koji je osetio zbog ove nesreće, bile su mnogo oštrije od onih koje se izgovaraju prilikom uobičajenih izjava saučešća", ukazuje Bartoli. "Druga je Laura Boldrini, predsednica donjeg doma Parlamenta, koja je na svojoj prethodnoj poziciji portparola za UNHCR iznosila oštre kritike na račun italijanske antimigracione politike. Treća je ministarka Kajenge. Svemu ovome možete dodati i činjenicu da je generalni stav ove vlade po mnogim pitanjima bitno različit od razmišljanja i činjenja prethodne. U njoj je Severna liga, (saveznik Silvija Berluskonija) često otvoreno iznosila rasističke teze i propagirala antimigracionu politiku."

Stav današnje vlade i velikog dela italijanskog javnog mnjenja bi nakon tragedije kod Lampeduze mogao biti drugačiji. Dok Umberto Bosi, bivši lider Severne lige, nastavlja da brani svoje "čedo", takozvani Bosi–Fini zakon koji trenutno reguliše imigraciju u Italiju, glasovi koji traže aboliciju ovog pravnog akta su sve brojniji.

Dve odredbe zakona Bosi–Fini su posebne zamke za migrante: prva kaže da je ilegalni boravak u Italiji protivzakonit, a druga da je za legalan ulazak potrebno imati ponudu za posao pre nego što podnesete zahtev za vizu ili radnu dozvolu. "To nikada nije uspevalo u praksi, jer je jednostavno nemoguće da vas, ako živite u Senegalu ili recimo Ukrajini, bilo ko angažuje za slabo plaćen posao u Italiji pre nego što aplicirate za vizu", objašnjava Bartoli. "Rezultat toga je da svako ko iz zemalja koje nisu u sastavu EU želi da se preseli u Italiju ima status ilegalnog doseljenika. Posledica toga je da su migranti izloženi eksploataciji i zlostavljanju od strane nemilosrdnih poslodavaca. Računica je jasna: ako nemaju posao, nemaju dozvolu da ostanu. Zato pristaju na sve radne i životne uslove koji im se ponude."

Tačno je da zakon Bosi–Fini kažnjava eksploataciju radnika, ali ovaj deo zakona vlasti su retko kada primenjivale. Da stvar bude još gora, Italiji nedostaje ažuriran i kompletan zakon o azilu. To je bila jedna od bitaka koje je vodila Laura Boldrini, uzalud doduše, dok je bila portparol UNHCR-a u Italiji. Možda će sada kao predsednica donjeg doma Parlamenta imati više sreće. Sa ove tačke gledišta, možda žrtve kod Lampeduze nisu umrle uzalud.

PUT U OBEĆANU ZEMLJU

Da li je sve ovo dovoljno? Naravno da ne. Sudeći po stavu vlade, postoje problemi koje Italija ne može da reši sama. Jedan od njih je situacija u Eritreji, odakle su došle mnoge od žrtava iz Lampeduze. U ovoj maloj, strateški pozicioniranoj zemlji od 1993. vlada bivši vođa gerile, sada predsednik *Isaijas Afverki* i, prema poslednjem izveštaju Amnesti internešenela, to je jedna od najgorih zemalja u svetu po pitanju zloupotrebe ljudskih prava i suzbijanja ličnih sloboda. Čitava populacija, i muškarci i žene, ima obavezu da služi vojsku, neki i celoga života. To je jedan od razloga što mnogo mladih beži iz Eritreje, rizikujući pritom život na

putu kroz Sudan i Libiju.

Podaci UNHCR-a govore da Eritrejci čine dominantnu većinu od oko 3000 ljudi koji su ilegalno napustili libijske obale ukrcavši se na 27 italijanskih plovila samo u avgustu 2013. godine. Pre pada pukovnika Moamera el Gadafija libijske snage su obavljale "prljav posao" nad migrantima iz podsaharske Afrike koji su pokušavali da se domognu mediteranskih obala ne bi li došli do Italije. Logori raštrkani po libijskoj pustinji bili su izvesna sudbina za većinu onih koji su pokušali da ilegalno napuste kopno. Uslovi života u tim kampovima su bili, a u mnogima su još uvek, ispod svih standarda: zlostavljanja, mučenja i proizvoljna hapšenja bila su široko rasprostranjena. Danas, doduše, u manjoj meri.

SVAKODNEVICA ITALIJANSKE OBALSKE STRAŽE: Presretanje ilegalnih migranata
Foto: REUTERS

Strah od onoga što ih može sačekati u libijskim logorima mnoge migrante je oterao u ruke trgovaca ljudima. Ovi ih ukrcavaju na stare brodove koji jedva da mogu da se održavaju na površini, čak i na relativno tihim morima kakvo je između afričke obale i Lampeduze. Za mnoge se tih 120 kilometara nade i snova završilo tragično.

NOVI ZAKONI I SARADNJA SA LIBIJOM

Poslednji izveštaji UNHCR-a ukazuju na to da nove libijske vlasti sarađuju sa agencijom EU za migraciju, što za vreme Gadafija nije bio slučaj. Ipak, mnogo toga još treba da se uradi da bi u Libiji profunkcionisao adekvatan sistem zaštite migranata i potencijalnih azilanata. Italija je, inače, svojevremeno zdušno sarađivala sa Gadafijem. Tokom Berluskonijevog "medenog meseca" sa diktatorom »

Za 16 godina 16.000 stradalih

Tragedija nadomak obala Lampeduze jeste najveća, ali je samo jedna u beskrajnom nizu nesreća na Mediteranu u kojima decenijama gube život ilegalni emigranti koji pokušavaju da se dokopaju Evrope. U julu 2012. godine Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbeglice (UNHCR) saopštio je da je u gumenom čamcu koji je pronađen kako pluta u blizini obale Tunisa najmanje 50 emigranata, većinom iz Eritreje, umrlo od žeđi. Čamac je, polazeći iz Libije, stigao nadomak italijanske obale, kada ga je vetar vratio na otvoreno more gde je proveo petnaest dana.

Libijska obalska straža je u leto 2012. na obali pronašla petnaest tela utopljenika, koje je more izbacilo. Među njima je bilo dvanaest žena i jedna beba. Britanski "Gardijan" je u toku građanskog rata u Libiji 2011. preneo vest da je brod sa 72 putnika, koji je iz Tripolija krenuo ka italijanskoj obali, šesnaest dana plutao morem bez goriva. Preživeli su tvrdili da im niko nije pritekao u pomoć iako su obalska straža Italije i Malte primile poziv za pomoć, kao i da je pored njih prošao nosač aviona koji se nije zaustavio da im pomogne. Od gladi ili žeđi umrla je 61 osoba, od toga i dve bebe. Na brodu su bili Etiopljani, Nigerijci, Eritrejci, ljudi iz Gane, Sudana. Obalska straža Tunisa pronašla je početkom aprila 2011. tela 27 emigranata koji su se utopili kada su njihovi pretrpani čamci, koji su krenuli iz tuniske luke Sfaks, potonuli u Sredozemnom moru.

Juna 2008. kod obala Libije potonuo je brod na kome je bilo 150 emigranata iz Egipta, preživeo je samo jedan putnik. U martu 2005. šverceri ljudi ukrcali su petnaest Kineza na Malti i bacili ih u more tri kilometra daleko od italijanske Raguze, a jedanaest ih se udavilo u hladnom moru. U brodolomu blizu granica Tunisa u junu 2003. nastradalo je 210 emigranata.

Prema podacima UN-a, prošle godine je pri pokušaju ulaska u Evropu morskim putem poginulo najmanje 500 osoba, 2011. godine oko 1500, mada se ističe da je nemoguće utvrditi tačan broj stradalih, jer ogroman broj čamaca i ruiniranih brodova prepunih emigranata nestane u moru bez traga. Italijanska televizijska stanica RAI tvrdi da je smrt u Mediteranu našlo najmanje 16.000 emigranata u poslednjih 16 godina. Fronteks, agencija EU odgovorna za nadgledanje granica, saopštila da je u skoro 900 spasilačkih akcija od 2011. do danas u Mediteranu spaseno oko 50.000 emigranata.

Mada je nesreća kod Lampeduze ponovo izbacila u prvi plan stradanja emigranata na moru, ne treba zaboraviti da oni gube život i na drugim putevima ka "obećanom svetu", od ruke krijumčara, bolesti i iscrpljenosti, nesrećnim slučajem. U julu ove godine jedan emigrant je ubijen, a trojica su ranjena iz vatrenog oružja u Makedoniji, u blizini granice sa Srbijom. Policija sumnja da je na emigrante, poreklom iz Avganistana, neko pucao pre nego što su pokušali da ilegalno pređu granicu. Na ulicu u jednom londonskom predgrađu bukvalno s neba je palo raskomadano telo tamnoputog čoveka u septembru 2012. godine. Identifikovan je tek osam meseci kasnije, radilo se o tridesetogodišnjem državljaninu Mozambika Hoseu Matadi. Nesrećni Matada je verovatno ispao iz stajnog trupa aviona iz Angole u kome je bio sakriven, koji je u to vreme sletao na obližnji aerodrom Hitrou.

M. TURUDIĆ

Emigrantske rute

Sicilija, Lampeduza i Malta nalaze se na takozvanoj Centralnomediteranskoj ruti, kojom se emigranti brodovima iz severne Afrike, u manjem broju iz Grčke i Turske, prebacuju u Italiju, potom i u druge zemlje Evropske unije. Fronteks je objavio da je od janura do septembra ove godine ovom rutom u zemlje EU stiglo više od 31.000 emigranata, iz zemalja podsaharske Afrike, Somalije, Eritreje, Sirije... Zapadnomediteranska ruta vodi iz zemalja zapadne Afrike do južne španske obale, Kanarskih ostrva i španskih enklava na afričkom tlu, Seute i Melilje.

Istočnomediteranskom rutom uglavnom dolaze imigranti iz azijskih zemalja poput Avganistana, Pakistana, Bangladeša, država sa Bliskog istoka i nekih afričkih država. Doduše, ove podele su uslovne; ukoliko se na nekoj ruti pooštri kontrola granica, emigranti se kreću drugim putem, pa se dešava, na primer, da emigranti sa zapadnih obala Afrike do Evrope stižu preko Grčke. Ova ruta od Turske vodi preko Grčke dalje ka Evropi. Do prošle godine je veći broj ulazaka iz Turske u Grčku registrovan na graničnoj reci Evrosu (Marici) nego morskim putem, ali se slika promenila pošto je krajem 2012. sa grčke strane na tom delu granice podignuta zaštitna ograda. U izveštajima Fronteksa za ovu godinu navodi se i da je posle akcija grčkih vlasti u 2012. godini, kojima je smanjen broj imigranata koji u ovu zemlju ulaze iz Turske, sve više emigranata koristi severnobalkansku rutu, preko Bugarske i Rumunije.

Iz Grčke se u druge zemlje EU odlazi morskim putem, preko Italije, ili Zapadnobalkanskom rutom, preko Makedonije i Srbije, ili Albanije i Crne Gore (u porastu je i šverc ljudi morskim putem iz Albanije za Italiju).

Procenjuje se da u Grčkoj ima 800.000 prijavljenih imigranata, a broj onih koji nisu registrovani procenjen je na više od 350.000. Oko 128.000 ilegalnih imigranata ušlo je u Grčku samo 2011. godine. Procena je i da svake godine u Evropu stigne između 350.000 i pola miliona ilegalnih imigranata.

M. T.

IZ OČAJA U NEIZVESNOST: Izbeglice iz Tunisa na Lampaduzi Foto: REUTERS

Italija je slala opremu i obučavala njegovu "pograničnu policiju", a u nekim slučajevima je čak i pomagala da se podignu "kampovi" za migrante.

Saradnja sa novim libijskim vlastima danas se odvija sa znatno manje entuzijazma, ali nakon tragedije u Lampeduzi i sa podrškom UNHCR-a to bi moglo da se promeni nabolje. Sudeći po Bartolijevoj, kombinacija boljeg tretmana migranata i izbeglica u Libiji i drugačijih zakona u Italiji mogla bi u budućnosti razmrsiti mrežu ilegalnog prebacivanja ljudi koja je do sada oduzela toliko života. Tragedija kod Lampeduze je samo jedan od najvidljivijih incidenata: stvarni broj poginulih u Sicilijanskom kanalu je nepoznat.

"Ono o čemu moramo da mislimo vezano za ovu tragediju", dodaje Bartoli, "jeste da su migranti prvi put bili tretirani u medijima i javnom mnjenju, kao deo 'nas' koji gradimo nacionalnu političku zajednicu. Bila je to 'naša' tragedija, ne njihova. Nadam se da će ova promena uticati dugoročno na medijsku sliku i političke stavove." Možda zvuči previše optimistično, ali postoje i drugi signali koji osnažuju stanovište Bartolijeve. Tokom prošle izborne kampanje, na primer, imigracija nije bila tema, kao što je to bio slučaj u izbornoj kampanji 2009, kada je Severna liga žestoko igrala na ovu kartu skupljajući političke poene. Vratimo se na početak priče: ko danas sedi u italijanskim institucijama? Pored već pomenute ministarke Kajenge, u Parlamentu je i mladi Halid Čaouki, inače musliman marokanskog porekla.

Da li će ove male promene u načinu razmišljanja i tumačenja događaja opstati ili nestati sa sledećim naletom plime, pokazaće zimsko zatišje u putovanjima od severne Afrike do italijanskih granica. Opšte osećanje danas, sada, ove nedelje je da zemlja kroz koju su prošli milioni migranata iz celoga sveta više ne može da toleriše takve tragedije na svojim obalama. Kao što je Laura Boldrini rekla na konferenciji za novinare u Lampeduzi: "Stvari više nikada neće biti iste."

Dok se nešto ne promeni, 155 preživelih brodolomaca prema važećem zakonu čeka optužnica zbog pokušaja ilegalnog ulaska u Italiju. ¶

ENZO MANGINI

(Sa engleskog prevela Jasmina Lazić)

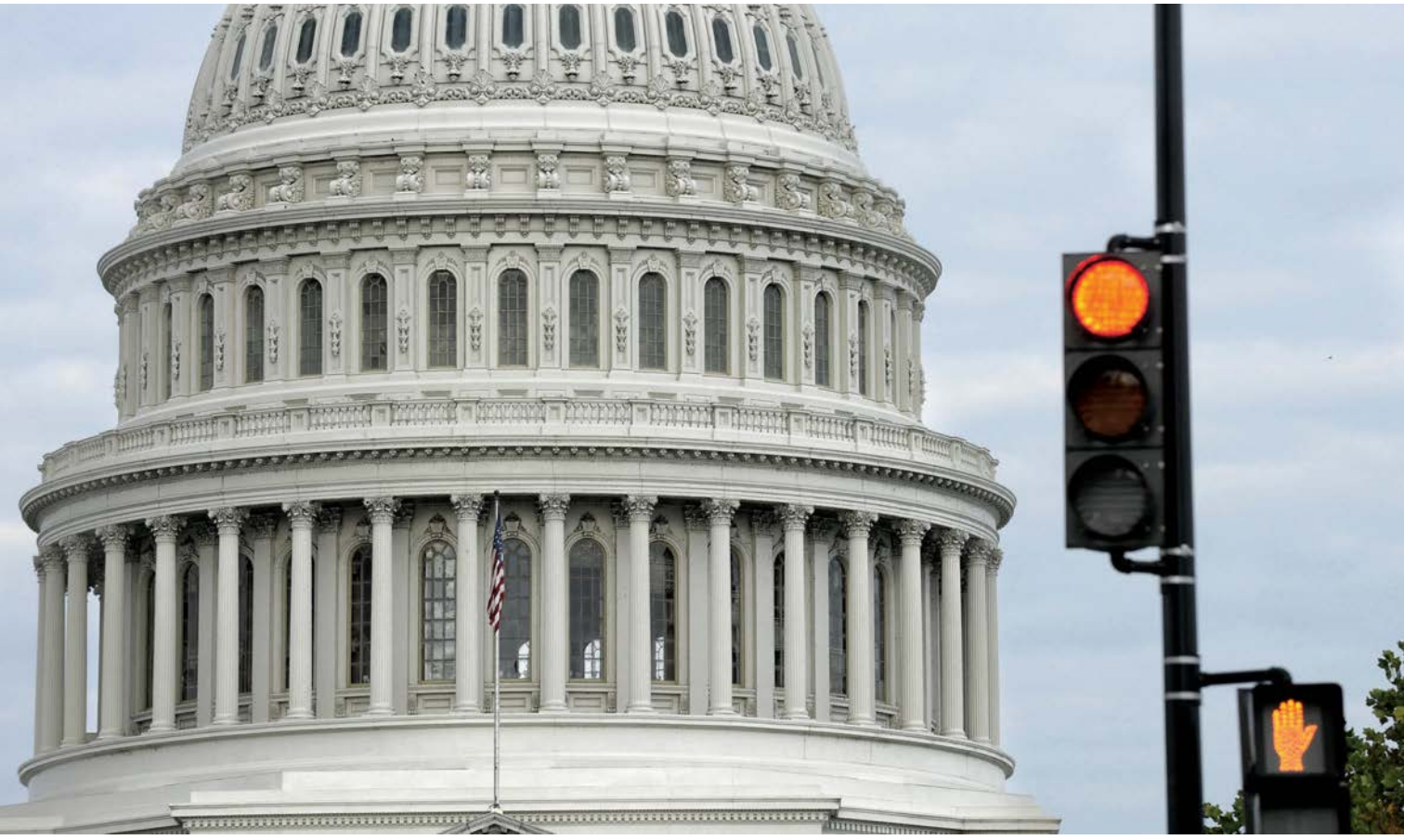

SVE JE STALO: Crveno svetlo pred Kapitol hilom Fotografije: AP

Fras u kasi

Politička kriza u Americi povezuje veliki američki dug, budžetski deficit, sedam decenija dug korporativni i konzervativni otpor uvođenju opšteg socijalnog osiguranja i činjenicu da čim neko otvori prozor u Vašingtonu u ostatku sveta zavlada španska groznica

Američki senat i Predstavnički dom nisu usvojili budžet, pa je u ponoć između ponedeljka i utorka 1. oktobra blokirano finansiranje američke federalne vlade, zbog čega je na prinudne odmore odmah upućeno više od 825.000 zaposlenih.

Pripadnici Američke vojske i Obalske straže dobijaće plate zahvaljujući posebnom zakonu koji je potpisao predsednik Obama, mada je svaki drugi od 800.000 civilnih lica na radu u Pentagonu takođe otišao na prinudni odmor, a i CIA je poslala neke "civile" na odmor.

NASA nastavlja podršku astronautima na Međunarodnoj svemirskoj stanici i rad na održavanju letelica koje su do sada lansirane, teleskop Habl i vozila na Marsu nastavljaju da rade, ali prestaje analiza podataka koje šalju. Rad na letelicama koje još nisu lansirane se obustavlja.

Kontrola vazdušnog saobraćaja takođe radi, ali obustavlja trening i podršku osoblju.

Pošta je samofinansirana, pa je normalno nastavila sa radom.

Departman za ljudska prava i obrazovanje suspendovao je istrage o tome da li neki univerziteti ispunjavaju obaveze u vezi sa suzbijanjem seksualnog uznemiravanja u kampusima.

Zatvoreni su nacionalni parkovi, Smitsonijan muzeji, muzej Holokausta, Er and spejs muzej i drugi.

Sistem federalnih rezervi ima svoje sisteme finansiranja i radi nesmetano kao i departmani za veterane i socijalni i zdravstveni sistemi, koji se delimično sami finansiraju, ili su finansirani na osnovu dugoročnih budžeta...

Oko 45 odsto administracije nadležne za hranu je na prinudnom odmoru, a Agencija za prehrambenu industriju FDA prekida rutinsku kontrolu hrane i većinu laboratorijskih istraživanja, mada su inspektori za meso, perad i žitarice ipak nastavili rad.

Nije, međutim, nastavio rad program za obezbeđivanje hrane za siromašne trudnice, majke i decu, mada neke države nastavljaju da to finansiraju iz raspoloživih sredstava.

Departman za oporezivanje duvana i alkohola i Biro za trgovinu neće odobravati žigove za alkoholne proizvode, niti davati dozvole za destilerije, vinarije, i pivare... Suspendovan je nacionalni »

program za obeležavanje organske hrane.

Najnovije zatvaranje vladinih aktivnosti (*shutdown*) stupilo je na snagu nakon što je grupa od četrdesetak republikanaca u Predstavničkom domu nastavila da pritiska predsedavajućeg kongresa Džona Benera da ne dozvoli glasanje o bilo kojoj rezoluciji o budžetu, ako se ne blokira ili ne odloži primena Zakona o nezi (*Affordable Care Act*), koji je deo "obamaker" (*Obamacare*) paketa po kome 35 miliona Amerikanaca dobija socijalno osiguranje.

SUPARNICI IZ DVA TABORA: Republikanski predsedavajući Kongresa Džon Boner ...

Predstavnički dom je izglasao novi predlog budžeta uz uredbu o odlaganju finansiranja "obamakera" za narednih godinu dana. Za takav predlog je glasalo 228 kongresmena, dok je 201 bio protiv. Među onima koji su glasali "za" bilo je i devet demokrata, dok je dvanaest republikanaca glasalo protiv ovog predloga. Inače, sadašnja 533 kongresmena će dobijati čekove s platama zahvaljujući 27. amandmanu na Američki ustav, koji od 1992. zabranjuje članovima kongresa da menjaju sopstvenu platu tokom mandata.

Senat je odbio taj zakon republikanske većine u Predstavničkom domu sa 54 glasova protiv i 46 za, nakon što su republikanski senatori Ted Kruz i Majk Li pokušali da blokiraju Senat parlamentarnom opstrukcijom – Kruz je u Senatu neprekidno govorio pun 21 sat.

Vođe republikanaca su nudile pregovore demokratama, ali je ubrzo nakon toga vođa demokrata u Senatu Hari Rid odbio taj predlog, uz obrazloženje da neće pregovarati s pištoljem na slepoočnici, što će posle ponoviti i Obama, koji je pozvao vođu republikanaca da stavi na glasanje Zakon o budžetu bez uslovljavanja, da bi se ljudi vratili na posao.

Uprkos blokadi Obamina administracija je počela sprovođenje ključnog elementa reforme zdravstvene zaštite, pa su u utorak 1. oktobra Amerikanci mogli na posebnim tržištima kupovati polise zdravstvenog osiguranja, koje su za ljude s nižim primanjima subvencionisane – šest od deset neosiguranih Amerikanaca može da se kvalifikuje za polise koje pokrivaju zdravstveno osiguranje za manje od 100 dolara po osobi mesečno.

Blokada vlade neće neposredno uticati na tržišta polisa zdravstvenih osiguranja, zato što novac za subvencije ne zavisi od ovogodišnjeg budžeta. Kompanije

IT blokada

"Zbog blokade administracije, nećemo koristiti ovaj nalog. Zbogom Zemljani. Razrešite to sami." Ovako je na Tviteru 1. oktobra reagovao tim NASA koji kontroliše kosmički brod Vojadžer 2, naslednik Vojadžera 1 koji je posle 36 godina putovanja nedavno napustio naš solarni sistem.

NASA je zbog blokade vlade poslala većinu zaposlenih kući i isključila čak i sistem za praćenje objekata bliskih Zemlji. Amerikanci su zbog toga dugo raspravljali šta će biti ako naiđe neki asteroid koji preti planeti, a mi o tome na vreme ne saznamo na Tviteru.

I ne samo ovaj nego su svi programi NASA prestali s radom, osim kontrolnog centra u Hjustonu, koji je zadužen za upravljanje misijama na Međunarodnoj svemirskoj stanici. Ugašen je sajt NASA, ali vesti iz svemira nekako ipak stižu do Zemljana – pod oznakom "Ono što bi NASA možda tvitovala" zainteresovani građani objavljuju vesti iz svemira, a to prema NASA PR-u rade zaista sjajno.

No, u svetu tehnologije blokada ne prolazi baš svuda tako glatko zato što su jedan od najvećih korisnika informacionih tehnologija upravo američke vlasti. Ovogodišnja budžetska investicija u IT iznosi oko 78 milijardi dolara. Armija ljudi koja troši ovaj novac uglavnom je radila na održavanju gigantskih sistema, u takozvanim data centrima, na superračunarima i ogromnim mrežama. Mnogo toga je pogašeno ili je u hibernaciji.

Ono što američki građani prvo primete – vladini veb-sajtovi – uglavnom je ugašeno. Većina uopšte ne radi, kao na primer NASA.gov, Federalna komisija za trgovinu, Izvozno-uvozna banka, Nacionalni arhiv, Kancelarija za patente, Nacionalna naučna fondacija i Departman za poljoprivredu, dok neki funkcionišu ali više ne raspolažu ažurnim informacijama – niko na njima danima ne radi.

Pošto je Berzanska komisija drastično usporila rad, blokada bi čak mogla da se odrazi na izlazak Tvitera na berzu, koji se najavljuje kao berzanski posao godine.

M. VIDIĆ

... i šef frakcije demokrata Heri Rid

sa preko pedeset zaposlenih dužne su da osiguraju radnike.

SEDAM DECENIJA PROTIVLJENJA

Reforma zdravstvene zaštite, koju su republikanci pokušali da miniraju pri usvajanju budžeta, izglasana je kroz Zakon o dostupnoj nezi, koji je predsednik potpisao još 2010.

Obaminu reformu zdravstvenog sistema neki nazivaju unutrašnjopolitičkim dostignućem i najvećom intervencijom u socijalnom tkivu Amerike u poslednjih pedeset godina. Ona dopunjuje program iz 1965 (*Medicare*, zdravstveno osiguranje za seniore i *Medicaid*, zdravstveno osiguranje za siromašnije građane). Skoro dve trećine do sada neosiguranih Amerikanaca radi puno radno vreme, sudeći po istraživanju fondacije *Kaiser Family Foundation*, a još 16 odsto njih radi skraćeno.

Obamin zakon o zdravstvenom osiguranju je ostao na snazi i posle četrdeset pokušaja republikanaca da poništе zakonsko rešenje u celosti ili u detaljima (na primer da li treba da budu socijalno osigurani oni koji puše). Ustavni sud je odbacio republikansku inicijativu za poništavanje tog zakona.

MAJČINO MLEKO POLITIKE

Konzervativne grupacije, podržane korporativnim novcem, već se sedam decenija protive ideji o univerzalnom socijalnom osiguranju, koja datira u SAD još iz tridesetih godina prošlog veka. Sedamdesetih godina zagovornici su tu ideju nazivali poslednjim komadom zakonodavstva države blagostanja ustanovljenog u SAD Ruzveltovim Nju dilom.

Na otpor protivnika socijalnog sistema naišao je i predsednik Hari Truman 1945, kada je predlagao da se sprovedu predratni zakoni o socijalnom osiguranju. Predlog demokratskog predsednika Bila Klintona protivnici su pocepali devedesetih.

U pozadini višedecenijskih borbi oko socijalnog paketa u Americi vidi se koliko je tačna izreka da je novac majčino mleko politike.

"Njujork tajms" ovih dana piše kako mnogim Amerikancima izgleda da je zatvaranje vlade došlo niotkuda, mada se protiv zakona o nezi od njegovog usvajanja bori galaksija konzervativnih grupa s mnogo više novca i organizovanih taktika nego što je to američkoj javnosti poznato: Grupe kao Patrioti čajanke, Amerikanci za imovinu i slobodu rada, Klub rasta, zatim sestrinska organizacija fondacije Heritidž, Mladi Amerikanci za slobodu, Akcija nasleđa formirana 2010, i sl.

Kao značajne finansijere te kampanje "Njujork tajms" pominje milijardere braću Kočk, Čarlsa i Dejvida, vlasnike moćne korporacije *Koch brothers* teške 98 milijardi dolara, bazirane u Vičiti, Kanzas, koja se bavi naftom, mineralima, veštačkim đubrivom i stokom.

Braća Kočk, inače filantropi, finansiraju 43 libertarijanske neprofitne organizacije. Dali su 60 miliona dolara za obaranje Obame na izborima, a Dejvid H. Kočk je organizovao donatorsku večeru u korist Mita Romnija, kandidata republikanaca 2012, za koju je "ulaznica" koštala 50.000 dolara po osobi, a 75.000 za par. Preko organizacije Partneri slobode, koju čine oni koji plaćaju više od 100.000 dolara poreza, dato je 236 miliona dolara Centru za zaštitu prava pacijenata i raznim konzervativnim grupama, kao što su Patrioti čajanke, koje su se u izborima 2012. suprotstavljale programu "obamaker"...

Istraživanja javnog mnjenja pokazuju da su Amerikanci podeljeni oko "obamakera", kojim je sudeći po jednom istraživanju agencije *Gallup-Ipsos* nezadovoljno 54 odsto Amerikanaca. Mada skoro trećina (29 odsto) od tog broja smatra da reforma ne ide dovoljno daleko, konzervativni aktivisti su zaključili da je javnost iza njih i radili su s članovima Čajanke u Kongresu, koji su uzbuđeno povukli crvenu liniju protiv zakona koji preziru.

Oko 20 odsto kongresmena iz redova republikanaca bliskih konzervativnom pokretu Čajanka, ponavlja da će primena tog zakona stvoriti novu klasu Amerikanaca koja je zavisna od državnih subvencija, a koja će uvek glasati za demokrate, da će lekari biti u raljama birokrata, a da je intervencija države u sistem zdravstvenog osiguranja (u Americi inače ogromnog privatnog biznisa) biti "apokalipsa", "pretnja Americi" i "uvođenje socijalizma", itd.

Od braće Kočk finansirana organizacija Generacijske mogućnosti, preko interneta je širila oglas koji pokazuje kako se Ujka Sem nagnuo između nogu žene tokom ginekološkog pregleda.

VEĆ VIĐENO

Ovom zatvaranju vlade pod Obamom prethodilo je sedamnaest sličnih blokada pod Fordom, Karterom, Reganom, Bušom starijim i Klintonom »

ZATVORENO DO DALJNJEG: Linkolnov memorijalni centar u Vašingtonu, kao i svi nacionalni parkovi

Dugovi i poverioci

U 2012. američki nacionalni dug dostigao je rekordnih 16 biliona dolara, odnosno prvi put u istoriji zemlje je nadmašio bruto domaći proizvod. Kako se bliži kraj 2013, tako se i dug približava brojci od 17 biliona dolara.

Godine 2001, pre početka "rata protiv terora" (*War on Terror*), nacionalni dug SAD iznosio je 5,8 biliona (hiljada milijardi), odnosno na 55 odsto BDP-a. No, već u 2002. na rat je potrošeno 33,8 milijardi – brojka koja je iz godine u godinu rasla i do 2008. se popela na čak 200 milijardi dolara godišnje. Tada je došla i kriza: privreda se smanjila za 3,7 odsto u trećem kvartalu 2008; zakon o spasavanju banaka odneo je još 350 milijardi. Sa oko 10 biliona, dug je samo u 2009. narastao na skoro 12 biliona dolara. Dodatno, i BDP je pao za sedam odsto u prvom, i još devet odsto u četvrtom kvartalu, a iste godine su potrošene još 242 milijarde na Obamin *American Recovery and Reinvestment Act* – vladina pomoć privredi u problemima. U istu svrhu je u naredne dve godine potrošeno još 520 milijardi, tako da je na kraju fiskalne 2012. nacionalni dug iznosio 16,066 milijardi.

Oko jedne trećine ukupnog duga SAD odlazi na strane poverioce. Prema podacima iz jula ove godine, na vrhu ove liste su Kina i Japan (koje "duže" SAD za 1,28, odnosno 1,13 biliona dolara). Sledeća je grupa zemalja nazvana "Karipski bankarski sektor" sa oko 300 milijardi dolara (tu su Bahami, Bermude, Britanska Devičanska ostrva, Kajmanska ostrva, Holandski Antili i Panama). Slede zemlje izvoznice nafte sa 256 milijardi (Ekvador, Venecuela, Indonezija, Bahrein, Iran, Irak, Kuvajt, Oman, Katar, Saudijska Arabija, UAE, Alžir, Gabon, Libija i Nigerija). Švajcarska je prva evropska zemlja na listi najvećih poverilaca SAD sa oko 180 milijardi dolara potraživanja, a u grupi zemalja kojima SAD duguje više od 100 milijardi su još i Belgija, Velika Britanija, Luksemburg, Rusija i Irska.

Najzad, sa kojim kompanijama vlada SAD najviše sarađuje? Tu je odgovor veoma jednostavan: samo u fiskalnoj 2013. godini firma *Lockheed Martin* sa proizvodima za odbrambeni sistem je sklopila ugovore sa vladom SAD od 27,9 milijardi dolara – skoro dvostruko više od drugoplasiranog *Boeinga* (15,2 milijarde). Sa 10,4 milijarde dolara na trećem mestu je kompanija *Raytheon*, koja proizvodi naoružanje, te vojne i komercijalne elektronske proizvode, a sa nešto manje od 10 milijardi četvrta je *General Dynamic Corporation*, takođe iz oblasti odbrane.

R. MARKOVIĆ

(1995–1996. takozvana Gringičova revolucija, kada je blokada koja je obuhvatila celu administraciju trajala 21 dan). Bilo je i blokada budžeta gradova i američkih država Minesote, Nju Džersija, Pensilvanije.

Međusobna kontrole tri grane vlasti zakonodavne, izvršne i sudske (*Checks and Balances*), u kojoj Kongres i Senat mogu da "oslabljuju" "jakog" predsednika različito je funkcionisala. Pregovori o budžetu su bili različiti kada predsednik nije iz partije koja kontroliše Kongres, drugačija kada su kongresna većina i predsednik iz iste partije, a drugačije kada predsednikova partija kontroliše samo jedan parlamentarni dom, kao što je sada slučaj. Od devedesetih godina prošlog veka Kongres trinaest puta nije odobrio pojedine troškove ili prioritete potrošnje. Poslednji budžet prošao je glatko 2009.

U prošlom "političko-finansijskom trileru" holivudskim hepiendom se u zadnji čas 1. avgusta 2011. završilo slično sporenje oko limita zaduživanja, "marša ka finansijskoj litici", ka ponoru, kockanje sa finansijskom stabilnošću čitavog sveta. I tada je kriza bila u znaku ultradesnog krila republikanaca Čajanke.

U nekim liberalno orijentisanim listovima se, međutim, zaključuje da republikanci ovom blokadom pucaju sebi u nogu, jer njihove postupke tokom blokade ne odobrava 60 odsto Amerikanaca, a Obamino ponašanje 51 odsto. Obama izjavljuje da je veliki broj ljudi tražio polise "obamakera" baš u zonama gde su pobedili republikanci, odnosno da značajan deo korisnika proširenog osiguranja pripada belim porodicama koje žive od malog biznisa u srednjoj Americi i glasaju za republikance.

CENA BLOKADE

Istraživačka kompanija IHS procenila je da će finansijska blokada američke vlade koštati SAD najmanje 300 miliona dolara dnevno u izgubljenom bruto društvenom proizvodu (BDP). Tronedeljna blokada vlade, poput one iz 1995-1996. godine, umanjila bi američki BDP između 0,9 i 1,4 procentna poena.

Zabrinutost da bi finansijska blokada vlade mogla ugroziti privredni rast već je uzrokovala nervozu investitora i pad

akcija na Berzi u Njujorku.

Američki listovi spekulišu kako bi tehnički mogao da se nađe izlaz iz nastale blokade, a rešenja pomalo liče na šalu, a više na ilustraciju američkog bezobalnog pragmatizma, koji se sirovije manifestuje u globalnim razmerama. Magazin "Tajm" pominje jedan od predloga: na osnovu nalaza Džeka Balkina, profesora Ustavnog prava na Jejlu, da zakon dozvoljava Trezoru da kuje platinasti novac bez limita, mogla bi da se iskuju dva platinasta "novčića" od milijardu dolara, da se dva ta "novčića" deponuju u federalni trezor i da se na osnovu tog pokrića izdaju čekovi.

Drugi predlog je da se izdaju takozvane premijum obveznice. Ta spekulacija bi bila zasnovana na činjenici da cena obveznica zavisi od dva faktora: ako neko ima obveznicu nominalne vrednosti od 100 dolara sa četiri odsto kamate, a za nekoliko nedelja kamata skoči na šest odsto, on je može prodati po ceni nižoj od 100 dolara, a oko kamata padne na dva odsto prodaće je skuplje.

Treći izlaz: Pre sto godina američki Kongres je ustanovio praksu limitiranja sume do koje Trezor može da se zadužuje, međutim, profesor prava Garet Eps sa Univerziteta Baltimor nalazi da je 14. amandmanom na Američki ustav propisano da validnost javnog duga SAD odobrenog zakonom ne može biti dovedena u pitanje, što je uvedeno da južnjački kongresmeni ne bi mogli da ucenjuju Uniju dok se ne otplate dugovi Konfederacije.

Bela kuća stavlja na znanje da neće koristiti te izlaze. Predsednik Obama odbio je da pregovara s republikancima, naglasio da je dovoljno popuštao, da snižava nivo budžetskog deficita (sada je oko sedam odsto), a da se zbog dospelih obaveza granica američkog zaduživanja mora podići. Eventualno odbijanje Obama poredi s ponašanjem nekoga ko je dobro večerao, a onda odbio da plati.

Ako se 17. oktobra ne postigne dil o povećanju granice zaduživanja, Vašington ostaje bez keša i mora da počne da odlaže plaćanje računa, a s postojećim budžetskim rezervama od 30 milijardi nove račune bi mogao da plaća samo iz tekućih prihoda – kad stignu. Tri glavne agencije za kreditni rejting opominju da bi rejting SAD mogao da bude snižen, što se desilo 2011.

Agencija Rojters nagađa da neki signali pokazuju da bi kompromis mogao da se sastoji u tome da Kongres donese odluku o privremenom pomeranju granice zaduživanja, kako bi se dobilo vreme za dalje pogađanje, koje je tradicionalno srž američkog složenog političkog sistema.

Scenario od koga se strepi: ako se na Kapitol hilu ne izglasa novi kreditni limit (postojeći je 16,7 biliona dolara) do 17. oktobra, SAD bi za nedelju-dve mogle proglasiti bankrot, što bi najpre pogodilo države koje svoje rezerve drže u američkoj valuti, pre svih Kinu (koja već opominje) i Japan, a posledice po svetsku ekonomiju teško je prognozirati.

Direktorka MMF-a Kristin Lagard izjavila je u govoru studentima na Univezitetu "Džordž Vašington": "Blokada je dovoljno loša, a ako 17. oktobra ne bi bilo nađeno rešenje za američki suvereni dug, to bi moglo ozbiljno da ugrozi ne samo američku ekonomiju već čitavu globalnu ekonomiju..." ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

Restitucija imanja i

Milanski edikt, koji su pre tačno sedamnaest vekova potpisali carevi Konstantin i Licinije, današnjim rečnikom mogao bi da se nazove zakonom o restituciji hrišćanske imovine. Događaj značajan, ali ne i presudan. Jer, progon hrišćana prestao je dve godine ranije, 30. juna 311, takozvanim Galerijevim ediktom, a 2025, dvanaest godina posle Milanskog edikta, dogovorena su pravila i usklađene norme na kojima i danas počivaju hrišćanska vera i hrišćanske crkve. Tada je održan Prvi vaseljenski sabor, kojem je predsedavao i koji je finansirao car Konstantin

Foto: MIHAJLO, SPC

Simvol vere

PUT DUG 17 VEKOVA: Prvi vaseljenski sabor 325. godine – car Konstantin i hrišćanski biskupi, pod njihovim nogama poraženi Arije; Proslava Milanskog edikta u hramu svetog cara Konstantina i svete Jelene u Nišu

Svi mediji javljaju a zvaničnici Srbije ponosno ističu da su se po prvi put u istoriji patrijarsi svih pravoslavnih crkava okupili na istom mestu u Beogradu i Nišu. Oni su obeležili 1700 godina od dana kada su se rimski sucarevi, Konstantin i Licinije, zbog svadbe Licinija sa Konstantinovom polusestrom Konstancijom, sastali u Milanu. Kada su već bili zajedno oni su potpisali akt koji je u istoriju ušao kao Edikt o toleranciji ili Milanski edikt.

Međutim, nije tačno sve što je proteklih dana rečeno i napisano u mnogim medijima, da je tek Konstantin tada "odobrio slobodu hrišćanske vere" ("Politika" od 6. oktobra), da je tada "prestao progon hrišćanske vere", nije tačno da je tek to uputstvo o finansijskim poslovima "širom otvorilo vrata hrišćanstvu" i da se njime "promenilo lice sveta". U tom pogledu opreznije se izrazio vaseljenski patrijarh Vartolomej svojom izjavom da Milanski edikt "predstavlja izvor iz koga su proistekle i sve savremene tekovine koje imaju u načelu verske slobode". Može se, zaista, reći da je taj čin bio "izvor" docnijim, po hrišćanstvo presudnim događajima, mada su mu prethodile važne, od samog Milanskog edikta po svoj prilici značajnije odluke unutar Rimske imperije.

ZLOKOBNI GALERIJE I NJEGOV EDIKT

Ukidanje svake vrste progona hrišćana prethodilo je dve godine pre Milanskog edikta. Hrišćanstvo je "Dozvoljenom verom" – *religio licita* – 30. juna 311. svojim ediktom proglasio car Galerije. On je takođe i te kako vezan za naše prostore, veliki deo svoje vladavine proveo je u *Sirmiumu*, u Sremskoj Mitrovici, a podigao je

Milanski edikt

Kada se mi, Konstantin Avgust, kao i Licinije Avgust, srećom sretosmo blizu Mediolanuma i posmatrasmo sve što se tiče opšteg dobra i bezbednosti, pomislismo pored drugih stvari, koje smatrasmo kao dobre za javnost, da pre svega treba da se reguliše odnos prema poštovanju božanstva, a da bismo time hrišćanima i drugima dali dozvolu da poštuju onu veru kojoj daju prednost, kakva god ona bila, da bi sa svoga nebeskoga prestola nama i onima koji stoje pod našom vlašću bilo milostivo i prijateljski naklonjeno. Na osnovu ovakvog zdravog savetovanja i svakog poštovanja dostojne brižljivosti pomislismo da nikome, ni bilo kome, ne treba da se spreči mogućnost da svoje srce poveže sa kultom hrišćanstva, niti bilo koje druge veroispovesti za koju bi pomislio da je najbolja za njega. Tako da bi najviše božanstvo, čijem obožavanju mi težimo svim srcem svojim, svima nama u svemu podarilo milost i dobru volju. Nadalje, uz poštovanje neka je rečeno da nam se dopalo da ukinemo sve propise ranijih edikta u odnosu na hrišćane, a da bi svako, ko to želi, slobodno, javno i bez smetnje mogao da sledi hrišćansku veroispovest. Pomislismo da je prikladno da te stvari preporučimo vašoj obzirnosti, a da biste znali da mi hrišćanima dajemo slobodnu i ničim ograničenu mogućnosti iskazivanja poštovanja na osnovu svoje veroispovesti. Videvši da to dozvoljavamo hrišćanima, takođe znajte da mi isto tako mira radi priznajemo i svim drugim veroispovestima da javno i slobodno ispovedaju svoj kult, a da bi svako, kakogod mu je volja, imao mogućnost slobodnog obožavanja; to od nas doneto uređenje ne treba da ima privid omalovažavanja bilokakvog dostojanstva ili veroispovesti. Dodatno, što se tiče hrišćana, koje cenimo naročito visoko, propisujemo da svako mesto, koje je prisvojeno u ime državnog poseda ili od bilo koga drugoga, a gde su se ranije hrišćani obično okupljali, hrišćanima treba da se vrati bez plaćanja ili bilo kakvog zahteva za obeštećenjem i to bez bilo kakve obmane ili prevare. To se takođe odnosi na mesta koja su pribavljena u vidu poklona, i ona takođe treba da se vrate hrišćanima. I jedni i drugi, i oni koji su nešto kupovinom stekli ili kao poklon primili, neka se obrate predstavnicima vlasti, koji će se na osnovu naše milosti pobrinuti, ako požele odštetu na osnovu naše velikodušnosti. Sva ta imovina neka se uz vašu pripomoć istovremeno i bez zastoja preda zajednici hrišćana. Od kada se pojaviše, međutim, hrišćani posedovaše ne samo mesta koja su im pripadala kao pojedincima, nego i mesta nazvana crkvama, koja pripadaše njima kao zajednici. I ta mesta, na kojima su se obično okupljali, nazvana crkvama, a koja su im pripadala kao zajednici, obuhvaćena su gorenavedenim zakonom i neka vam je zapovedeno da ih smesta i bez svađe vratite hrišćanima. Ovo neka je rečeno zajednici i njenim delovima: samo po sebi neka je razumljivo da se podrže gorepomenute mere, a da bi se pomenute stvari vratile bez plaćanja i zahteva obeštećenja na osnovu naše velikodušnosti, i na svaki način da se najveća moguća podrška pruži hrišćanima, a da bi naša zapovest što je moguće brže pokazala dejstvo, a i preko toga našom blagošću neka bude obezbeđen javni poredak. Sve da se sprovede kako gore objavismo, a da bi nas božja milost, kako smo je već doživljavali pod važnim okolnostima, i nadalje sačuvala i blagoslovila naš zajednički uspeh u odnosu na državu.

Osim toga, a da bi uputstva našeg dekreta i naše dobre volje bili zapaženi od svakoga, neka ova najviša zapovest vašim uredbama svuda javno bude objavljena i svakome stavljena na znanje, tako da ovaj dekret i naša dobra volja ne ostanu skriveni.

»

raskošnu rezidenciju *Felix romuliana* u čast svoje majke. To je današnje značajno arheološko nalazište Gamzigrad blizu Zaječara. Galerije je, pre nego što se pred smrt predomislio, bio najkrući, najbezobzirniji i najkrvoločniji progonitelj hrišćana. Zbog toga je shvatljivo da je u istoriji, pogotovu u okviru svega što su pisali hrišćanski naučnici, prikazan kao zlotvor, danas bi se reklo da je bio *bad boy*.

Takav, naravno, nije zaslužio da ga slave u hrišćanskom svetu. On je tek kada se teško razboleo, kada je rak od koga je patio metastazirao, tražio pomirenje sa hrišćanstvom i bogom koga su oni priznavali. Verovatno se uplašio smrti i zbog toga neočekivano proglasio takav edikt. U to vreme nije bilo neobično da se čovek obrati svakom bogu za koga misli da bi mogao da mu pomogne.

Činjenica je, međutim, bez obzira koji su bili Galerijevi motivi, da je on prvi priznao pravo slobodnog ispovedanja hrišćanske vere, da je hrišćane oslobodio obaveze da podnose žrtve rimskim bogovima i samome caru, a valjda se samo po sebi podrazumevalo što je to uslovio naređenjem da hrišćani ne smeju "da remete javni red i mir". Hrišćane već od toga časa niko nije proganjao: u najmanju ruku, car je zabranio zlostavljanje hrišćana.

Galerijev edikt je, doduše, napisan na brzinu i neke njegove odredbe nisu bile sasvim jasne. Lako je moguće, iako za to nemam dokaza, da su sa raznih strana stizali upiti nižih dostojanstvenika carstva kako treba da se ponašaju, šta sad stvarno treba da urade, a šta je zabranjeno.

Čini mi se da Milanski edikt, pored ostalog, predstavlja i odgovor na takva pitanja, pojašnjava nejasnoće Galerijevog edikta. Sporazum – ne sasvim pravilno docnije nazvan ediktom, jer ga nisu potpisala sva tri tada vladajuća cara – Maksimin Daja nije – tačno je odredio da sva imovina koja je, kao što bismo danas rekli, "konfiskovana" hrišćanima, mora momentalno, bezuslovno i bez pogovora da se vrati kako pojedincima, tako i njihovim zajednicima. Modernim rečima mogli bismo da kažemo da je to što su Konstantin i Licinije potpisali u Milanu pre sedamnaest vekova zapravo bio zakon o restituciji. Taj akt je svakako imao veliki značaj za razvoj formalno već oslobođenih hrišćanskih zajednica, jer im je garantovao zdraviju materijalnu podlogu na kojoj je bilo mnogo lakše izgraditi i ono duhovno – veru u jednog boga i njegovog sina koji je radi ljudi i njihovog spasenja sišao s nebesa i ovaplotio se od Duha Svetoga i Marije Djeve i postao čovek.

Nikejsko-carigradski Simvol vere

Verujem u jednoga Boga, Oca, Svedržitelja. Tvorca neba i zemlje i svega vidljivog i nevidljivog.

I u jednoga Gospoda Isusa Hrista, Sina Božijeg, Jedinorodnog, rođenog od Oca pre svih vekova, Svetlost od Svetlosti, Boga istinitog od Boga istinitog, rođenog ne stvorenog, jednosuštnog Ocu, kroz Koga je sve postalo;

Koji je radi nas ljudi i radi našeg spasenja sišao s nebesa i ovaplotio se od Duha Svetoga i Marije Djeve i postao čovek;

I Koji je raspet za nas u vreme Pontija Pilata, i stradao i pogreben;

I Koji je vaskrsao u treći dan kao što je pisano;

I Koji se uzneo na nebesa i sedi s desne strane Oca;

I Koji će opet doći sa slavom da sudi živima i mrtvima, i Njegovom Carstvu neće biti kraja.

I u Duha Svetoga, Gospoda, Životvornoga, Koji od Oca ishodi, Koji se zajedno sa Ocem i Sinom obožava i slavi, Koji je govorio kroz proroke.

U jednu, svetu, sabornu i apostolsku Crkvu.

Ispovedam jedno krštenje za otpuštanje grehova.

Čekam vaskrsenje mrtvih.

I život budućega veka. Amin.

(PREUZETO SA PORTALA SRPSKE PRAVOSLAVNE CRKVE)

VERA CARU NAJMILIJA

Pomalo me čudi što Srpska pravoslavna crkva, koja se žali da njena imovina još nije u celosti vraćena, ne naglašava više tu stranu Milanskog edikta, kog su se ovih dana vernici zahvalno sećali. Verovatno je to izostavljeno iz pijeteta prema nesumnjivom verskom značaju proslave godišnjice.

Rimokatolička crkva je učestvovala u sećanju na Milanski edikt u Nišu. Posebnu misu proslave služio je papin izaslanik, kardinal Anđelo Skola 21. septembra, a na centralnoj proslavi katoličku delegaciju predvodio je kardinal Jozef Tomko. Papa Franja je u dve svoje poslanice pomenuo donošenje Milanskog edikta kao "doprinos nastanku evropske kulture" i kao povod za razmišljanje o odnosima države i društva s jedne, i crkve i religije s druge strane.

Pravoslavne crkve su za mesto centralne proslave izabrale Niš zbog toga što je na tom mestu bio Nais u kome je rođen Konstantin. Iako Srbi tada još nisu stupili na tle istorije ovog područja, logično je što se taj grad posebno seća najveće ličnosti koja se na tom prostoru ikada rodila.

Mi ne znamo koje je planove Konstantin u odnosu na hrišćanstvo imao 313. godine. Vrlo je verovatno da mu je politički cilj već tada bio da sam zavlada celom Rimskom imperijom i da je u tom kontekstu sagledavao ulogu hrišćanstva. Tek kada je raspolagao svim mogućnostima, ali i potrebnim finansijskim sredstvima, dvanaest godina posle sastanka sa Licinijem i donošenja Milanskog edikta, učinio je sledeći veliki, konačni, za gotovo sve njegove savremenike neočekivani korak: sazvao je skup svih vodećih hrišćanskih sveštenika da bi oni sami, doduše pod njegovim predsedavanjem, utvrdili i precizirali šta je njihova vera, kako mora da se upražnjava na celome svetu, ali je takođe obećao i da će država odluke sabora ne samo da poštuje, nego dobrim delom i da finansira, pre svega kroz privilegije sveštenstva.

Sedam pravoslavnih patrijarha, koji su ovih dana istovremeno bili u Srbiji, kao učeni ljudi dobro znaju koliko će za hrišćanstvo, a time i za celokupno čovečanstvo, kroz dvanaest godina važna biti

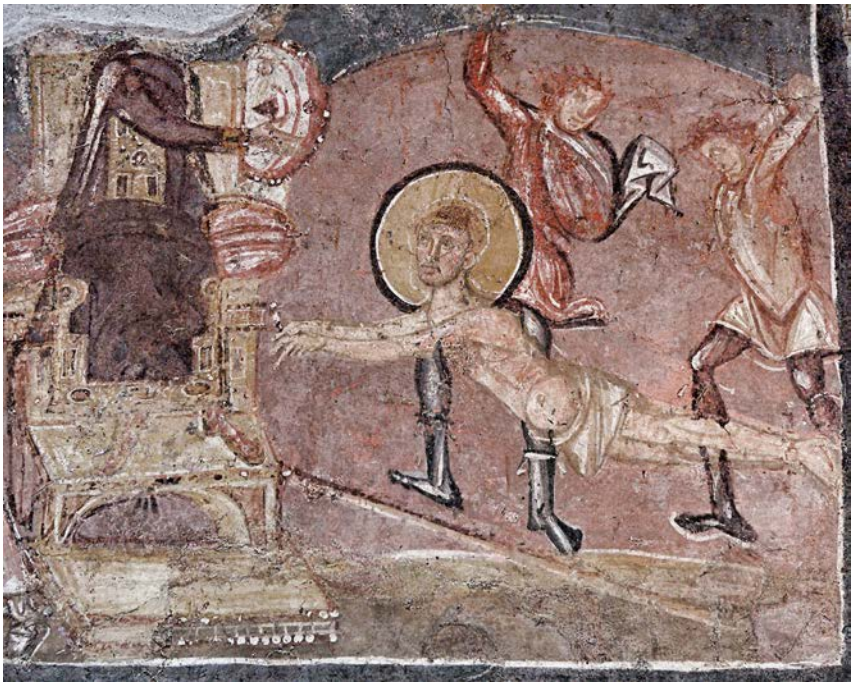

PROGON I MUČENJE HRIŠĆANA:
Patnje svetog Erazma

proslava 1700. godišnjice Prvog vaseljenskog sabora, jer su tek tada u Nikeji postavljeni temelji vere koji su obavezivali sve hrišćane i važe do dana današnjeg.

Skup velikog broja hrišćanskih episkopa Rimske imperije, a to je značilo celog tadašnjeg sveta, sastao se 20. maja 325. godine u Nikeji (današnjoj Bitiniji u Turskoj) i to, iako se radilo o problemima vere, ne u nekoj crkvi, nego u jednoj od sala carske palate. Skup je trajao više od dva meseca, sve do 25. jula. Putne troškove episkopa snosila je carska blagajna, svaki prvosveštenik mogao je sa sobom da povede i po dva prezbitera i tri đakona, ukupno je prema tome doputovalo preko 1500 predstavnika hrišćanstva. Takav skup sa toliko učesnika nikada se pre toga nije sastao.

Ogromna razlika u odnosu na donošenje edikta o toleranciji u Milanu je pre svega što se dvanaest godina ranije radilo o državnom činu koji je pogodovao hrišćanima, ali nije pokretao pitanja o njima samima. Sada je to, međutim, bio sabor najviših predstavnika samog hrišćanstva koji su uz prisustvo i delimično pod predsedavanjem cara Konstantina uređivali osnove svoje vere. Time što je Konstantin kao *pontifex maximus* – kao vrhovni sveštenik svih religija u carstvu – formalno sebe stavio na čelo skupa, znači da je sebe video i kao vrhovnog hrišćanskog episkopa, iako još nije ni bio kršten. Time je svakako promenio tok istorije.

Valja takođe naglasiti značaj činjenice da ni Konstantin, niti bilo koji rimski car pre njega, nije predsedavao nikakvim velikim verskim skupom bilo koje religije. Tek odlukom da sazove sabor, koji će u istoriji dobiti ime "Prvi vaseljenski", Konstantin je pozitivno izdvojio hrišćanstvo među veoma brojnim veroispovestima, koje su i dalje postojale širom carstva. Sad hrišćanstvo više nije bilo "dozvoljeno" i "tolerisano" među svim ostalim religijama, nego je izdvojeno kao najbliže svetovnoj vlasti oličenoj u caru.

KONSTANTIN I NJEGOVI EPISKOPI

Episkopi su smešteni u raskoši o kojoj dotle nisu mogli ni da sanjaju. Oni su se, naravno, međusobno viđali još i pre zvaničnog početka, a posle, kako bismo danas rekli, "u kuloarima", razgovarali i dogovarali. Bilo bi zanimljivo znati o čemu, ali o tome možemo samo da nagađamo. Mnogi su svakako s ponosom pokazivali ožiljke od mučenja iz vremena progona u doba Dioklecijana i još neko vreme posle njegove ostavke, pa docnije i pod Galerijem, sve do pre četrnaest godina. Ako je neko izdržao te torture mogao je da se podiči da je bio spreman da za Hrista umre kao mučenik. Ali sada su svi bili u lepoj, skupocenoj odeći, mnogi od njih dobro uhranjeni, a pre svega i samozadovoljni.

Crkva sa zapada bila je ipak u Nikeji mnogo slabije zastupljena od istočne, na neki način to je nagoveštavalo podele između Rima i Vizantije, katoličanstva i pravoslavlja u budućnosti. Rimski biskup Silvestar I, koji je polagao pravo da sebe smatra neposrednim naslednikom Svetog Petra i kao takav bude priznat kao namesnik Hristov na zemlji, nije lično došao, izvinio se da je bolestan i poslao svoje izaslanike i blagoslov.

Nekoliko savremenika, pre svega Evstatije iz Antiohije, Evsevije iz Cezareje i Atanasije iz Aleksandrije su u svojim spisima kasnije izveštavali o saboru. »

KRVNIK, PA PRVI OSLOBODILAC HRIŠĆANA: Car Valerije Maksimijan Galerije

Uzbudljiv je bio čas kad je carski ceremonijal-majstor pozvao episkope da sednu na stolice sa visokim naslonima koje su bile poređane s obe strane dugačke sale, tako da su se gledali licem u lice. Iza njih, na niskim tronošcima sedeli su njihovi savetnici. Cara je čekala zlatna stolica. Komentarisalo se da se, doduše, za ovu priliku odrekao uzvišenog prestola, ali, naravno, da je ipak rasporedom sedišta naglasio da je iznad episkopa. Konstantin je kao vladar veoma dobro procenjivao značaj svih protokolarnih finesa, iako je privatno bio skroman čovek.

Car je u konferencijsku salu ušao sa nekoliko minuta zakašnjenja obučen u purpur optočen zlatom i neviđeno velikim dragim kamenjem. Ne pozdravljajući nikoga posebno, ozbiljna lica i laganim korakom prošao je između episkopa koji su ustali ukazujući mu dužno poštovanje. Stigavši do svoje stolice okrenuo se ka njima i nekoliko trenutaka stajao bez reči. Svi episkopi, mnogi od njih starci, stajali su takođe u tišini punoj iščekivanja. Najzad je, svakako na osnovu ranijeg dogovora, nikomedijski episkop Evsevije rekao: "Veličanstvo, mi te molimo da izvoliš da sedneš sa nama."

Tek posle te uvodne rečenice Konstantin je prisutne pozvao da sednu i počnu sa radom. Episkope je nazvao svojom sabraćom i saopštio da ih se okupilo tri stotine osamnaest, naglasio je da ih moli da s njim razgovaraju otvoreno i ravnopravno.

Sabor je u početku obeležila žustra teološka diskusija između grupe koju će istorija docnije obeležiti kao "arijance", i druge, koja će pobediti, a koju po njenom predvodniku nazivamo "atanasijevcima". Atanasijevci su odneli prevagu ogromnom većinom, na kraju su svega dvojica episkopa bila protiv njihovog tumačenja vere.

OD ZABRANE SAMOKASTRACIJE DO PROSLAVE USKRSA

Ovde nije moguće pobliže osvetliti suštinu tadašnjeg teološkog diskursa, koji će i posle još dugo obeležavati rasprave, pa čak i raspor unutar hrišćanske crkve. Pokušaću svojim nesigurnim jezikom za svetovne čitaoce da objasnim da se u suštini radilo o shvatanju Svetog trojstva, naime, da li je Bog Otac stvorio Hrista, svoga sina, tek kad je počelo da teče vreme, čime bi on njemu bio podređen, ili je Sin jednak sa Ocem, oduvek postojao, oduvek je i on Bog izražen u trojstvu Oca, Sina i Svetoga duha. Na grčkom jeziku radilo se o razlici u jednom jedinom slovu, da li je *homoȣusios* ili *homoi̯usios*. U političkom pogledu to je nesumnjivo bilo i dinastičko pitanje i Konstantin ga je sigurno shvatao i sa tog stanovišta i pri kraju energično podržao liniju Atanasija.

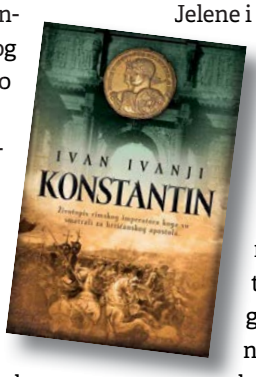

Sabor episkopa koji nazivamo Prvim vaseljenskim saborom, neobično je važan i zbog toga što je odredio "Simvol vere" (vidi okvir), kratko, veoma sažeto ispovedanje hrišćanstva. Dopunjen docnije na Drugom vaseljenskom saboru u Carigradu 381. godine, on je i danas obavezan deo kako pravoslavne tako i katoličke liturgije.

Sabor je utvrdio i kako i u koje dane slaviti Uskrs, naime, svake godine prve nedelje koja pada posle prvog prolećnog punog meseca. Osim toga je sabor episkopa proglasio još dvadeset različitih kanona – crkvenih zakona – koji su važili za celokupno hrišćanstvo. Među njima se, na primer, izdvajaju odredbe da mlada ženska osoba ne sme da stanuje u istoj kući sa klerikom; da je zabranjeno samokastriranje (bilo je osoba koje su mislile da će time da pokažu svoju revnost u savlađivanju nagona); da se prizna vanredna vlast rimskog i aleksandrijskog biskupa na njihovoj teritoriji, a ukaže posebna čast jerusalimskom biskupu; da je klericima zabranjeno da se bave lihvarstvom (izrečena zabrana znači da je takvih pojava bilo) itd. Nijedna druga religija u to vreme nije imala tako čvrstu podlogu, kakvu je hrišćanstvo dobilo zahvaljujući saboru svih episkopa, koji su bili voljni ili u mogućnosti da se sakupe na poziv cara Konstantina.

Tek je održavanjem Prvog vaseljenskog sabora u Nikeji momak iz Niša, vanbračni sin ugostiteljke – *tabularije* – Jelene i visokog rimskog činovnika i oficira Konstancija – definitivno u svetovnom, ovozemaljskom pogledu, uzdigao hrišćanstvo na nivo koji sve do danas zauzima u svetu. Tek od tog trenutka počinje nova epoha istorije i zbog toga će jubilej kroz dvanaest godina biti još mnogo značajniji povod da čovečanstvo zahvali Konstantinu, koji je za pravoslavne vernike svetitelj, i njegovoj majci Jeleni, svetiteljki i za istočnu i za zapadnu crkvu.

Pravoslavni patrijarsi koji su se pre neki dan okupili kod nas u Srbiji, vremešni su ljudi. Nijedan od njih nije siguran da li će doživeti 2025. godinu. Zbog toga je razumljivo njihovo časno nestrpljenje da i okrugloj godišnjici Milanskog edikta poklone zasluženu pažnju, pri čemu nema sumnje da će u još većoj meri kroz dvanaest godina da se zabeleži da je Prvi vaseljenski sabor održan sedamnaest stoleća ranije, jer su na njemu postavljeni temelji današnjeg hrišćanstva. ¶

IVAN IVANJI

(O milanskom ediktu i prvom vaseljenskom saboru opširno se može čitati u romanu Ivana Ivanjija *Konstantin* u izdanju Lagune)

DOM ZDRAVLJA

Dr Ristić

Članica MEDIGROUP

- OPŠTA MEDICINA
- MEDICINA RADA
- PEDIJATRIJA
- GINEKOLOGIJA
- FIZIKALNA MEDICINA
- RADIOLOŠKA DIJAGNOSTIKA
- BIOHEMIJSKA i MIKROBIOLOŠKA LABORATORIJA
- PREVOZ SANITETOM
- INTERNA MEDICINA
- KARDIOLOGIJA
- ENDOKRINOLOGIJA
- REUMATOLOGIJA
- UROLOGIJA
- OFTALMOLOGIJA
- OTORINOLARINGOLOGIJA
- NEUROLOGIJA
- OPŠTA HIRURGIJA
- MEDICINA SPORTA
- GASTROENTEROLOGIJA
- STOMATOLOGIJA

01.-31. OKTOBAR

GINEKOLOGIJA

MEDIGROUP

DOM ZDRAVLJA DR RISTIĆ NA DVE LOKACIJE

UBB
UNIVERZAL BANKA A.D.
BEOGRAD

Sa Vama na novoj lokaciji!

Kneginje Zorke 25-27, www.ubbad.rs

Božji laureat

Za promenu, ime ovogodišnjeg dobitnika Nobelove nagrade za fiziku ste nesumnjivo čuli i pre nego što je postao nobelovac – to je onaj fizičar po kome je CERN-ova "Božja čestica" dobila ime. Uz njega, nagradu je dobio i jedan Belgijanac

Nobelovu nagradu za fiziku u 2013. podelili su Piter Higs i Fransoa Angler. Ako ste prethodnih godina na početku oktobra videli sličnu vest iz Stokholma, a niste po profesiji fizičar, odnosno niste fizičar iz baš one oblasti kojoj je te godine pripala čast da ima svog laureata, vrlo je moguće da ste preko samih imena novih nobelovaca tek protrčali, uglavnom se informišući samo o njihovom radu, odnosno u čemu je izuzetni doprinos čovečanstvu koji ih je učinio nobelovcima.

Ove godine je situacija drugačija – laureat nosi ime koje je postalo jedno od najprepoznatljivijih imena savremene fizike i nauke uopšte. To ime je Higs, a njime već pola veka fizičari elementarnih čestica nazivaju misteriozni bozon, odgovoran za masu svih drugih čestica. Njegovo je postojanje potvrđeno u spektakularnim prošlogodišnjim eksperimentima na Velikom sudaraču hadrona (LHC) u CERN-u. Naime, kako je u utorak ujutru u Stokholmu saopštio i sam Nobelov komitet, ovogodišnji laureati su nagrađeni za teorijsko otkriće mehanizma koji doprinosi našem razumevanju porekla mase subatomskih čestica, a "koje je nedavno potvrđeno otkrićem fundamentalne čestice na detektorima CMS i ATLAS na akceleratoru LHC u CERN-u".

Znan i kao "Božja čestica", po istovetnom nazivu Ledermanove knjige, Higsov bozon je dugo izmicao eksperimentalnoj potvrdi, sve dok 4. jula 2012, na konferenciji u CERN-u nije potvrđeno da je njegovo postojanje uočeno na detektoru CMS i, nezavisno, na detektoru ATLAS – inače ogromnim, supermoćnim instrumentima na LHC akceleratoru, na kojima odvojeni timovi sprovode dva uzajamno nezavisna eksperimenta (a u oba učestvuju timovi fizičara iz Srbije). Detektori su na akceleratorskom krugu u blizini Ženeve, kao i ceo akcelerator, 100 metara ispod francusko-švajcarske granice, izgrađeni upravo zato da bi se u sudarima protona koji

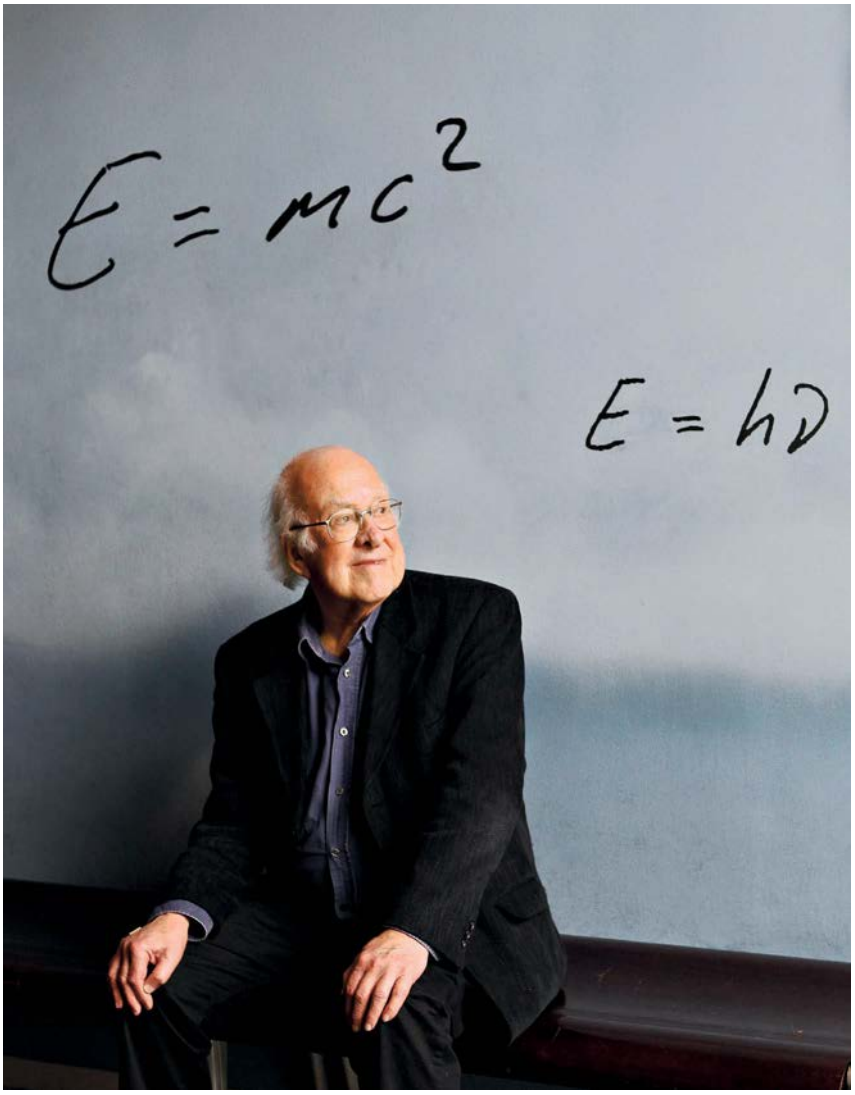

OTAC I STRIC OD BOZONA: Piter Higs i Fransoa Angler (desno) Foto: EPA

su na akceleratoru ubrzani do izuzetnih energija, uočilo da li Higs postoji ili ne.

STRUČNO I SPEKTAKULARNO

Kao i sa mnogim drugim česticama, još od Diraka, koji je tako nagovestio antimateriju, obično su teoretičari u nekom svom računu uočavali kako bi morala postojati još neka čestica, inače bi im se narušavala simetrija ili se javljao kakav faktor viška u jednačini, a zatim se i u eksperimentu, na detektorima pokazivalo da ta čestica zaista i postoji i često ima masu i druge osobine koje su joj teoretičari "predskazali". No, sa Higsom stvari nisu išle lako, on je vrlo masivan i bilo je potrebno napraviti izuzetno moćan akcelerator, sa ogromnom dostupnom energijom, da bi se izazvali sudari u kojima ima smisla očekivati oslobađanje bar jednog Higsa. Zbog toga se na njegovu potvrdu čekalo još od 1964. kad ga je Higs prvi put najavio, pa sve do izgradnje i pokretanja tako snažnog instrumenta kao što je LHC.

Otkriće Higsa je za fizičare, ali i one koji to nisu, bilo spektakularno upravo zato što je još samo ono nedostajalo da bi se potvrdila važeća fizička teorija

Nobel za medicinu

Dan pre nego što je dodeljen Nobel za fiziku, iz Instituta Karolinska u Stokholmu saopšteno je da su Džejms Rotman, Rendi Šekman i Tomas Zidhof dobitnici Nobelove nagrade za medicinu. U saopštenju je navedeno da im se nagrada dodeljuje za otkriće "mehanizma koji reguliše saobraćaj vezikula, glavni transportni sistem u našim ćelijama". Ovo otkriće je presudno za dublje razumevanje načina na koji ćelije funkcionišu, što je imalo ogroman uticaj na izučavanje i lečenje velikog broja bolesti.

– Standardni model – teorija koja opisuje ponašanje gradivnih elemenata prirode. Nakon njega, profesor Piter Higs, rođen 1929. u Engleskoj, postaje medijska zvezda i oglašava se gotovo u svim vodećim svetskim medijima. Tako u seriji uzbudljivih intervjua saznajemo šta misli, kako se oseća nakon objave rezultata iz CERN-a i kako je bilo čekati 50 godina da se njegova pretpostavka o postojanju Higsovog polja potvrdi. Međutim, profesor Higs odmah i svuda upozorava kako, uprkos činjenici da čestica nosi njegovo ime, zasluga za objašnjenje takozvanog Higsovog mehanizma i samog bozona ni u kom slučaju ne pripada samo njemu lično, već da je to teorijsko otkriće rezultat napora većeg broja ljudi.

Sada, godinu dana kasnije, Nobelova nagrada nas i sama podseća kako nije samo Higs zaslužan za teorijski model sa kojim je famozni bozon ušao u savremenu fiziku (samo 47 nagrada je dodeljeno jednom laureatu).

Tako je pored njega, nagradu dobio i belgijski fizičar Fransoa Angler, javnosti mnogo manje poznat, ali čiji je doprinos u otkriću Higsa podjednako značajan. Naime, davne 1964. godine Angler, tada tridesetogodišnjak, sa kolegom, belgijskim fizičarem Robertom Broutom, objavljuje teorijski rad kojim objašnjava da je neophodno postojanje još neke strukture koja bi objasnila zašto čestice imaju masu. Do sasvim istog rezultata dolazi i Piter Higs iste godine, a zajednica fizičara će novoj, tako najavljenoj čestici, polju i mehanizmu kasnije dati njegovo ime. No, iste godine, serija ovih radova koji izlaze u prestižnom *Physical Review Letters* nastavlja se i trećim radom koji potpisuju Guralnik, Hagen i Kible.

POZNATIJI OD NOBELA

Budući da je Robert Brout preminuo 2011. ne dočekavši otkriće Higsa u CERN-u, nagradu su ove nedelje podelila dvojica od trojice fizičara koji su ga prvi predvideli – Higs i Angler. Sam Angler, sada novi heroj belgijske nacije, preživeo je dramatičnu sudbinu. Rođen 1932, kao dete jevrejskog porekla skrivao se i preživeo Drugi svetski rat bežeći od nacista, da bi naukom počeo da se bavi 1955. godine. Radio je na Univerzitetu Kornel, a na-

Foto: EPA

kon otkrića iz 1964. bio je pozivan širom sveta, predavao je u Tel Avivu, da bi se vratio u Brisel.

Nagrada koju su Higs i Angler dobili predstavlja 107. po redu Nobelovu nagradu iz fizike. Vest da su upravo oni dobitnici podigla je na noge zajednicu fizičara visokih energija koji u njoj vide potvrdu velikog rezultata postignutog na LHC-u prošle godine. Kao i prethodnih godina, Nobelova nagrada od oko milion dolara koji dele dva fizičara prosečne starosti 55 godina, manje je njihova lična satisfakcija, a više priznanje za hiljade ljudi u toj oblasti. Ovog puta to je cela jedna institucija – CERN, koji okuplja 10.000 fizičara iz celog sveta.

Ostaje pitanje da li je Higs prerano nagrađen za ukuse u Stokholmu? I da li bi postao nobelovac da njegovo ime nije već postalo poznatije i od samog Nobela? Mada je otkriće Higsovog bozona tako poznato da bi se moglo reći kako Nobelov komitet nije ni imao izbora nego da ovu nagradu ove godine ovako dodeli, to se zapravo uopšte nije moralo dogoditi tako brzo. Sa logikom da je test vremena najbolja provera značaja i kvaliteta naučnog rada, i sam Ajnštajn je čekao dve decenije nakon što je otkrio Specijalnu teoriju relativnosti da bude nagrađen Nobelovom nagradom, da bi je na kraju dobio za nešto drugo – za fotoelektrični efekat. Ako pažljivo pogledate ovogodišnju odluku, nagradu ipak nije dobio CERN, niti bilo koji pojedinac koji bi simbolizovao toliki trud brojnih eksperimentalaca da pokažu kako su Higs i Angler dobro proračunali stvari.

A njih dvojica su, u svakom slučaju, dovoljno dugo čekali. ¶

SLOBODAN BUBNJEVIĆ

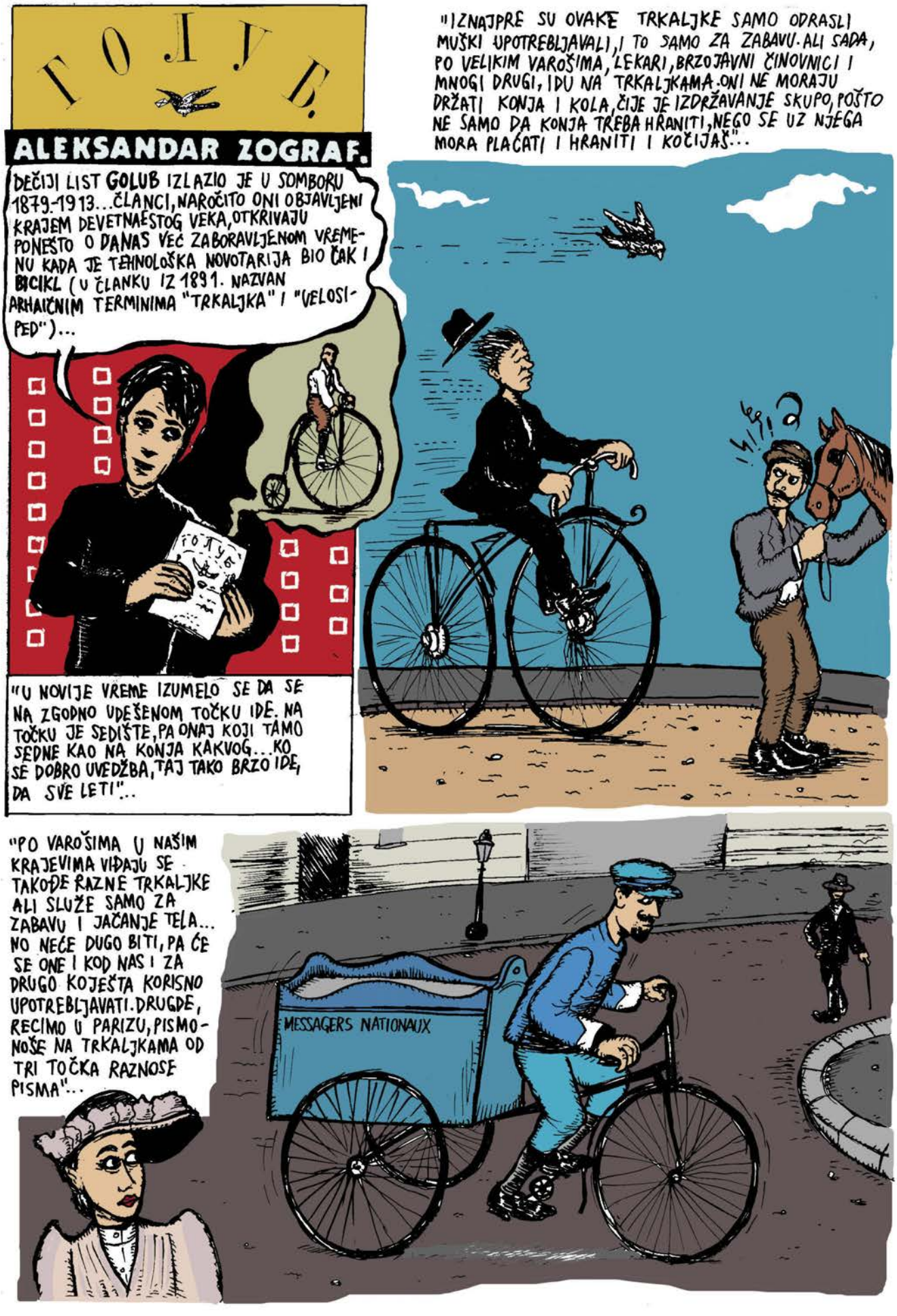
ГОЛУБ
ALEKSANDAR ZOGRAF.
DEČIJI LIST GOLUB IZLAZIO JE U SOMBORU 1879-1913...ČLANCI, NAROČITO ONI OBJAVLJENI KRAJEM DEVETNAESTOG VEKA, OTKRIVAJU PONEŠTO O DANAS VEĆ ZABORAVLJENOM VREMENU KADA JE TEHNOLOŠKA NOVOTARIJA BIO ČAK I BICIKL (U ČLANKU IZ 1891. NAZVAN ARHAIČNIM TERMINIMA "TRKALJKA" I "VELOSIPED")...
"U NOVIJE VREME IZUMELO SE DA SE NA ZGODNO UDEŠENOM TOČKU IDE. NA TOČKU JE SEDIŠTE, PA ONAJ KOJI TAMO SEDNE KAO NA KONJA KAKVOG...KO SE DOBRO UVEŽBA, TAJ TAKO BRZO IDE, DA SVE LETI"...
"IZNAJPRE SU OVAKE TRKALJKE SAMO ODRASLI MUŠKI UPOTREBLJAVALI, I TO SAMO ZA ZABAVU. ALI SADA, PO VELIKIM VAROŠIMA, LEKARI, BRZOJAVNI ČINOVNICI I MNOGI DRUGI, IDU NA TRKALJKAMA. ONI NE MORAJU DRŽATI KONJA I KOLA, ČIJE JE IZDRŽAVANJE SKUPO, POŠTO NE SAMO DA KONJA TREBA HRANITI, NEGO SE UZ NJEGA MORA PLAĆATI I HRANITI I KOČIJAŠ"...
"PO VAROŠIMA U NAŠIM KRAJEVIMA VIĐAJU SE TAKOĐE RAZNE TRKALJKE ALI SLUŽE SAMO ZA ZABAVU I JAČANJE TELA... NO NEĆE DUGO BITI, PA ĆE SE ONE I KOD NAS I ZA DRUGO KOJEŠTA KORISNO UPOTREBLJAVATI. DRUGDE, RECIMO U PARIZU, PISMONOŠE NA TRKALJKAMA OD TRI TOČKA RAZNOSE PISMA"...
MESSAGERS NATIONAUX

GODINE 1897., GOLUB OBJAVLJUJE ČLANAK O JOŠ JEDNOM ČUDU TEHNIKE: ELEKTRIČNIM KOLIMA- "ELEKTRICITET VEĆ MNOGE MAŠINE KREĆE, PA I SAME ŽELEZNIČKE VAGONE I ČINE SE JOŠ MNOGA DRUGA VEOMA DUHOVITA ČUDA. EVO SU IZUMELI I KOLA SA ČETIRI TOČKA DA IDU A DA IH ELEKTRICITET KREĆE. VIDITE ŠTA SVE ČINI NAUKA I ŠTA JOŠ NEĆE UČINITI! OVAKOVE STVARI NE IZUMEVAJU NEZNALICE I KOJEKAKVI BUKVANI, NEGO PAMETNI I UČENI LJUDI, KOJI SU SAMO UČEĆI POSTALI PAMETNI I UČENI. UGLEDAJMO SE NA NJIH"!

PA IPAK, NISU SVI ČLANCI ODRAŽAVALI ODUŠEVLJENOST SVETOM BUDUĆNOSTI, BILO JE I SKEPTIČNIH BELEŠKI KAO ONA IZ 1898.: "NEKI ENGLESKI RAČUNDŽIJA, HALT ŠOLING, JE IZRAČUNAO DA ĆE ZA 400 GODINA SAV SVET BITI LUD. U 1859. GOD BILO JE U EVROPI 1 LUD NA 335 LJUDI ZDRAVE PAMETI, GOD. 1897. NALAZIO SE JEDAN LUD NA 312 ZDRAVIH. KAD POĐEMO DALJE RAČUNATI PREMA RAZMERI, GOD. 1977. ĆE BITI 1 LUD NA 100 ZDRAVIH"...

"NA POSLETKU, NAKON 404 GODINE, DAKLE U 2301. GOD., NEĆE VIŠE NA SVETU BITI LJUDI ZDRAVE PAMETI. POŠTO BI LUDILO TAKO BILO OPŠTE, ŽIVOT BI BIO SAMO ZANIMLJIVIJI. CEO SVET BI SKAKAO I CERIO SE" ...

Guvernanta

Kada Eduarda Sama, jednog od glavnih junaka Kišovog *Porodičnog cirkusa*, u toku *Istražnog postupka* ispitivači nekoliko puta upitaju ko je srušio kuću, Andijev otac će uvereno ponavljati da je za urušavanje iznajmljenog porodičnog doma kriv isključivo pacov. Svakoj pravoj i zdravoj osobi nikada neće umaći zaključak da je ovakva izjava ispitivanog notorna besmislica. Jer, odakle pacovu snaga da sruši bilo šta, a kamoli čitavu kuću? Sa druge strane, da li nam je padalo na pamet da priču o miševima u Andrićevoj travničkoj kasabi protumačimo kao jednu od najvećih parabola o ljudskoj plemenitosti u istoriji naše literature, sada kada je svako plemenito delovanje postalo karneval što nadilazi i kišovske vrteške, svakako bez zvukova usnih harmonika, mirisa bombona od prženoga šećera i propratnih dezena narandžastih sokni?

Možda se neko seća i čuvenog belog zeca kako prelazi put Vuku Isakoviču. Onom Vuku Isakoviču kom je u svesti bilo hiljadu raznih problema, osim starog da mu negde, preko reke, u dalekom srebroljubivom Zemunu, rođena žena sa izvrsnim kolenima, ona divna i velika gospoža Dafina, nabija rogove sa rođenim bratom, ogrnutim, naravno – vučijom kožom. Tu je i kamila koja se niotkuda pojavljuje u nostalgijama Isidore Sekulić, lovljena divlja guska što leti u Raičkovićevoj pesmi ka grobu Branka Miljkovića, pržene jegulje, dakako masne, u zasićenoj poeziji Rastka Petrovića, goropadne svinje i stidljivi magarci u pesmama Voje Ilića i Vaska Pope... Nepregledni zverinjaci su prisutni u srpskoj književnosti dvadesetog veka, nad kojima bi se sigurno zamislili i Balzak i Kafka da su imali prilike da zavire u njih. Ali, pošto oni nisu mogli, mi možemo, uglavnom ne činivši to. Ista ona zdrava i prava pamet, umela bi da se zapita zašto bi to ikoga interesovalo. Jer koga bi, osim par zalutalih zoologa, ovako nešto trebalo da opseda? I zašto bi se uopšte iko normalan bavio slonom, ili ćemo pre reći slonicom, u priči o vezirskoj tiraniji kod Ive Andrića? Primetiti na koji način slon mokri i šta je sve pokvasio, mislimo pokvasila, stvar je od interesa za zaludele i nikom potrebne zanesenjake, koji ionako nemaju pametnijeg posla, do da proučavaju da li je slon čučnuo ili je podigao nogu dok se ispišao, tamo gde, ne bilo kakva, već opasna, vlast svima drugima zabranjuje pišanje.

I tako me savladala ideja o pišanju po sudbinama nekadašnjih mlađanih entuzijasta (to su uglavnom oni koji upisuju razne umetnosti, filozofije, režije, antropologije, etnologije, teorijske i čiste ili, ne daj bože, klasične nauke), onih što su studirali u centru Beograda, suočenih sa realnošću zvanom život u Srbiji i neospornom činjenicom da, pored poznavanja Baha, Fukoa i Manea, ipak mora nešto i da se jede, kako to reče članak sa Vukajlije. Sa solidnim obrazovanjem jedne tipične lokalne guvernante (klavir još uvek ne sviram, ali sam se bavila plesom), svoju diplomu uredno spakovanu u kožnu futrolu mogla bih da postavim na vrh šešira onog Dositeja Obradovića u parku, sednem na travu i okačim oko vrata golemu šperploču sa natpisom da mogu, u kratkom vremenskom intervalu, da naučim tuđu razmaženu dečurliju opskurnim podacima, od istorije umetnosti, preko istorije filozofije, pozorišta i filma, silnih anegdota, sve do Njegoševe *Luče*, sa obećanjem njihove buduće intelektualne dominacije u agonima visokoga društva. Engleski, francuski i svakodnevna motivisanost za rad se podrazumevaju. Umem i staroslovenski da tumačim, sve njegove redakcije da iščitavam i prevodim, a povelju Kulina bana sam naučila naizust. Žensku decu vaspitavam po principima čuvenih salona Madam Pompadur, Madam de Štal, Marije Antonete, da jednoga dana porastu u francuske Ruskinje, uz propratne savete kako da se dobro udaju. *Microsoft Word*, da se razumemo, poznajem do najskrivenijih aplikacija. Timski sam igrač, umem da budem i liderka, ukoliko je potrebno. Pišem govore, pišem sastave, odabiram najpoetičnije reči za epitafe i umrlice, naravno sa citatima Jesenjina, Dučića, kako je ožalošćenima po volji.

Premijer je skoro Svojim megamića brucošima obećao: pos'o, pos'o i pos'o. Možda je moja greška u tome što sam prerano ugledala zoološke vrtove gde su drugi zaklopili oči, pa skrenula u šumu u kojoj nema ni izlaza ni posla. Ali, da me neko pita bi li ponovila svoje pogrešno skretanje, nesumnjivo bih opet pristala na isto. Ako mi jednoga dana, umesto školskog programa i dnevnika, budu metla i lopata u rukama, postaću još sigurnija u ono Eduardovo tvrđenje da je pacov bezpogovorno srušio kuću i brojne porodice u ovoj zemlji. I još ruši. Ja Kišu ne mogu da ne verujem, pa makar u naredne tri večnosti bila popišana kamila u moru okićenih magaraca, jer je još uvek bolje ako se nalazimo među progonjenima, nego među progoniteljima.

Naravno, kamila sa besprekornim CV-jem. ¶

IVANA PEŠKO

THE S**PARK**LING EXPERIENCE

Hotel Park is located at the heart of the city, on the corner of the most beautiful Belgrade streets.
Its attractive location and excellent position surrounded by greenery provides isolation from the city noise and offers the same key elements as the real park does - rest, relaxation and peace.

Renovated in 2012, Hotel Park proudly wears its three star by international standards and excellent quality of service of each of its segments.
The special values of Hotel Park are its staff and high quality services that give guests a reason to come back and honestly recommend Hotel Park.

Hotel Park nalazi se u samom centru grada, na uglu najlepših beogradskih ulica.
Svojom atraktivnom lokacijom i odličnom pozicijom, okružen zelenilom i izolovan od buke, omogućuje sve ono što nudi i pravi park – odmor, mir i relaksaciju.

Renoviran 2012, s ponosom ističe svoje tri zvezdice po internacionalnim standardima i odličan kvalitet svakog segmenta usluge. Posebnu dragocenost Hotela Park čini ljubazno osoblje i visok nivo servisa koji će gostima pružiti ugodan boravak i razlog da ponovo posete prestonicu Srbije.

PARK | HOTEL ★★★
BELGRADE

Njegoseva 2, 11000 Belgrade, Phone: +381 11 3640-383
e-mail: reception@hotelparkbeograd.rs
www.hotelparkbeograd.rs

Welcome to the Brand New Park

BRITISH AMERICAN TOBACCO

Danas stvaramo sutrašnje uspehe!

BRITISH AMERICAN TOBACCO U VRANJU OD 2003. GODINE

- *10 godina od privatizacije Duvanske industrije Vranje*
- *Pionir stranih investicija i najveći britanski investitor u Srbiji*
- *200 miliona evra direktno uloženo u Srbiju*
- *950 miliona evra uplatili u budžet Srbije tokom poslednje decenije*
- *Izvoz na CEFTA tržišta*
- *Milion evra uložili u društveno odgovorne aktivnosti*
- *Jedan od osnivača Saveta stranih investitora*
- *Ambasador Srbije kao investicione destinacije*

BRITISH AMERICAN TOBACCO
10
2003 • 2013

Desetogodišnjica partnerstva

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec